

Haxhia and Hajdari Attorneys at Law në marrëveshje nën-konsulencë me Olijana Ifti dhe Albanian Local Capacity Development Foundation

STUDIMI FINAL

Albania EITI Impakti Social i industrive nxjerrëse në aspektin e qeverisjes vendore & punësimit

TABELA E PËRMBAJTJES

Abstrakt.....	3
Shkurtime	5
1. Hyrje	6
2. Ndikimi social i industrisë nxjerrëse në Shqipëri	9
3. Metodologjia e Studimit.....	11
4. EI sector in Albania and the case study.....	13
5. Analizë ligjore dhe rregullatore	16
5.1. Legjislacioni në fuqi.....	16
5.2. Përfitimet sociale dhe ekonomike të IN	25
5.3. Qëndrueshmëria ekonomike e menaxhimit komunal	32
5.4. Aspektet socio-ekonomikë të përfshirë në kontratë dhe lejet e Kompanive të IN.....	37
5.5. Punësimi i paligjshëm dhe parandalimi i punës së fëmijëve në IN	42
5.6. Arsimi profesional. Transferimi i aftësive	45
5.7. Analizimi i adresimit të çështjeve gjinore në pjesëmarrjen e aktiviteteve të IN.....	46
5.8. Vlerësime:	50
6. Gjetje.....	53
6.1. Industria minerare në Bulqizë	53
6.2. Industria minerare në Librazhd, Elbasan.....	66
6.3. Industria e karburantit dhe naftës në Kuçovë	74
7. Përfundime	86
8. Rekomandime:	93
9. Mbyllje	97
10. Bibliografi	99

Abstrakt

“Industria Nxjerrëse” është një term që përdoret shpesh për të përshkruar burimet e rinovueshme të tilla si nafta, gazi dhe mineralet. Të ardhurat nga industritë nxjerrëse shpesh përqendrojnë pasurinë dhe fuqinë në duart e disave duke përkeqësuar kështu pabarazinë, varfërinë dhe nivelet e korrupsionit. Për më tepër këto të ardhura që fitohen lehtësisht mbrojnë pushtetin dhe qeverinë nga reagimi ndaj elektoratit pasi format e tjera të mbledhjes së taksave bëhen më pak të nevojshme duke dobësuar kështu marrëdhëniet shtet-shoqëri.

Në të vërtetë proceset e vendimmarrjes devijojnë nga interesat dhe nevojat e grupeve lokale duke çuar në neglizhencë dhe në prishjen e një marrëdhënie të drejtë shoqërore midis qeverisjes dhe të qeverisurve. Për më tepër, vlerësimi i monedhës sjell rritje të mëdha dhe të menjëhershme në të ardhurat nga minierat dhe prodhimin e naftës. Kjo bën që eksportet të bëhen jo-konkurruese dhe industri të tilla si prodhimi dhe bujqësia të bien. Si rrjedhojë, në shumë raste vendet nuk janë në gjendje të përkthejnë Produktin e Brendshëm Bruto (PBB) në inisiativa për përmirësimin e mirëqënies së qytetarëve. Në vend të saj, burimet natyrore në të vërtetë pengojnë krijimin e kushteve që ushqejnë paqen, përkatësisht: një ekonomi që shpërndan përfitime në mënyrë të barabartë dhe transparente; një qeveri përfaqësuese që nuk është korruptuar dhe inkurajon kohezionin shoqëror; organizata aktive të shoqërisë civile, dhe një sistem gjyqësor të pavarur.

Kur burimet natyrore keq-menaxhohen, larg nga të qënurit bekim – përkthehen shpejt në një mallkim. Ndërsa kërkesat për burime të tilla si nafta rriten si rezultat i rritjes së shpejtë ekonomike, ndërkohë që popullsia vazhdon të rritet, kështu që konkurrenca do të vazhdojë të shterojë burimet. Këto burime natyrore bëhen gjithnjë e më të pakta duke krijuar kështu një stres të madh në mjedis dhe me pasoja të ndryshme mbi shoqërinë.

Ekziston një debat i vazhdueshëm mbi rëndësinë e ndikimit shoqëror dhe përgjegjësisë sociale të korporatave (PSK) dhe aftësisë së saj për të siguruar zhvillim të dukshëm në Industrinë Nxjerrëse (IN).

Në këtë Studim, ne konsiderojmë dy marrëveshje kryesore të IN, Alb Petrol dhe AlbChrome duke u bazuar në shembuj nga komunitetet në të cilat veprojnë këto kompani për të përcaktuar

ndikimin e tyre shoqëror dhe PSK në dimensione të ndryshme të zhvillimit të komunitetit.

Kemi zbuluar se në Shqipëri, debati nuk ka të bëjë me faktin nëse këto kompani nxjerrëse janë zhvilluese apo jo, por përkundrazi se cilat strategji dhe politika ndihmojnë në rritjen dhe ndikimin e tyre shoqëror në burimet e komuniteteve prej të cilëve kjo IN po përdor efikasitetin e PSK-ve.

Gjetjet sugjerojnë që ndikimi social dhe / ose PSK llogariten për disa infrastruktura të dukshme në komunitetet e IN-se. Sidoqoftë, ka një boshllëk të madh ndërmjet fuqizimit të anëtarëve të komunitetit dhe përmirësimin e tyre.

Shkurtime

Për qëllim të këtij studimi, shkurtime do të përdoren për të lehtësuar përdorimin/citimin e koncepteve si më poshtë:

KEDG	Konventa për Eleminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave
Kushtetuta	Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë
Kontratat/Marrëveshjet	Kontratat e Koncesionit ose Partneritetit Publik Privat të lidhura ndërmjet Ministrisë dhe kompanive që operojnë në IN sipas kuptimit të dhënë nga Ligji për Koncesionet
PSHK	Përgjegjësia Shoqërore e Korporatave
VKM	Vendimi i Këshillit të Ministrave
GJEDNJ	Gjykata Europiane e të Drejtave të Njeriut
ITIN Shqipëri	Iniciativa për Transparencën e Industrive Nxjerrëse në Shqipëri
IN	Industria Nxjerrëse
PBB	Prodhimi i Brendshëm Bruto
Ligji për Hidrokarburet	Ligji nr. 31/2012 "Për Hidrokarburet"
PNDESK	Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore
Kodi i Punës	Ligji Nr.7961, datë 12.07.1995 “Kodi i Punës i Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar;
Ligji për Konkensionet	Ligji Nr.125/2013 “Për konkensionet dhe Partneritetit Publik Privat”, i ndryshuar;
Ministria	Ministria e Industrisë dhe Energjisë
Ligji i Minierave	Ligji Nr.10304, datë 01.07.2010 "Për Sektorin e Minierave në Shqipëri"
PNDKP	Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike
Studimi ose Studimi i Fushës	Nënkupton këtë studim kërkuar nga ITIN, sipas specifikimeve të parashikuara në Termat e Referencës së Projektit.
ToRs	Termat e Referencës së Studimit

1. Hyrje

IN është një kontribues shumë i rëndësishëm në ekonominë e një vendi. Ai siguron ato lloj inputesh që janë të nevojshme për funksionimin e sektorëve të tjerë të ekonomisë. Prandaj, zhvillimi i IN-s është i lidhur ngushtë me zhvillimin shoqëror dhe ekonomik të komunitetit, ku është e zhvilluar një industri e tillë.

Ka shumë argumente se IN-së janë të domosdoshme për të mbështetur ekonominë globale, kombëtare ose rajonale, si dhe ka kundër argumente të rëndësishme se si aktivitetet e IN-se mund të rregullohen apo të përfshihen më mirë, ose dhe të eliminohen kur është e nevojshme, në mënyrë që të zvogëlohen efektet negative sociale në ato raste kur tejkalohen përfitimet dhe efektet pozitive.

Pavarësisht nga lista e gjatë e përfitimeve që rrjedhin nga IN-se, ka edhe shumë për t'u marrë parasysh në lidhje me ndikimin negativ të një industrie të tillë. Sigurisht, që nuk ekziston një vijë ndarëse e mprehtë midis ndikimeve pozitive dhe negative që shkakton IN-se sepse në shumë raste, ndikimet pozitive kanë edhe rezultatet e tyre negative. Sidoqoftë, është shumë e nevojshme të pranohen të gjitha efektet e performancës së IN-se, veçanërisht për komunitetet ku IN vepron dhe shtetin në përgjithësi. Në kontekste të ndryshme, ndikimet shoqërore dhe ekonomike të industrisë minerare dhe hidrokarbureve vlerësohen duke përdorur grupe të ndryshme indikatorësh dhe targetesh.

IN-se në Shqipëri i ka paraprirë pavarësisë së saj dhe me kalimin e viteve, industria ka krijuar rrënjë të forta në komunitete dhe ka kontribuar në mënyrë të konsiderueshme në rritjen ekonomike të vendit. PBB, i prekur veçanërisht nga situata e COVID -19, në tremujorin e tretë të vitit 2020 vlerësohet të ulet me 10.23% krahasuar me tremujorin e tretë të vitit 2019 (dhe ndër aktivitetet e tjera, përmendim dhe aktivitetin e kontribuar negativisht si Tregtia, Shërbimi i Transportit, Akomodimit dhe Ushqimit me – 4.11 %.

Gjatë dekadave të fundit, përtej kontributit të industrisë në PBB të Shqipërisë, ka rreth 10,000 ndërmarrje që punësojnë mbi 17.9% të njerëzve të punësuar (INSTAT 2019). Në vitet e fundit, si një mënyrë për t'ju kthyer shoqërisë, IN globale po bën plane dhe po zbaton veprime të

Përgjegjësisë Sociale të Korporatave (PSK) dhe ky rast prek gjithashtu dhe industrinë në Shqipëri, edhe pse nuk njihet si e tillë por thjesht zbaton projektet sociale për komunitetet ku kompanitë punojnë.

Industria nxjerrëse në Shqipëri jo vetëm që duhet të konsiderojë PSK si një mekanizëm të kthimit ndaj shoqërisë por edhe si një evolucion në rritje në planet afatgjata të zhvillimit të qëndrueshëm të komunitetit. Kështu, rekomandohet që kompanitë nxjerrëse të bashkëpunojnë me komunitetet në të cilat ata veprojnë dhe madje dhe më gjerë, për të nisur dhe financuar projekte që synojnë zhvillimin ekonomik dhe shoqëror, për shembull, komuniteti i minierave në Dibër. Industria Nxjerrëse në Bulqizë ka impaktin e saj mbi 115,000 banorë të rajonit (INSTAT, 2019). Kjo industri, në parim, paraqet risk për banorët e komuniteteve minerare.

Kështu, duke pasur parasysh ndikimet e larmishme mjedisore që lidhen me nxjerrjen dhe përdorimin e mineraleve dhe ndikimet sociale në komunitetet lokale përkatëse, pritet që industria minerare dhe komunitetet të punojnë së bashku për të siguruar shfrytëzimin e qëndrueshëm të burimeve minerale. Në rastet kur kjo nuk realizohet, mund të sjellë shumë konflikte dhe përballje midis kompanive minerare dhe komuniteteve.

Sidoqoftë, ngrihen shqetësime rreth realizueshmërisë dhe suksesit të projekteve të tilla sociale. Këto projekte duhet t'i përgjigjen përparësive dhe nevojave kryesore të komuniteteve të prekura që kanë dalë si rezultat i diskutimeve të gjera me komunitetin. Gjatë viteve, kompanitë e IN-se kanë miratuar politika dhe projekte të ndryshme të ndikimit shoqëror, veçanërisht brenda zonës së tyre të operimit, me synimin për të përmirësuar jetesën e anëtarëve të komunitetit, dhe kjo pasqyrohet në Marrëveshjet e parashikuara me Qeverinë Shqiptare në raste të industrisë së naftës. Marrëveshje të tilla përpiqen të përfaqësojnë disa aktivitete të ndikimit shoqëror siç janë donacionet e bamirësitë dhe investimet sociale dhe / ose integrimi i drejtpërdrejtë i popullatave të prekshme në biznesin e rregullt të një korporate (punësimi lokal). Ndërsa në rastin e industrisë minerale, kjo nuk është e zbatueshme për shkak të mungesës së ndonjë kërkesë për projekte sociale në liçencat përkatëse të lëshuara për hulumtim, kërkim dhe eksplorim të mineraleve, dhe qëndron në përgjegjësinë e vetë

kompanisë e cila në bashkëpunim me komunitetet ose qeverinë lokale të ndërmarrë projekte sociale me ndikim shoqëror.

Në Shqipëri, kërkesat ligjore shpesh mbeten prapa standarteve sociale, kështu që iniciativat vullnetare të tilla si PSK mund t'i shtojnë përkohësisht ato. Blowfield dhe Frynas (2005) sugjerojnë që PSK mund të jetë e dobishme dhe të veprojë si një katalizator, i cili do të bënte që legjislacionet qeveritare dhe kombëtare të zbatoheshin më së miri.

Në këtë Studim, ne do të identifikojmë një listë të ndikimeve tipike sociale që ndodhin në sektorin e IN-se. Ne gjithashtu do të kryejmë një rishikim të legjislacionit në fuqi në lidhje me industrinë e minierave dhe hidrokarbureve dhe në IN gjithashtu, shoqëruar me gjetjet e disa çështjeve problematike të cilat duhet të kenë një zgjidhje ligjore, duke dhënë gjithashtu rekomandime përkatëse.

2. Ndikimi social i industrisë nxjerrëse në Shqipëri

Në Shqipëri, si në shumë vende, kompanitë e IN-se janë kritikuar dhe akuzuar vazhdimisht se kanë vepruar si të papërgjegjshme nga ana shoqërore dhe mjedisore.

Kohët e fundit nuk kemi parë ndryshime të ndodhin në këtë fushë, përveç një rritje në "ndërgjegjen morale" të organizatave. Aspektet e ndërlidhura të etikës dhe qëndrueshmërisë janë rritur për nga rëndësia, por përgjegjësia sociale nuk u është shtuar objektivave tradicionale të kompanive. E gjithë kjo ka çuar në një boshllëk të rezultateve ekonomike, sociale dhe mjedisore të komunitetit, duke shmangur kështu atë që përbën bazën e Përgjegjësisë Sociale të Korporatave. Kompanitë kanë zhvilluar iniciativa PSK si pjesë e strategjive të tyre të biznesit, me synimin për të ndërtuar një marrëdhënie më miqësore me shoqëritë në të cilat veprojnë. Meqenëse ata përgatiten për marrëveshjen me Ministrinë përkatëse, kompanitë paraqesin një plan për projekte me një ndikim të drejtpërdrejtë shoqëror për komunitetet. Ky konsiderohet si një mjet kryesor që u jep atyre "licencën sociale" për të vepruar pasi është identifikuar si mënyrë për të qetësuar aktivizmin e komunitetit. Këto nisma (projekte të ndikimit shoqëror) përqendrohen kryesisht në fushat e arsimit dhe shëndetit. Suksesi i këtyre projekteve sociale nuk është matur kurrë; kështu që, shumica e firmave mbështeten në disa tregues për të vërejtur suksesin e tyre. Për shembull, për shumicën e kompanive mungesa e tensionit midis firmës dhe komunitetit dhe mungesa e mosmarrëveshjeve dhe çështjeve gjyqësore konsiderohen tregues të performancës së tyre të mirë në lidhje me përpuethshmërinë shoqërore. Ndërsa për komunitetin, prania e disa infrastrukturave të dukshme zakonisht mjafton.

Zhvillimi dhe shfrytëzimi industrial i IN-se kërkon një transparencë në performancën e tyre, në mënyrë që komunitetet të përfshihen më shumë. Sidoqoftë, një rol vendimtar në këtë rast luan jo vetëm qeveria qendrore, por edhe qeveria lokale, e cila mund të veprojë si bashkëbiseduese midis kompanive dhe vetë nevojave të komunitetit, gjithashtu duke qenë përgjegjës për mirëqenien e tyre dhe mirëqenien e institucioneve përkatëse.

Në Shqipëri ekzistojnë një larmi politikash, ligjesh, praktikash dhe iniciativash që së bashku ofrojnë një kornizë të zbatueshme për zbatimin e projekteve / iniciativave sociale. Për momentin, qeveria u përgjigjet çështjeve të përgjegjësisë sociale duke mandatuar dhe lehtësuar

praktikat miqësore të ndikimit shoqëror. Sidoqoftë, planet janë duke u zhvilluar për të kaluar një politikë kombëtare mbi PSK në sektorin e industrisë nxjerrëse e cila do të përcaktojë parametrat me të cilët minierat dhe entitetet e tjera të korporatave veprojnë për të përmirësuar jetesën e njerëzve brenda zonës së tyre të ujëmbledhësit.

Përgjegjësia e brendshme ndikon në çështjet që kanë të bëjnë me punëtorët (siguria në punësim, siguria në punë, karriera profesionale) dhe aksionerët (përfitimi dhe rezultatet ekonomike). Ndërkohë, ku synojmë të ndalemi është përgjegjësia e jashtme që lidh kompanitë me qeveritë, administratat dhe shoqërinë, të cilat përfshijnë aspekte që tregojnë respekt për mjedisin natyror dhe krijimin e marrëdhënieve produktive me komunitetin (integrimi në grupe shoqërore të lidhura me ekonominë lokale). Mbi bazën e këtyre dy aspekteve, ne synojmë të sjellim një raport i cili na lejon të merremi me kërkesat e reja të menaxhimit social dhe të qëndrueshëm. Një nga sugjerimet e para konsiston në miratimin e instrumenteve të vetë-rregullimit për kompanitë, siç janë kodet e praktikave të mira, të cilat përcaktojnë një numër parimesh për sjelljen shoqërore. Një tjetër alternativë qëndron në përfshirjen e objektivave sociale në planifikimin strategjik të ndërmarrjes. Këto objektiva përmirësojnë marrëdhëniet me komunitetin dhe kanë për qëllim uljen progresive të efekteve në shoqëri. Absolutisht, është e rëndësishme vëmendja për futjen e një sistemi menaxhimi të PSK, i cili duhet të integrohet në misionin dhe vlerat e kompanisë dhe që mund të përfshijë etikën dhe qëndrueshmërinë në lidhje me të gjitha veprimet dhe vendimet që mund të merren.

3. Metodologjia e Studimit

Me qëllimin final për realizimin e këtij Studimi, ekipi i konsulentëve të “H&H” përdori disa mjete për të mbledhur informacion dhe për të arritur në disa konkluzione kryesore. Ekipi ju referua dokumenteve të ndryshme (duke qenë dokumente strategjike kombëtare ose strategji sektoriale / dhe ose strategji të nivelit local ose plane veprimi të tilla si strategjitë e territorit veçanërisht në lishje me tre rastet e zgjedhura) studimore, kërkimore, dokumente vlerësimi në kuadrin ligjor, bazat e të dhënave të institucioneve lokale, dokumente të tjera të studimit të OJF-ve dhe dokumente të strategjisë kombëtare dhe bazën e të dhënave si dhe politikat e Ministrive në mënyrë që të mbledhin informacione të avancuara në lidhje me objektivin e caktimit. Për më tepër ekipi u konsultua nga afër me EITI i cili na mundësoi dokumentet e renditura në lidhjet e internetit në ToR.

Të dhënat dytësore u gjetën gjithashtu nga burime të ndryshme, të tilla si Ministria (Bujqësia dhe Zhvillimi Rural, Turizmi dhe Mjedis, Financa dhe Ekonomia, etj.) Dhe Agjencitë qeveritare kombëtare për të dhëna statistikore në nivel makro. Institucionet e qeverisjes vendore, NGO-të lokale, vepruesit /aktorët e industrisë nxjerrëse, bizneset janë burime të mira për informacion gjithashtu. Do të përdoren gjithashtu botimet dhe dokumentet e organizatave donatore.

Takime dhe intervista u mbajtën me ortakë të identifikuar dhe kryesisht me individë dhe përfaqësues të industrive nxjerrëse dhe komuniteteve për të kuptuar më mirë ndikimin social dhe ekonomik të njerëzve që jetojnë në zonat e prekura. Palët e interesuara të përfshira në procesin e intervistimit përfshinin individë ose grupe dhe organizata që ndikohen pozitivisht dhe / ose negativisht nga vendimet dhe veprimet e IN, si dhe ata që kanë interes në vendimet që merren nga IN produktet dhe shërbimet e tyre. Ne do të shqyrtojmë palët e interesit që kanë një ndikim të drejtpërdrejtë dhe indirekt nga IN-e.

Për më tepër, ekipi i ekspertëve ka punuar në vijim:

- rishikimi i praktikave të kompanive dhe identifikimi i modelvet më të mira,
- rishikimi i kontratave të punës dhe liçencimit me qëllim të ndikimit social dhe ekonomik në jetën e qytetarëve që jetojnë në zonat ku shfrytëzohen burimet natyrore;

- identifikimi i problemeve në menaxhimin e burimeve natyrore dhe si ato mund të përmirësohen me qëllimin përfundimtar për të përmirësuar jetën e individit dhe komuniteteve jo vetëm në aspektin social dhe ekonomik, por në një kuptim më të gjerë;
- prova mbi dëshminë e rëndësisë së parimeve të përgjegjësisë sociale që duhet të përfshihen në të gjitha politikat e biznesit të kompanive që punojnë në IN, duke shfrytëzuar burimet natyrore, nga të cilat duhet të fitojnë jo vetëm operatorët ekonomikë, por të gjithë qytetarët jo vetëm që flasin në vend, por edhe nacionalisht.

Zbatimi i sa më sipër u realizua duke identifikuar nga afër dhe me vëmendje ndikimin e menaxhimit më të mirë të burimeve natyrore në mënyrë që të përfitojnë të gjithë aktorët e përfshirë, dhe se si mundet që ky menaxhim më i mirë të ketë ndikim social ekonomik dhe ligjor në jetën e komuniteteve.

Më tej H&H bëri një analizë të plotë të standardit ligjor që IN duhet të përmbushë në mënyrë që të veprojë duke respektuar nga afër përfshirjen në punësimin e vendasve dhe rritjen e nivelit të tyre socio-ekonomik dhe të komuniteteve. Ka njohur të gjitha llojet e kontratave, licencave dhe lejeve, autorizimet e nevojshme për një operator në industritë nxjerrëse, në mënyrë që të rishikohet nëse të gjitha çështjet dhe çështjet në lidhje me ndikimin e punësimeve janë përfshirë si detyrime për këta operatorë. Në këtë mënyrë, ishte më e lehtë për të identifikuar më tej detyrimet e operatorëve në lidhje me mbrojtjen e pakicave siç janë punonjësit e mitur ose çështjet gjinore.

Në përputhje me detyrën, ekipi bëri një hetim dhe hulumtim të plotë mbi standardin shoqëror dhe ekonomik të aplikuar nga industritë nxjerrëse duke synuar të sigurojë nevojën për të rritur përgjegjësinë e korporatës që mungon si koncept në përgjithësi, jo vetëm në këtë lloj industrie . Përgjegjësia e korporatës vlerësohet duke marrë parasysh ndikimin specifik social-ekonomik dhe të punësimit.

4. EI sector in Albania and the case study

Përmirësimi i mirëqenies ekonomike dhe shoqërore lidhet, ndër të tjera, me zhvillimin e qëndrueshëm të vendit, duke krijuar mundësi për zgjerimin e investimeve publike si rezultat i rritjes së të ardhurave buxhetore të mbledhura në një mënyrë miqësore me mjedisin dhe me qëllim të ruajtjes së burimeve natyrore të vendit. Në këtë kuadër, përdorimi racional i burimeve nëntokësore të kromit, naftës dhe gazit është një nga shtyllat e zhvillimit, për sa kohë që veprimtaria e institucioneve publike është efektive. Shqipëria konsiderohet si një vend mbajtës i hidrokarbureve, prodhimi i naftës bruto ka përjetuar luhatje të mëdha, duke arritur nivelin më të lartë prej 2.250.000 tonë në 1979 dhe nivelin më të ulët prej 316.000 tonë në 2000. Duhet të theksohet se që nga ky vit, prodhimi i naftës ka një trend në rritje, duke arritur nivelin më të lartë në sasinë prej 1.369.484 tonë në 2014¹.

Për më tepër, duke filluar nga viti 2003, zbulohet se pesha specifike e naftës së prodhuar nga sektori publik (Albpetrol sh.a) vazhdimisht po bie dhe prodhimi nga sektori privat i përfaqësuar nga marrëveshjet e hidrokarbureve rritet: nga 90% deri në 10%; 3% deri në 97%. Marrëveshjet e hidrokarbureve janë të llojit "ndarja e prodhimit", e cila parashikon mbulimin e kostove të kontratës nga hidrokarburet e prodhuara dhe ndarjen midis shtetit dhe kontraktuesit të sasisë së hidrokarbureve të mbetura pas mbulimit të këtyre kostove, në përputhje me një shkallë të përcaktuar ose një formulë të përcaktuar që në marrëveshjen e hidrokarbureve. Vlerësohet gjithashtu se sektori i IN-se duhet të jetë një nga sektorët kryesorë të punësimit për zona të caktuara, megjithëse në vitin 2014, ato përbënin më pak se 1% të totalit të punëtorëve të regjistruar. Që nga viti 2004, një total prej 16 marrëveshjesh janë nënshkruar për zhvillim dhe prodhim të hidrokarbureve, nga të cilat vetëm pesë janë në fazën e prodhimit: Bankers, Transatlantic, Transoil, Sherëood dhe Phoenix. Sipas të dhënave të Ministrisë, prodhimi i naftës bruto në vitin 2015 nga ndërmarrjet e hidrokarbureve i përket 92% Bankers Petroleum për burimin Patos-Marinza (nga i cili Sherëood është një degë), Transatlantik me 5.2%, Transoil me 2.2% etj ².

¹“Auditimi performance - Procedura dhe rezultatet e marrëveshjeve hidrokarbure në Shqipëri, Dhjetor 2016”, Kontrolli i Lartë i Shtetit, page 7;

²“Auditimi performance - Procedura dhe rezultatet e marrëveshjeve hidrokarbure në Shqipëri, Dhjetor 2016”, Kontrolli i Lartë i Shtetit, page 7-8-9;

Në përgjithësi, zhvillimi i sektorit të hidrokarbureve përmes sigurimit të burimeve përmes marrëveshjeve të hidrokarbureve është karakteristikë e vendeve ekonomiksht të varfra, me institucione të dobëta dhe një bazë të dobët ligjore, duke mundësuar sigurimin e kapitalit të huaj financiar, njerëzor, teknik dhe përvojën në këtë fushë kërkimore, zhvillimit dhe prodhimit të naftës dhe gazit. Në këtë mënyrë, vendet që kanë provuar rezerva natyrore të naftës përmes këtyre marrëveshjeve synojnë të zgjerojnë zonat e kërkimit dhe të rrisin fuqinë e kërkimit, të përmirësojnë prodhimin nga pushtet ekzistues dhe të përdorin teknologjinë moderne të industrisë së nxjerrjes së hidrokarbureve për të rritur prodhimin në një përdorim racional të burimeve nëntokësore, duke ruajtur dhe mbrojtur mjedisin. Si përfundim, zhvillimi i kërkimit dhe prodhimit të naftës përmes marrëveshjeve të hidrokarbureve është i lidhur ngushtë me formën, përmbajtjen, raportin e detyrimeve dhe periudhën e zbatimit të tyre të përcaktuara në këto marrëveshje; si dhe monitorimin e tyre të vazhdueshëm dhe gjithëpërfshirës, në funksion të zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik dhe financiar të vendit³.

Lidhur me industrinë e minierave, rreth 572 leje minerare janë aktive dhe vetëm 11 prej tyre kanë kërkuar pezullim të përkohshëm, për shkak të vështirësive që kanë ardhur nga pandemia COVID-19 që nga marsi i vitit 2020. Deri në këtë kohë, planet e investimeve janë zbatuar nga kompanitë. Të gjitha subjektet që mbajnë liçencat e minierave, kanë zhvilluar veprimtarinë e tyre në përputhje të plotë me strategjinë e zhvillimit të sektorit të minierave dhe programet e projekteve të përcaktuara për vitin 2020, megjithëse çmimi i kromit për më shumë se një vit ka një ulje të ndjeshme. Me përhapjen e pandemisë, si në të gjithë sektorët e tjerë, në këtë sektor pati një rënie të prodhimit mineral⁴.

Aktualisht ekzistojnë 9 leje aktive të kërkimit të minierave dhe 572 leje të shfrytëzimit të minierave. Duke iu referuar strategjisë së zhvillimit në sektorin e industrisë minerare, minerare dhe akteve nënligjore në zbatimin e saj, qeveria ka parashikuar zhvillime të rëndësishme në sektorin e minierave dhe kryesisht në zhvillimin e mineralit të kromit, mineralit të bakrit, mineraleve të ferro-nikelit dhe nikelit - xeherore silikate, të burimeve me material ndërtimor dhe gurë dekorativë. Sigurisht, ka një interes të veçantë nga subjekte të ndryshëm për

³“Auditimi performace - Procedura dhe rezultatet e marrëveshjeve hidrokarbure në Shqipëri, Dhjetor 2016”, Kontrolli i Lartë i Shtetit, page 10;

⁴ <https://www.monitor.al/rindertimi-ka-zgjuar-interesin-per-prodhimin-e-materialeve-ndertimore-2/> në lidhje me <https://www.infrastruktura.gov.al/lejet-minerare-ekzistuese/>

investime në këto zona minerare dhe për pasojë, do të ketë procedura të reja konkurruese për zhvillimin e këtyre zonave. Një rëndësi e veçantë, megjithë situatën e krijuar nga pandemia, i është kushtuar mbrojtjes së mjedisit gjatë ushtrimit të veprimtarisë minerare.

5. Analizë ligjore dhe rregullatore

5.1. Legjislacioni në fuqi

Industria nxjerrëse (IN) është e ndarë në dy sektorë të rëndësishëm:

- (i) Industria minerare;
- (ii) Industria e hidrokarbureve.

Këta sektorë janë të rregulluar me anën e akteve përkatëse ligjore dhe nënligjore.

5.1.1. Legjislacioni minerar

Sektori i industrisë minerare, i cili është përballur me mjaft probleme të periudhës së tranzicionit, më në fund është rregulluar me anën e Ligjit nr. 10304, datë 01.07.2010 "Për Sektorin e minierave në Shqipëri" si dhe aktet e tij nënligjore.

Ky ligj ka si objektiv kryesor promovimin e aktivitetit të minierave nëpërmjet transparencës dhe konkurrencës së lirë si dhe atë të rritjes së përfitimeve publike. Nga ana tjetër, ka në fokusin e vet mbrojtjen e ambientit dhe shëndetin publik nga rreziqet e minierës dhe të mbetjeve industriale minerare.

Për qëllimin këtij Studimi, në lidhje me sektorin minerar janë shqyrtuar këto akte ligjore dhe nënligjore:

- Ligji nr. 10 304, datë 15.07.2010 “Për sektorin minerar të Republikës së Shqipërisë”, e ndryshuar;
- Ligji nr. 135/2016 “Për shëndetin dhe sigurinë në punë, emergjencat dhe shpëtimet në minierë dhe nëntokë në punimet e hidrocentraleve”;
- Ligji Nr.9975 “Mbi taksat kombëtare”, i ndryshuar;
- VKM nr. 362, datë 29.04.2011 “Për aprovimin e rregullave dhe kriteret e transferimit, si dhe rregullat, mënyrat e aplikimit për zgjerimin e afateve si dhe shndërrimin e lejeve minerare;
- VKM nr. 214, datë 20.04.2018, “Mbi organizimin dhe funksionimin e Autoritetit Kombëtar për sigurinë dhe emergjencat në minierë”;

- VKM nr. 52, datë 31.01.2018, “Për disa shtojca dhe ndryshime ndaj vendimit nr. 218, datë 11.03.2015, të Këshillit të Ministrave, “Për vendosjen e kriterëve, të procedurave dhe të rregullave për përdorimi, në sipërfaqe dhe nëntokë, të zonave ngjitur me leje ekzistuese dhe të ndryshojë koordinatat për lejen minerare të përcaktuar në hapësirë me tre koordinata”;
- VKM nr. 214, datë 20.04.2018, “Për organizimin dhe funksionimin e Autoritetit Kombëtar të Emergjencave dhe Sigurisë Minerare”;
- VKM nr. 218, datë 11.03.2015, “Të përcaktojë kriteret, procedurat dhe rregullat e përdorimit, në sipërfaqe dhe nëntokë, të zonave ngjitur, me lejet ekzistuese dhe të ndryshojë koordinatat për lejet e minierave të përcaktuara në hapësirë me tre koordinata”, të ndryshuar;
- VKM nr. 741, datë 09.09.2015, “Për aprovimin e formularit, rastet e kthimit dhe mënyrën e llogaritjes së garancive financiare për rehabilitimin e mjedisit, për realizimin e programit minimal të punës dhe realizimin e investimit të aktivitetit mineral.
- VKM nr. 436, datë 16.06.2011, “Për disa ndryshime në vendimin nr. 538, datë 26.05.2009 të Këshillit të Ministrave, për licencat dhe lejet që trajtohen nga Qendra Kombëtare e Liçencimit (QKL) ose përmes saj, si dhe disa akte të tjera nënligjore”, të ndryshuar;
- VKM nr. 232, datë 23.03.2011, “Për aprovimin e funksionimit të strukturave përgjegjëse në sektorin mineral të Republikës së Shqipërisë”;
- VKM nr. 320, datë 21.04.2011 “Mbi aprovimin e procedurave konkurruese dhe kriterëve e afateve për rishikimin e aplikimeve për marrjen e lejeve minerare në zonat konkurruese”, e ndryshuar;
- VKM nr.1109, datë 30.07.2008, “Sigurimi i punëtorëve nga aksidentet në punë në aktivitetin mineral”;
- Udhëzim nr. 255, datë 03.11.2015 “Të përcaktojë kushtet dhe tarifat e marrëveshjeve të servitutit në minierat horizontale të nëntokës” i Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë;
- Udhëzim nr. 17, datë 28.01.2015, “Përcaktimi i kriterëve për miratimin e së drejtës së nënkontraktimit të lejes minerare, për hulumtim, për shfrytëzim ose për kërkim - zbulim - shfrytëzim” i Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë;

- Udhëzim nr.10 datë 26.01.2015, “Për rregullat dhe procedurat për shqyrtimin e ankesës administrative të subjekteve minerare të licencuara”, i Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë;
- Udhëzim nr. 718, datë 03.10.2011. “Për mënyrat e vlerësimit të garancive financiare të lejeve minerare” i Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë;
- Urdhri nr. 306, datë 13.04.2011, "Për procedurat dhe formën e hartimit të planit vjetor të minierave" i Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë;
- Urdhri nr. 305, datë 13.04.2011, "Për procedurat dhe formën e hartimit të programit të veprimit për zbatimin e strategjisë minerare" i Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë;
- Urdhri nr. 304, datë 13.04.2011, "Për miratimin e formës dhe përmbajtjes së projektit të zhvillimit të veprimtarisë minerare" i Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë;
- Urdhri nr. 387, datë 20.05.2011, "Për miratimin e formës dhe përmbajtjes së projektit të ruajtjes së minierave" i Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë;
- Urdhri nr. 386, datë 20.05.2011 "Për miratimin e rregullave për përdorimin e të dhënave minerare të një lejeje minerare" i Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë;
- Urdhri nr. 384, datë 20.05.2011, “Për miratimin e procedurave të regjistrimit dhe dokumentacionit që është regjistruar në kadastrën minerare dhe në regjistrin minerar, si dhe formën dhe procedurën e raportimit të këtij dokumentacioni nga pronarët e lejeve minerare ” i Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë;
- Urdhri nr. 190, datë 13.12.2013, "Për të kontrolluar dhe disiplinuar nënkontraktimin e së drejtës së përdorimit të lejes minerare" i Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë;
- Udhëzimi nr. 8/2, datë 23.08.2013, “Për një ndryshim në Udhëzimin nr. 26, datë 04.09.2008 “Për taksat kombëtare”, të ndryshuar ” i Ministrisë së Ekonomisë.

5.1.2. Legjislacioni i Hidrokarbureve

Spektori i hidrokarbureve (Nafta dhe gazit), rregullohet me Ligjin nr. 7746, datë 28.07.1993 "Për Hidrokarburet" dhe aktet e tij nënligjore. Ky sektor u rregullua fillimisht pas Marsit të vitit 1993, kur shteti krijoi shoqërinë aksionare "ALBPETROL" me 100% kapital shtetëror, e cila operonte në fushën e zhvillimit, prodhimit dhe tregtimit të naftës bruto dhe gazit natyror.

ALBPETROL sh.a., ka nën administrimin e saj, të gjitha fushat e naftës në Shqipëri dhe të gjitha blloqet e kërkimit.

Për qëllime të këtij Studimi, janë marrë parasysh aktet e mëposhtme ligjore dhe nënligjore, në lidhje me sektorin e industrisë së naftës dhe gazit:

- Ligji nr. 7746, datë 28.07.1993, "Për Hidrokarburet", i ndryshuar;
- Ligji 102/2015 "Për sektorin e gazit natyror", i ndryshuar.
- VKM nr. 429, datë 26.06.2019, "Për cilësinë e disa materialeve të djegshme, të lëngshme, për përdorim termik, civil dhe industrial, si dhe për përdorim në automjetet e transportit ujor (deti, lumi dhe liqeni)"
- VKM nr. 685, datë 14.11.2018, "Për miratimin e praktikave për promovimin e investimeve të përbashkëta, rajonale në infrastrukturën e sektorit të energjisë".
- VKM nr. 590, datë 09.10.2018, "Për miratimin e modelit të tregut të gazit natyror".
- VKM nr. 573, datë 03.10.2018, "Për aprovimin e rregullave dhe procedurave në ushtrimin e funksioneve mbikqyrëse në sektorin e gazit natyror të Ministrisë përgjegjëse për energjinë".
- VKM nr. 87, datë 14.02.2018 "Për aprovimin e planit zhvillues të sektorit të gazit natyror në Shqipëri dhe identifikimin e projekteve prioritare".
- VKM nr. 69, datë 07.02.2018, "Për miratimin e kushteve dhe procedurës së përcaktimit të furnizuesit të mundësisë së fundit me gaz natyror".
- VKM nr. 417, datë 10.05.2017, "Për miratimin e planit të emergjencës për gazin natyror, në përputhje me standardet minimale të sigurisë së furnizimit, si dhe rregullat për të garantuar furnizim të sigurt dhe efikas të gazit natyror".
- VKM nr. 425, datë 10.05.2017 "Për rregullat organizative, komisioni që funksionon për certifikimin e statusit të punonjësve të industrisë së naftës dhe gazit, kriteret dhe procedurat për lëshimin e një certifikate të posaçme zyrtare."
- VKM nr. 344, datë 19.04.2017, "Për disa ndryshime dhe shtesa në Vendimin nr. 970, datë 02.12.2015, të Këshillit të Ministrave, "Për përcaktimin e procedurave dhe kushteve për lëshimin e licencave për tregtimin e naftës së papërpunuar dhe nënproduktet e saj."
- VKM nr. 848, datë 07.12.2016, "Për krijimin e shoqërisë "ALBGAS" sh.a dhe përcaktimin e autoritetit publik që do të përfaqësojë shtetin si pronar të aksioneve të "ALBPETROL" sh.a dhe Kompanitë "ALBGAS sh.a".

- VKM nr. 808, datë 16.11.2016, “Për aprovimin e licencës koncesionare të rafinerisë për shoqërinë aksionare “RBH BELINE””
- VKM nr. 717, datë 12.10.2016, “Për disa ndryshime në Vendimin nr. 19, datë 14.01.2015, të Këshillit të Ministrave, "Për procedurat dhe kushtet për dhënien, transferimin dhe rinovimin e licencës së koncesionit për një rafineri për kryerjen e veprimtarisë së rafinimit të naftës bruto për prodhimin e nënprodukteve të saj".
- VKM nr. 355, datë 11.05.2016, “Për miratimin e licencës së koncesionit të rafinerisë për shoqërinë aksionare “AM-OIL ”.
- VKM nr. 266, datë 06.04.2016, “Për miratimin e kontratës së ndarjes së prodhimit, ndërmjet Ministrisë së Energjisë dhe Industrisë së Republikës së Shqipërisë (përfaqësuar nga Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore) dhe Albanides Energy sh.p.k, për kërkimin, zhvillimin dhe prodhimin e hidrokarbureve në tokë, në Shqipëri, Blloku 8.
- VKM nr. 248, datë 30.03.2016, “Për heqjen nga fondi publik pyjor dhe kullotat dhe zvogëlimin e vëllimit të zonave që do të përdoren nga kompania tap-ag për zgjatjen e tubacionit për sektorët 4a, 4b dhe 5a, në rajonet e Korçës, Beratit dhe Fierit”.
- VKM nr. 226, datë 23.03.2016, "Për disa ndryshime në Vendimin nr. 111, datë 26.01.2011, të Këshillit të Ministrave, "Për një ndryshim në Vendimin nr. 486, datë 25.07.2007, të Këshilli i Ministrave, “Për ndërprerjet e aktivitetit të anijeve që transportojnë naftë, gaz dhe nënproduktet e tyre, në portet e Durrësit dhe Shëngjinit”, i ndryshuar.
- VKM nr. 225, datë 23.03.2016, “Për miratimin e ndryshimit të statusit, nga toka bujqësore në tokë ndërtimore, për zonat që pritet të preken nga ndërtimi i paketës së tretë të rrugëve hyrëse dhe urave të projektit të tap-it (bajpasi i Çorovodës), i cili do t'i vihet në dispozicion të Gazsjellësi Trans Adriatik AG (tap AG) për përdorim të përkohshëm "
- VKM nr. 224, datë 23.03.2016, “Për miratimin e ndryshimit të statusit, nga toka bujqësore në tokë ndërtimore, për zonat që pritet të preken nga ndërtimi i stacioneve të kompresorëve sksh02 dhe sksh03, të projektit të tapit, e cila do t'i vihet në dispozicion kompanisë Gazsjellëse Trans Adriatik AG (tap AG), për përdorim të përhershëm”.
- VKM nr. 212, datë 16.03.2016, "Për përcaktimin e kushteve dhe rregullave teknike për përpunimin e cilindrave të mbushur me gaz të lëngshëm të naftës (GLN)"

- VKM nr.180, datë 09.03.2016, “Për përcaktimin e sasisë minimale të naftës bio dhe karburanteve të tjerë të rinovueshëm që do të përdoren gjatë vitit 2016 në sektorin e transportit”.
- VKM nr. 62, datë 27.01.2016, “Për miratimin e zbatimit të procedurës së thjeshtuar për ndryshimin e planit të sektorit kombëtar për Gazsjellësin Trans Adriatik (Projekti TAP), miratuar me Vendimin nr.1, datë 04.07.2013 , i Këshillit Kombëtar të Territorit, "Për miratimin e planit të sektorit kombëtar për Gazsjellësin Trans Adriatik (Projekti TAP)"
- VKM nr. 1062, datë 23.12.2015, "Për miratimin e rregullit teknik" Për pajisjet dhe komunitetet nën presion "dhe përcaktimin e listës së standardeve të harmonizuara"
- VKM nr. 970, datë 02.12.2015, "Për përcaktimin e procedurave dhe kushteve për lëshimin e liçencave për tregtimin e naftës bruto dhe nënprodukteve të saj".
- VKM nr. 803 datë 30.09.2015, “Për të vënë në dispozicion Gazsjellësin Trans Adriatic AG (TAP AG), përmes përdorimit të përhershëm të tokës shtetërore të prekur nga ndërtimi i infrastrukturës mbi tokë të projektit të Gazsjellësit Trans Adriatik (Projekti TAP).
- VKM nr. 802, datë 30.09.2015, “Të vihet në dispozicion të kompanisë Gazsjellësit Trans Adriatik AG (TAP AG), përmes përdorimit dhe krijimit të një servituti të përhershëm në tokat shtetërore të prekura nga ndërtimi i koridorit të ndërtimit dhe koridorit të tubacionit të sistemit të projektit Gazsjellës Trans Adriatik (Projekti i TAP).
- VKM nr. 692, datë 29.07.2015, "Për shpronësimin dhe përdorimin e përkohshëm, për interes publik, të pasurive të patundshme, pronë private, të prekura nga ndërtimi i urave dhe rrugëve hyrëse të projektit të Gazsjellësit Trans Adriatik".
- VKM nr. 551, datë 18.06.2015, "Për miratimin e kriterëve dhe procedurave për marrjen e çertifikatës së lejes profesionale për kërkim-hartimin dhe aktivitetet e zbatimit për kërkimin, prodhimin, përpunimin, transportimin, magazinimin dhe tregtimin e hidrokarbureve".
- VKM nr. 335, datë 22.04.2015, “Për disa ndryshime në vendimin nr. 279, datë 12.04.2012, të Këshillit të Ministrave, “Për miratimin e listës së objekteve të operacioneve të hidrokarbureve, pjesë e marrëveshjes së lidhur më 26.07.1993, ndërmjet Ministrisë së Industrisë, Burimeve Minerale dhe Energjisë (sot Ministria të Energjisë dhe Industrisë) dhe Albpetrol, Komuniteti Ekonomik i Naftës dhe Gazit (sot kompania "Albpetrol", sh.a) "

- VKM nr. 281, datë 01.04.2015, “Për të vënë në dispozicion të kompanisë Gazsjellës Trans Adriatik (TAP AG) përmes përdorimit, të tokave shtetërore të prekura nga ndërtimi i rrugëve hyrëse të projektit Gazsjellës Trans Adriatik (Projekti TAP).
- VKM nr. 411, datë 13.05.2015, “Për procedurat dhe kushtet për lëshimin dhe rinovimin e liçencës së konçesionit të tubacionit të naftës për importin, eksportin dhe transportimin e naftës bruto”.
- VKM nr. 413, datë 13.05.2015, “Për miratimin e ndryshimit të statusit nga toka bujqësore në tokë parcele, parcelë për ndërtim, për parcelat që do të preken nga ndërtimi, nga shoqëria TAP AG e rrugës kaluese (rrugët ndihmëse), “Pronovik-Zgërbonjë-Antena”, Qarku Berat.
- VKM nr. 618, datë 07.07.2015, "Për disa ndryshime dhe shtesa në Vendimin nr. 281, datë 01.04.2015, të Këshillit të Ministrave, "Për vënien në dispozicion të kompanisë Gazsjellëse Trans Adriatik AG (TAP AG), përmes përdorimit të tokave të shtetit që preken nga ndërtimi i rrugëve hyrëse të projektit Gazsjellës Trans Adriatik (Projekti TAP)".
- VKM nr. 410, datë 13.05.2015, "Për krijimin, organizimin dhe funksionimin e Inspektoratit Shtetëror Teknik dhe Industrial".
- VKM nr. 551, datë 18.06.2015, "Për miratimin e kriterëve dhe procedurave për marrjen e çertifikatës së lejes profesionale për kërkimin-hartimin dhe zbatimin e aktiviteteve për kërkimin, prodhimin, përpunimin, transportimin, magazinimin dhe tregtimin e hidrokarbureve".
- VKM nr. 335, datë 22.04.2015, “Për disa ndryshime në Vendimin nr. 279, datë 12.04.2012, të Këshillit të Ministrave, “Për miratimin e listës së objekteve të operacioneve të hidrokarbureve, pjesë e marrëveshjes së lidhur më 26.07.1993, ndërmjet Ministrisë së Industrisë, Burimeve Minerale dhe Energjisë (sot Ministria e Energjisë dhe Industrisë) dhe Albpetrol, Komuniteti Ekonomik i Naftës dhe Gazit (sot Shoqëria "Albpetrol sh.a.) ”.
- VKM nr. 105, datë 04.02.2015, “Për miratimin e ndryshimit të statusit, nga toka bujqësore në tokë ndërtimore, për parcelat që do të preken nga ndërtimi nga Kompania Gazsjellësi TAP AG i rrugëve hyrëse (rrugët ndihmëse) të Projektit TAP ”.
- VKM nr. 104 datë 04.02.2015. "Për miratimin e Rregullave Teknike dhe kriteret e sigurisë, pjesa e dytë, Për kërkesat minimale të projektimit teknik, ndërtimin dhe

funksionimin e sistemeve të transmetimit dhe shpërndarjes së Gazit Natyror, Instalimet GNL, objektet e magazinimit dhe linjat e drejtpërdrejta".

- VKM nr.50 datë 21.01.2015, "Për heqjen nga kullotat kombëtare dhe fondi pyjor i zonës pyjore që do të përdoret nga Kompania "TAP-AG" për ndërtimin e rrugës "Pronovik - Zgërbonjë - Antena".
- VKM nr. 755, datë 12.11.2014, "Për përcaktimin e procedurave dhe kushteve për lëshimin e "Licencës së Përpunimit" për impiantet e përpunimit të nënprodukteve të naftës".
- VKM nr. 366, datë 11.06.2014, "Për heqjen nga kullota dhe fondi pyjor i zonës së pyjeve dhe kullotave që do të përdoret nga Kompania TAP-AG për ndërtimin e rrjetit rrugor.
- VKM nr. 19, datë 04.01.2015, "Për procedurat dhe kushtet për dhënien, transferimin dhe rinovimin e licencës së konçesionit për një rafineri për kryerjen e veprimtarisë së rafinimit të naftës bruto si dhe për prodhimin e nënprodukteve të saj".
- VKM nr. 1081, datë 18.12.2013, "Për krijimin e Komisionit Ndërinstitucional për bashkërendimin e punës në zbatimin e Projektit të Gazsjellësit Trans Adriatik (TAP)".
- VKM nr. 1030, datë 27.11.2013, "Për miratimin e rregullave teknike dhe kritereve të sigurisë, pjesa e parë për kërkesat minimale të projektimit teknik, ndërtimit dhe funksionimit të sistemeve të transmetimit dhe shpërndarjes së gazit natyror, instalimet e GNL-së ambientet e magazinimit dhe linjat e drejtpërdrejta".
- VKM nr. 279, datë 12.04.2012. "Për miratimin e listës së objekteve të operacioneve të hidrokarbureve, pjesë e marrëveshjes së lidhur më 26.07.1993, ndërmjet Ministrisë së Industrisë, Burimeve Minerale dhe Energjisë (sot Ministria e Energjisë dhe Industrisë) dhe Albpetrol, Komuniteti Ekonomik i Naftës dhe gazit (Sot Kompania Albpetrol, sh.a).
- VKM nr. 713, datë 25.08.2010, "Për përcaktimin e rregullave për kushtet dhe procedurat për lëshimin e lejeve për ndërtimin dhe përdorimin e tubacioneve dhe të infrastrukturës së sistemeve të gazit natyror. "
- Udhëzim i përbashkët nr. 17, datë 12.06.2015, "Për të përcaktuar listën e mallrave dhe shërbimeve të përdorura në zbatimin e fazës së kërkimit të operacioneve të hidrokarbureve nga kompanitë e kërkimit të hidrokarbureve, të cilat janë të përjashtuara nga TVSh-ja, ashtu si edhe procedurat e përjashtimit".

- Udhëzimi i përbashkët, nr. 3946, datë 10.06.2016, “Për mbledhjen dhe ruajtjen e të dhënave cilësore për lëndët djegëse të lëngshme mesatare deri te ato të rëndat (GAS OIL), lëndët djegëse të rënda të lëngshme (Heavy fuel oil) dhe karburantet e lëngëta detare (Marine Fuel).

5.1.3. Akte të tjera ligjore dhe nënligjore të lidhura me to

Për qëllim Studimi, janë marrë në shqyrtim edhe aktet ligjore dhe nënligjore të mëposhtme të cilat janë kombinuar me legjislacionin e mësipërm të sektorëve respektivë, me qëllim që të rregullojnë çështjet e tjera ose aspektet e aktivitetit të industrisë nxjerrëse:

- Ligji nr. 7961, datë 12.07.1995, “Kodi i Punës në Republikën e Shqipërisë”, i ndryshuar;
- Ligji nr. 9062, datë 8.05.2003, “Kodi i Familjes”, i ndryshuar;
- Ligji nr. 10 019, datë 29.12.2008, "Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë", i ndryshuar;
- Ligji nr. 8/2017, "Për statusin e punonjësve në industrinë e naftës dhe gazit", i ndryshuar;
- Ligji nr. 9970, datë 24.07.2008, "Për barazinë gjinore në shoqëri", i ndryshuar;
- Ligji nr. 10221, datë 04.02.2010, "Për Mbrojtjen nga Diskriminimi", i ndryshuar;
- Ligji nr. 29/ 2019, “Për trajtimin financiar shtesë, të punonjësve që kanë punuar në minierat nëntokësore, punonjësve të industrisë së naftës dhe gazit dhe punonjësve që kanë punuar në metalurgji”.
- Ligji nr. 125/2013, "Për konçesionet dhe partneritetin publik privat", i ndryshuar;
- Ligji nr. 10.237, datë 18.02.2010 "Për shëndetin dhe sigurinë në punë"
- Ligji nr. 7703, datë 11.05.1993 "Për sigurimet shoqërore në Republikën e Shqipërisë", i ndryshuar;
- Ligji nr. 9975, datë 28.07.2008 "Për taksat kombëtare", i ndryshuar;
- Ligji nr. 10 440, datë 07.07.2011 "Për vlerësimin e ndikimit në mjedis", i ndryshuar;
- Ligji nr. 146.2014 "Për njoftimin dhe konsultimin publik";

5.2. Përfitimet sociale dhe ekonomike të IN

Në këtë paragraf do të vlerësohen përfitimet sociale dhe ekonomike të IN, përmes një vlerësimi të niveleve ekonomike dhe burimeve të të ardhurave të popullsisë së prekur dhe rolit të menaxhimit të burimeve natyrore në jetesën e familjeve dhe komuniteteve.

Ndikimet e IN reflektohen në aspekte të ndryshme të ekonomisë së një rajoni ose të një shteti, të tilla si ardhurat qendrore apo vendore që vijnë nga taksat dhe tarifat e tjera institucionale, të ardhurat nga punësimi etj.

Duke patur parasysh nivelin ekonomik dhe rëndësinë e IN, duhet përmendur që industri të tilla operojnë në zonat rurale, ekonomia e të cilave bazohet kryesisht në bujqësi dhe blegtori. Është pikërisht për këtë arsye që IN mund të ketë një ndikim të rëndësishëm pozitiv social dhe ekonomik në ekonomitë rurale.

Duke marrë parasysh sa më sipër, Ligji i Minierave dhe Ligji i Hidrokarbureve ofrojnë përfitime të ndryshme financiare.

5.2.1. Të ardhurat nga punësimi

Ligji për hidrokarburet, ka përcaktuar detyrimin e Ministrisë për të përgatitur një plan zhvillimi, për ato zona ku do të funksionojë një IN. Plani i zhvillimit është një plan për zhvillimin dhe prodhimin e hidrokarbureve të zbuluara në një zonë kontraktuale, të përgatitur në përputhje me kërkesat e nenit 6 të këtij ligji dhe dispozitat përkatëse të marrëveshjes së hidrokarbureve për këtë zonë të kontratës.

Në nenin 6 të tij, Ligji për Hidrokarburet ka përcaktuar detyrimin e personave juridikë të kontraktuar nga Ministria, për t'i dhënë përparësi punësimit dhe kualifikimit të shtetasve shqiptarë, si dhe përdorimin e mallrave dhe shërbimeve të vendit, krahasuar me ato të huaja, në përputhje me klauzolat që do të përfshihen në planin e zhvillimit. Për më tepër, ky ligj ka përcaktuar edhe detyrimin e personave juridikë të kontraktuar nga Ministria për t'u kujdesur si

duhet për mbrojtjen e mjedisit si dhe për mirëqenien e njerëzve që banojnë në zonat ku kryhen operacionet e hidrokarbureve sipas marrëveshjes.

Në përputhje me këtë ligj të hidrokarbureve, dispozita e sipërpërmendur zbatohet në kontratat e lidhura ndërmjet Ministrisë dhe kompanive që operojnë në aktivitetin e IN. Si shembull është kontrata e lidhur ndërmjet Ministrisë dhe Albanides Energy sh.p.k., e miratuar me anë të VKM nr. 266, datë 06.04.2016. Neni 16 i kësaj kontrate ka përcaktuar detyrimin e kompanisë për të kontraktuar dhe trajnuar punonjës shqiptarë, kur është e mundur dhe e përshtatshme për procesin e punës. Neni 17 i së njëjtës kontratë ka përcaktuar detyrimin e kompanisë për t'u dhënë përparësi produkteve dhe shërbimeve shqiptare krahasimisht me ato të huaja.

Pavarësisht nga dispozitat “premtuese” ligjore dhe kontraktuale të sipërpërmendura, rezultatet duket se nuk janë mjaft të kënaqshme. INSTAT, si burimi kombëtar i informacionit mbi statistikat, ka kryer një Sondazh të Fuqisë Punëtore, 2016-2017, lidhur me statistikat e punësimit në Shqipëri, në zona dhe sektorë të ndryshëm. Në këtë sondazh, IE përfshihet në të njëjtin sektor së bashku me furnizimin me energji, gaz dhe ujë. Informacioni i publikuar nga INSTAT është si më poshtë⁵:

Aktiviteti ekonomik	2016	2017	Economic activity
Gjithsej (numër)	1.157.177	1.194.969	Total (number)
Bujqësi	40,2	38,2	Agriculture
Prodhim	10,1	10,1	Manufacturing
Ndërtim	6,5	6,9	Construction
Industri nxjerrëse, Energji, gaz dhe furnizimi me ujë	2,6	2,4	Mining and quarrying; Electricity, gas and water supply
Tregti, Transport, Hoteleri, Shërbime të biznesit dhe administrative	24,3	25,0	Trade, Transportation, Accommodation and Food, and Business and Administrative Services
Administrim publik, Shërbimet Sociale, dhe aktivitete e shërbime të tjera	16,1	17,4	Public Administration, Community, Social and other Services and Activities

Si rezultat i informacionit të mësipërm, punësimi në EI (marrë së bashku me sektorë të tjerë të industrisë) për 2016-2017, varion midis 2,4% - 2,6% të punësimit total në Shqipëri, i cili krahasuar me sektorët e tjerë të ekonomisë, është më i ulët nga të gjithë.

Një tjetër statistikë e publikuar nga INSTAT, është ajo që lidhet me nivelin e pagesave në sektorë të ndryshëm të ekonomisë. Njësoj si sondazhi i sipërpërmendur, ky publikim i INSTAT,

⁵ INSTAT Labour Force Survey, 2016-2017, page 22

ka përfshirë informacionin mbi EI së bashku me atë të sektorëve të tjerë, siç janë prodhimi, furnizimi me ujë etj. Sipas statistikave për nivelin e pagesave në IE, INSTAT ka publikuar të dhënat e mëposhtme⁶:

Aktiviteti ekonomik sipas NIVE Rev2	2015			2016			2017			2018			2019		
	Gjithsej	Meshkuj	Femra	Gjithsej	Meshkuj	Femra	Gjithsej	Meshkuj	Femra	Gjithsej	Meshkuj	Femra	Gjithsej	Meshkuj	Femra
Gjithsej	47,900	50,451	44,664	47,522	50,084	44,354	48,967	51,392	46,018	50,589	53,181	47,490	52,380	54,940	49,411
Bujësi, Sivikulturë dhe Peshkim	34,322	35,282	31,540	34,062	34,395	33,250	36,264	37,163	34,305	36,907	37,529	35,486	36,911	37,753	35,069
Industria nxjerrëse; përpunuese; energjia elektrike, gazi, avulli dhe furnizimi me ajër të kondicionuar; furnizimi me ujë, aktivitetet e trajtimit dhe menaxhimit të mbeturinave, rehabilitimit	41,258	51,555	30,212	40,334	49,699	30,894	40,390	49,301	31,916	42,190	51,541	33,454	44,150	53,759	35,172
Ndërtimi	41,104	42,078	35,857	41,866	42,719	37,377	43,104	44,057	37,903	43,688	44,457	39,737	42,235	42,284	41,997
Tregtia me shumicë dhe me pakicë; riparimi i automjeteve dhe motorçikletave; transporti dhe magazinimi; aktivitetet e akomodimit dhe shërbimit ushqimor	33,486	35,019	30,826	33,984	35,683	31,127	34,627	36,044	32,224	36,799	38,303	34,330	39,045	40,651	36,495
Informacioni dhe komunikacioni	77,314	83,612	68,899	75,328	80,085	68,953	73,471	78,427	66,893	75,784	81,683	68,162	80,022	85,468	73,232
Aktivitetet financiare dhe të sigurimit	101,439	111,507	94,519	101,348	111,868	94,193	103,641	116,080	95,406	106,475	121,348	96,997	107,702	118,629	100,775
Aktivitetet të pasurive të paluajtshme; Aktivitetet shkencore, profesionale dhe teknike; aktivitetet të shërbimeve administrative dhe mbështetëse	53,473	53,098	53,571	54,056	55,604	51,515	55,940	57,190	53,960	59,124	60,625	56,816	59,477	61,143	56,992
Administrata publike dhe mbrojtja; sigurimi social i detyrueshëm; arsimi; shëndetësia dhe aktivitetet të punës sociale	55,566	60,146	51,833	56,139	61,000	52,297	59,921	64,869	55,969	61,082	66,108	57,149	63,119	68,404	59,081
Arte, argëtim dhe lodhje, aktivitetet të prodhimit të mallrave të familjeve për përdorim të vet dhe shërbime të tjera	46,501	43,624	51,060	46,227	43,437	50,422	49,427	47,647	52,078	51,492	49,608	54,202	57,547	59,760	55,653

Për sa i përket tabelës së mësipërme, në sektorin e IN, njësoj si në sektorët e tjerë të të njëjtit grup, niveli mesatar i pagesës së aplikuar bruto është nga 30,212 lekë - 53,759 lekë, që në të vërtetë është shumë afër pagesës minimale të aprovuar në Republikën e Shqipërisë. Kjo është larg realizimit të qëllimit të ligjit të zbatueshëm në sektorin e IN, për të kontribuar në nivelin socio-ekonomik të komunitetit ose më gjerë në ekonominë e vendit.

5.2.2. Të ardhurat nga të drejtat e tjera që rrjedhin nga punësimi

Një nga përfitimet që rrjedhin nga aktiviteti i IE, janë ato që rrjedhin nga punësimi, siç janë sigurimet shoqërore dhe shëndetësore dhe kostot e tjera që rrjedhin nga pagesa, taksat e trajnimeve etj. Në tabelën e mëposhtme të botuar nga INSTAT, janë llogaritur kostot e një punëdhënësi (kompania IN) në lidhje me punësimin e një punonjësi, të cilat quhen "kosto të punës", krahasuar midis aktiviteteve të ndryshme ekonomike⁷:

⁶ <http://www.instat.gov.al/al/temat/tregu-i-pun%C3%ABs-dhe-arsimi/pagat/#tab2>

⁷ <http://www.instat.gov.al/al/temat/tregu-i-pun%C3%ABs-dhe-arsimi/kosto-e-pun%C3%ABs/>

Aktiviteti ekonomik	Kostoja e punës gjithsej Total labour cost	prej të cilës - of which					
		Kompensimi i të punësuarve me pagë Compensation of employees		Kosto të trajnimit profesional Vocational training costs	Shpenzime të tjera Other expenditures	Taksat e punës Taxes	Subvencionet e marra nga ndërmarrjet Subsidies received by the employer
		Pagat dhe shpërblimet Wages and Salaries	Kontributet e sigurimeve (pjesa e punëdhënësit) Employer's social contributions				
Gjithsej	100.00	83.99	14.26	0.42	1.16	0.22	-0.06
Industri nxjerrëse	100.00	84.26	14.10	0.21	1.40	0.02	0.00
Industri përpunuese	100.00	83.29	13.97	0.74	1.04	1.13	-0.15
Furnizimi me Energji Elektrike, Gaz e Avull dhe me Ajër të Kondicionuar	100.00	85.79	14.17	0.01	0.03	0.00	0.00
Aktivitetet me ujë të ngrohtë, kanalizimeve, menaxhimit të mbeturinave dhe regullimit	100.00	83.70	14.23	0.18	1.82	0.14	-0.07
Ndërtimi	100.00	84.73	14.47	0.07	0.59	0.16	-0.02
Tregtia me shumicë dhe pakicë; Riparimi i automobilitave e motoçikletave	100.00	84.29	14.37	0.38	0.93	0.03	0.00
Transport dhe magazinim	100.00	81.88	13.79	0.02	4.35	0.06	-0.11
Akomodimi dhe aktivitetet e shërbimit të ushqimit	100.00	82.76	14.74	0.22	1.99	0.29	0.00
Informacioni dhe Komunikacioni	100.00	84.15	14.25	1.40	0.14	0.06	0.00
Aktivitetet financiare dhe Sigurimi	100.00	84.55	13.82	1.45	0.13	0.05	0.00
Pasuritë e patundshme	100.00	83.78	14.40	0.05	1.78	0.00	0.00
Aktivitetet profesionale, Shkencore dhe teknike	100.00	84.78	14.43	0.27	0.49	0.03	0.00
Aktivitetet administrative dhe Shërbimet mbështetëse	100.00	81.56	13.51	0.63	4.19	0.11	0.00
Arsimi	100.00	85.07	14.68	0.05	0.26	0.00	-0.06
Shëndetësia dhe veprimtari të tjera sociale	100.00	83.68	14.76	0.21	1.49	0.04	-0.19
Art, Argëtim dhe zbavitje	100.00	84.99	14.24	0.01	0.74	0.02	0.00
Aktivitete të tjera shërbimi	100.00	85.35	14.58	0.11	0.06	0.03	-0.14

Ai që është informacioni më i dukshëm në këtë tabelë, është se kontributi social i paguar nga punëdhënësit e sektorit të Minierave, është në “nivel ligji”, krahasuar me sektorët e tjerë të ekonomisë. Asnjë informacion nuk është përfshirë për sektorin e hidrokarbureve.

Sipas Ligjit nr. 8/2017, punonjësit që kanë punë ose janë ende duke punuar në industrinë e hidrokarbureve, kanë të drejtën e "statusit të naftëtarit", i cili është një status specifik i dhënë kësaj kategorie të punëtorëve, për shkak të kompleksitetit të punës dhe pasojave të mundshme shëndetësore që mund të shkaktojnë kjo lloj pune. Ky status jo vetëm që parashikon të drejtën për pension të parakohshëm, por siguron një numër përfitimesh të drejtpërdrejta për sa i përket pagës, pensionit, trajtimit të të papunëve, të drejtës për punësim dhe të drejtës për kujdesin shëndetësor.

Ky ligj përcakton përfitime për naftëtarët që janë të punësuar, si e drejta e tyre për pension të parakohshëm, për naftëtarët e papunë të cilëve u jepet përparësi për sa i përket punësimit, nëse plotësojnë kërkesat e parashikuara nga ligji dhe gjithashtu një shtesë të barabartë me 80% të moshës minimale në një nivel kombëtar.

Ligji parashikon përfitime edhe për ata që kanë dalë në pension. Bazuar në kohëzgjatjen e shërbimit, ata do të përfitojnë një shtesë prej 1% në 4% të pensionit të tyre aktual.

Përveç sa më sipër, ekziston edhe një iniciativë për miratimin e një ligji për statusin e minatorëve. Janë bërë dy përpjekje, me dy projekt-ligje të ndryshme, të paraqitura në Parlament përkatësisht më 31.03.2017 dhe 20.09.2017. Projektligji i parë u tërhoq dhe i dyti nuk u miratua nga Parlamenti. Aktualisht nuk ka një projekt-ligj të depozituar në Parlament për miratim, sidoqoftë ka disa përpjekje për të hartuar një projekt-ligj tjetër. Referuar publikimeve të bëra në faqen zyrtare të Ministrisë, është krijuar një grup pune për përgatitjen e projekt-ligjit për statusin e minatorëve. Ky grup pune ka marrë pjesë në disa diskutime me përfaqësuesit e sindikatave për një projekt-ligj të propozuar. Ministria u ka bërë thirrje të gjitha sindikatave të bashkohen në diskutime dhe të bien dakord mbi një projekt përfundimtar të projekt-ligjit, për t'ia propozuar atë Parlamentit.⁸

Problematika lidhur me Statusin e Naftëtarit

Ligji për statusin e Naftëtarit, u pa si një ligj i cili do të vinte në vend të drejtën e kësaj kategorie punonjësish për përfitime dhe shpërblime të drejta lidhur me vështirësinë e punës së tyre. Pavarësisht të gjitha aspekteve pozitive, nga momenti i miratimit, aplikimi i këtij ligji pati probleme të shumta.

Dy janë kategoritë e naftëtarëve që sipas ligjit të miratuar janë përfituesit:

- Naftëtarët që në atë datë ishin në punë dhe ish naftëtarët e papunë që nuk kanë mbushur moshën e pensionimit, sipas ligjit ekzistues para Shkurtit të vitit 2017.
- Naftëtarët që u gjenden në pension në datën e miratimit të ligjit për Statusin.

Lidhur me kategorinë e parë aplikimi dhe krijimi i dosjeve personale filloi me shumë vonesë, gjë që do të thotë se instancat përgjegjëse, nuk ishin ende të përgatitura për të dhënë atë Status. Ligji për Statusin, e kësaj kategorie, është ende i pazbatueshëm.

⁸<https://www.infrastruktura.gov.al/statusi%20gjiknuri%20interpelance%20me%20minatore%20grup%20pune%20bashke%20me%20sindikatat%20per%20draftin/>

Për grupin e naftëtarëve të pensionuar, në datën e miratimit të ligjit, procesi i krijimit të dosjeve personale filloi menjëherë me daljen e Ligjit, por nga Instituti i Sigurimeve Shoqërore dhe Drejtoritë Rajonale të Sigurimeve Shoqërore, që kishin detyrimin ligjor vetëm pajisjen me Vërtetimin e Posaçëm, bazuar në konfirmimin e Librezës së Punës, u shoqërua me keqkuptime pasi mori kompetencat dhe përgjegjësinë që i takonte Komisionit Ndërmintor, duke sjellë mjaft konfuzion. Ndërkohë, kanë ndërruar jetë me dhjetra naftëtarë të moshuar dhe bilanci do të jetë në favor të uljes së numrit të përfituesve gjatë viteve të ardhshme⁹.

Për shkak të problematikave burokratike, aplikimi i këtij ligji u shoqërua edhe me protesta nga ish-naftëtarë të cilët akuzuan qeverinë se i ka lënë në harresë duke ua vonuar dhënien e statusit. Ish-naftëtarët këmbëngulin se ky ligj nuk po zbatohet ende¹⁰.

5.2.3. Të ardhura nga të drejtat e pronës

Ligji i Hidrokarbureve në nenin 3 të tij ka përcaktuar që të gjitha depozitat e hidrokarbureve që ekzistojnë në gjendjen e tyre natyrore, brenda juridiksionit shqiptar, janë pronë ekskluzive e shtetit Shqiptar i cili përfaqësohet nga Ministria përkatëse dhe të gjitha këto burime do të përdoren për përfitime të popullit shqiptar.

Për më tepër, në nenin 10 të tij, i njëjti ligj ka përcaktuar se në rastet e zbatimit të një marrëveshjeje hidrokarbure, kërkohet përdorimi i një prone të paluajtshme, në pronësi private, situata duhet të zgjidhet në përputhje me legjislacionin në fuqi, në mënyrë që të mos pengojë zbatimin e marrëveshjes gjatë periudhës kontraktuale.

Dispozita të njëjta ose të përafërta gjenden edhe në Ligjin Minerar. Në nenin 3 të tij, ky ligj përcakton se të gjitha mineralet në formë natyrale, të gjetura në territorin e Republikës së Shqipërisë, i përkasin shtetit dhe janë pronë publike.

E drejta minerare është një e drejtë e pavarur nga e drejta e pronarit mbi sipërfaqen e tokës ku janë vendosur aktivitetet e IN. Marrëdhëniet midis përfituesit të së drejtës minerare (kompanitë

⁹ <http://www.gazetadita.al/cpo-ndodh-me-statusin-e-naftetarit/>

¹⁰ <https://www.topalbaniaradio.com/v7/statusi-i-naftetarit-serish-protesta-ne-fier/>

IN) dhe mbajtësit të së drejtës së pronësisë mbi pronën ku gjenden mineralet, rregullohen me marrëveshje, sipas legjislacionit në fuqi.

Neni 34 i Ligjit të Minierave përcakton që mbajtësi i lejes minerare (si dhe i së drejtës minerare) gëzon të drejtën e servitutit ligjor (të detyrueshëm) të minierave mbi çdo pronë shtetërore ose private, në rast se ka nevojë të ushtrohet një aktivitet minierar. Servituti minierar, është e drejta e kompanisë që operon në sektorin e IN, për të pëdorur pasurinë me qëllim përmbushjen e detyrimeve që rrjedhin nga lejet minierare, të rregulluara në përputhje me parashikimet e Kodit Civil. Afati i servitutit është afati i vlefshmërisë së lejes minerare dhe rregullat për ushtrimin e servitutit përcaktohen sipas parimit të dëmit më të vogël në pronën e shërbimit dhe sipas llojit të lejes minerare.

Kompania, pronari i lejes minerare dhe i servitutit minierar, ka detyrimin t'i paguajë pronarit të pronës kompensimin për përdorimin e pasurisë duke i shërbyer veprimtarisë minerare.

Në rastet kur veprimtaria minerare për një zonë minerare të lejuar, është me interes të veçantë publik dhe lindin probleme në lidhje me pronarin e tokës, toka shpronësohet. Kriteret, procedura dhe çmimi i shpronësimit përcaktohen në përputhje me kërkesat e legjislacionit në fuqi për shpronësimet me interes publik¹¹. Kjo gjithashtu krijon një përfitim për pronarët e tokave. Diskutimi mbetet në masën e vlerësimit.

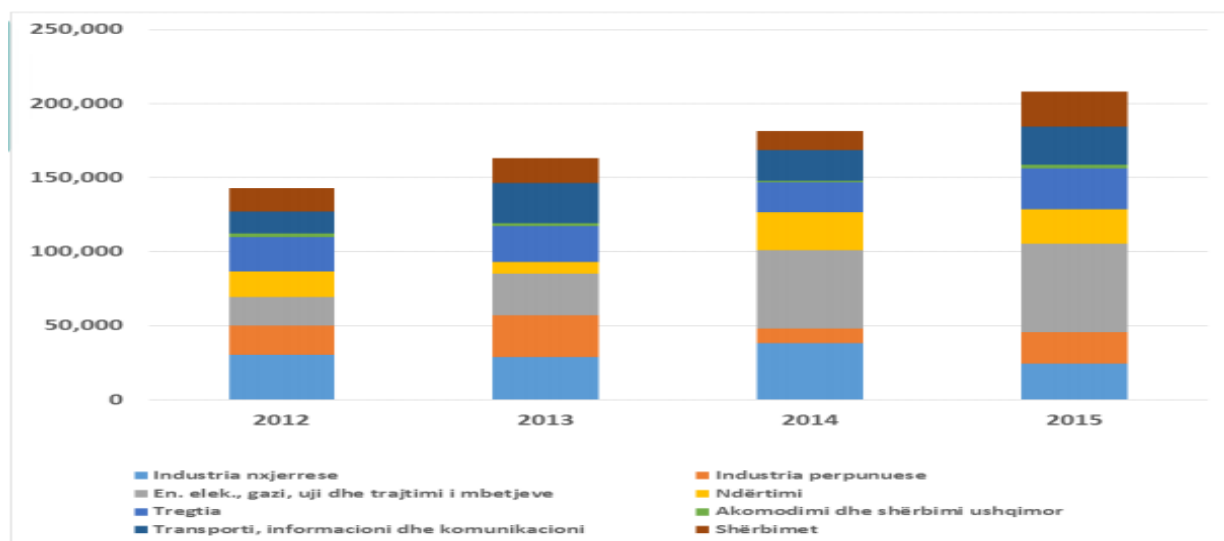
Duke qenë se aktiviteti i IN është përqëndruar kryesisht në zonat rurale, me një nivel të ulët ekonomik, përfitimi që pronarët e pronave nga kompanitë që operojnë në IN, është i konsiderueshëm dhe i ndihmon ata të përmirësojnë ekonominë dhe standardin e tyre të jetesës në përgjithësi.

5.2.4. Zhvillimi i infrastrukturës

Prania e aktivitetit të IN, mund të kontribuojë edhe në zhvillimin vendas, kur kompanitë minerare mundësojnë dhe përmirësojnë infrastrukturën vendase (p.sh. lidhjet e rrugëve,

¹¹ Neni 34 i Ligjit të Minierave

furnizimi me energji dhe ujë etj.) e cila në këmbim i lejon popullsisë vendase të aksesojë më shpejt dhe më të lehtë shërbimet shëndetësore, arsimore etj.

Diagrami i mësipërm tregon nivelin e investimit ekonomik sipas sektorëve të ndryshëm. Ngjyra blu e lehtë tregon investimet e IN¹².

5.3. Qëndrueshmëria ekonomike e menaxhimit komunal

Bazuar në të dhënat e raportuara nga agjencitë qeveritare të renditura në Raportin EITI 2016, sektori i EI dhe energjia hidrike janë llogaritur kolektivisht të përbëjnë jo më shumë se 6% të prodhimit të brendshëm bruto në vitin 2016, në shumën 87,483 milion lekë. Eksportet nga sektorët nxjerrës janë rritur ndjeshëm me mbi 100% deri në vitin 2013, kur ato arritën 96.7 miliardë lekë ose 39% të eksporteve totale. Përqindja ka rënë në 19% të eksporteve totale në 2016 ose 47.0 miliardë lekë, njëkohësisht e prekur nga rënia e çmimeve ndërkombëtare të naftës dhe rritja e aktivitetit të rafinimit të naftës në vend.

Bazuar në të dhënat e raportuara nga Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve, mbajtësit e licencave të përfshirë në sektorin nxjerrës në termocentralet e naftës, minierave dhe hidrocentraleve kanë

¹² Një vështrim mbi treguesit e zhvillimit ekonomik të shqipërisë”, Albanian Investment Council, page 13.

të punësuar afërsisht 16,500 staf, të cilët përbëjnë 1.4% të fuqisë punëtore të regjistruar nga INSTAT në Dhjetor 2016¹³.

5.3.1. Renta minerare

Aktivitetet e IN normalisht krijojnë të ardhura ekonomike. Kompanitë të cilat veprojnë në aktivitetin e IN, në përgjithësi nxiten nga qëllimi i krijimit të përfitimit, ndërsa qëllimi i qeverisë e cila kontrollon kushtet dhe afatet nën të cilat këto shoqëri operojnë, udhëhiqet nga një synim krejt tjetër, për të promovuar zhvillimin ekonomik dhe social në përgjithësi.

Në këtë kuptim, legjislacioni ka parashikuar detyrimin e Ministrisë për të përgatitur dhe miratuar Planin e Zhvillimit, në përputhje me qëllimet e tij në lidhje me promovimin e zhvillimit shoqëror dhe ekonomik. Të gjitha kompanitë që kryejnë një aktivitet në fushën e IN, duhet të jenë në përputhje me Planin e Zhvillimit, në mënyrë kenë të drejtën për të kryer këtë aktivitet.

Një nga përfitimet që Ligji Minerar dhe Ligji i Hidrokarbureve ka përcaktuar, është pagesa e rentës minerare.

Sipas Ligjit të Minierave dhe Ligjit të Hidrokarbureve, çdo person juridik, i cili është i licencuar dhe operon në IN, sipas një marrëdhënieje kontraktuale me ministrinë përgjegjëse për ekonominë, duhet të paguajë një rentë për burimet natyrore të nxjerra nga mbitoka dhe nëntoka e Republikës së Shqipërisë.

Renta minerare është taksa që zbatohet për mineralet e nxjerra nga mbitoka dhe nga nëntoka e Republikës së Shqipërisë, si dhe për nënproduktet e këtyre mineraleve. Renta minerare llogaritet si një detyrim mujor i tatimpaguesit, në kohën kur ai shet produkte minerale. Kjo rentë është në shumën prej 5% të të ardhurave, në rast të shitjes së produkteve. Në rastin e eksportit të produkteve minerale, renta paguhet në kohën e deklaratës së eksportit. 5% e të ardhurave nga tarifa e rentës minerare shkon për qeverinë locale në të cilën kryhet aktiviteti.¹⁴

¹³ Raporti i Progresit Vjetor 2019, EITI, faqe 35

¹⁴ Neni 4, pika 1 e Ligjit Nr. 9975 “Per Taksat Kombetare” i ndryshuar

Për sa më sipër, rezulton se funksionimi i IN sjell përfitime për qeverisjen vendore, për shkak të mbledhjes së rentës minerare. Përqindja e shpërndarjes së rentës minerare, tregohet në tabelën e mëposhtme:

Nr.		Emërtimi i grupit të mineraleve sipas ligjit minerar	Përqindja e rentës minerare
Grupi I Mineralet Metalike	1	Mineralet e argjendit	10
	2	Mineralet e arit	10
	3	Mineralet e bakrit	6
	4	Mineralet e kromit	6
	5	Mineralet e nikelit (nikel-silikat)	6
	6	Mineralet e hekurit (hekur-nikel)	5
	7	Mineralet e plumbit	5
	8	Mineralet e zinkut	7
	9	Gjithë mineralet e tjera metalike	4
Grupi II Mineralet Jometalike	10	Të gjitha mineralet jometalike	4
Grupi III Qymyret dhe Bitumet	11	Qymyret	5
	12	Bitumet	5
	13	Rërat bituminoze	5
	14	Reshpet naftore	5
	15	Piro-bitum	6
Grupi IV Mineralet dhe Materialet e Ndërtimit	16	Graniti	6
	17	Gëlqerorët	5
	18	Gabrot	5
	19	Bazaltet	4
	20	Konglomerate	7
	21	Mermeri	7
	22	Pllakat e ndërtimit	7
	23	Pllagjiogranitet	5
	24	Ranoret	7
	25	Serpentiniet	5
	26	Travertinat	5
	27	Traktolitët	5
	28	Të gjitha mineralet e tjera të grupit të katërt	5
Grupi IV Gurë e çmuar	29	Të gjitha mineralet e grupit të pestë	10
Grupi VI Gurë e Gjysëm të çmuar	30	Të gjitha mineralet e grupit të gjashtë	10
Grupi VII Nafta dhe Gazi	31	Grupi i shtatë (VII) Nafta dhe gaz	10

5.3.2. Gjetje për Rentën Minerare

Renta mbledhet nga shitjet e tatueshme të naftës, gazit dhe mineraleve dhe regjistrohen në Buxhetin e Shtetit. Sipas Ligjit për taksat kombëtare nr. 9975, datë 28 korrik 2008, ndryshuar, një pjesë e tatimit mbi të drejtën e rentës do të ndahet për secilën njësi të qeverisjes vendore

("NJQV") në proporcion me kontributin e tyre në prodhimin e brendshëm të naftës, gazit dhe minerareve.

Kuadri rregullator për transfertat lokale të rentës deri në nëntor të vitit 2014, sipas Ligjit për Taksat Kombëtare kërkoi që 25% e rentës të ndahet për secilën njësi të qeverisjes vendore ("NJQV") në proporcion me kontributin e tyre, brenda afatit të të ligjit të buxhetit vjetor.

Formula për ndarjen e rentës në NJQV-të përfituese nuk është publikuar dhe transferimet e bëra nuk mund të lidhen me kontributin e NJQV-ve në mbledhjen e rentës. Deri në vitin 2014, vetëm vendet që prodhojnë naftë mund të përfitonin nga transferimet lokale të rentës.

Më 27 nëntor 2014, Qeveria Shqiptare paraqiti ndryshime në Ligjin për Taksat Kombëtare, ku NJQV kanë të drejtë të marrin 5% të rentës së gjeneruar nga shitjet e naftës dhe mineraleve të nxjerra në zonën e tyre. Sipas këtyre kushteve të reja, transfertat e rentës lidhen me kontributin e NJQV-ve dhe nuk ndikohen nga ndonjë transferim tjetër buxhetor në përputhje me ligjin vjetor të buxhetit.

Udhëzimi Nr.26, datë 4.9.2008 "Për taksat kombëtare", të ndryshuar, liston procedurat e barazimit që duhet të kryhen nga NJQV-të përfituese për të siguruar alokimin e drejtë të rentës. Prandaj, çdo NJQV do të bjerë dakord, që në fund të muajit pagesat e rentës të bëra nga të licencuarit që veprojnë në zonën e NJQV-së, me drejtorinë rajonale të taksave dhe doganave. Drejtoritë rajonale të taksave dhe doganave duhet të dorëzojnë listën analitike të NJQV-ve të mbledhura dhe të përfituara nga reduktimi i të ardhurave në Drejtorinë e Buxhetit në Ministrinë e Financave.

Pas marrjes së rakordimit, Ministria e Financave fillon transferimet mujore të rentës të autorizuar në NJQV. Në rastin e kompanive të naftës, të cilat veprojnë në të njëjtën kohë në disa NJQV, udhëzimi përcakton pjesën e rentës që do të ndahet. Aktualisht, qeveria shqiptare po shqyrton përsëri përqindjen e rentës që do të transferohet në NJQV.¹⁵

¹⁵ Raporti i Progresit Vjetor 2019, EITI, faqe 30

Gjatë hulumtimit dhe takimeve të mbajtura për qëllime të këtij Studimi, është vërejtur se çështja më problematike në lidhje me tarifën e rentës minerare, është mungesa e planit të zhvillimit për menaxhimin dhe shpërndarjen e saj. Në zonat pilot nën monitorim, vihet re se komunat nuk kryejnë një studim për të evidentuar nevojat e komunitetit dhe për të planifikuar investimet e nevojshme në përputhje me këtë plan. Për një arsye të tillë, është e pamundur të evidentohet përdorimi i rentës minerare nga bashkitë.

Renta minerare, siç u shpjegua më sipër, është taksa kombëtare, e cila mblidhet nga autoritetet tatimore, duke vepruar si agjent i shtetit për të mbledhur këtë taksë. Për më tepër, përqindja e përcaktuar nga ligji shkon për qeverisjen vendore. Në këtë kuptim, një çështje tjetër është se përqindja e dedikuar e kësaj takse, nuk i paguhet pushtetit vendor nga qeveria qendrore. Ky rezultat gjenerohet gjithashtu nga një sondazh i kryer nga Qendra Shqiptare për Zhvillim dhe Integrim, i cili ka gjetur si më poshtë¹⁶:

“Sondazhi zbuloi se njësitë e qeverisjes vendore nuk bënin përdorimin maksimal të instrumenteve ligjore, dhe si rezultat, nuk mund të imponoheshin ose dëgjoheshin nga qeveria qendrore për shqetësimet e tyre rreth vështirësive dhe vonesave në llogaritjen ose mbledhjen e përqindjes nga honoraret.”

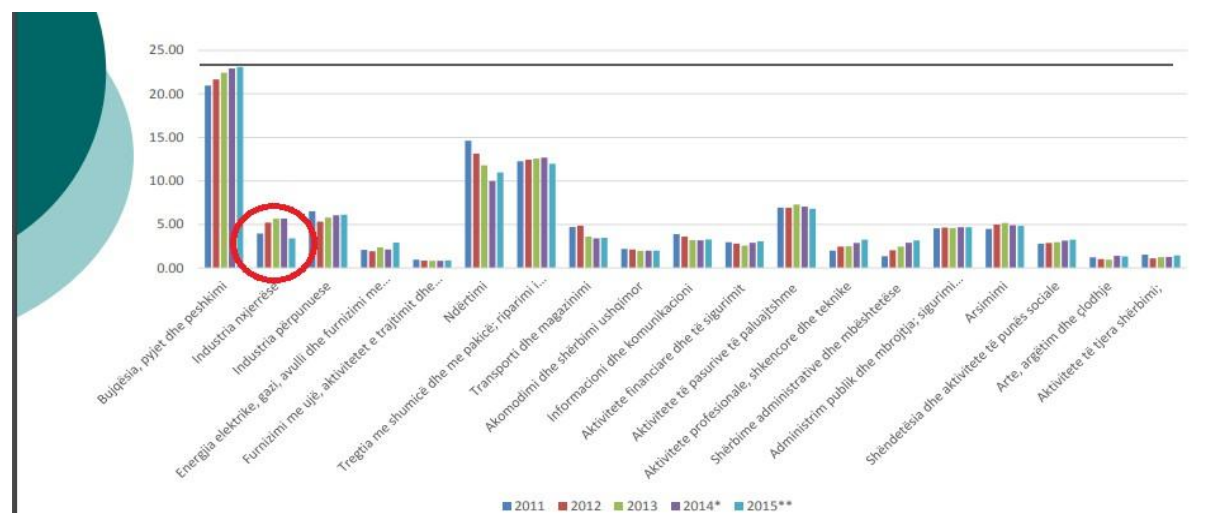
Gjithashtu sipas Raportit Vjetor të EITI, vërehet se 5% e rentës nuk transferohet në NJQV, ligji nuk është zbatuar plotësisht dhe si rezultat i gjithë komuniteti lokal nuk ka asnjë përfitim nga pasuria që ka. Në dy vitet e fundit të raportimit (sipas raporteve vjetore të EITI), renta e mineraleve në vitin 2015 u shpërnda nga NJQV-të në total 3.5% dhe 2016, 4.2%.

Një çështje tjetër, e cila është duke u debatuar, është gjithashtu shuma e përqindjes së rentës minerare kushtuar qeverisjes vendore. Duke pasur në konsideratë ndikimin e IN në komunitetet lokale, kjo përqindje është shumë e ulët. Edhe në rastin e përdorimit të plotë të saj, nuk mund t'i "rimbursojë" komunitetit ndikimin real të IN. Është për një arsye të tillë që ka disa përpjekje për të rritur një këtë përqindje, në përputhje me ndikimin real të IN dhe nevojat e komuniteteve¹⁷.

¹⁶ <http://ata.gov.al/2019/01/27/sondazhi-bashkite-nuk-perfituan-maksimalisht-nga-renta-minerare/?fbclid=IwAR09E7tNMW6NxugN-I3uoGDACAkw-h1Aa9cAiCkxnf2x6uaSTlawZuQYNkl>

¹⁷ http://albneteiti.org/?page_id=800&lang=de

Pavarësisht analizës së mësipërme në paragrafët 5.3 dhe në konsideratë të gjetjeve në 5.4, rezultatet e rritjes ekonomike, për periudhat 2011-2015 tregon qartësisht se IN ka një kontribut të parëndësishëm në rritjen ekonomike.

Sipas një studimi të bërë nga Këshilli i Investimit Shqiptar, ekonomia shqiptare është një ekonomi kryesisht me orientim shërbimi, ku shërbimet kontribuojnë me rreth 63% në rritjen e ekonomisë. Sektorë të tjerë kontribues janë sektori i bujqësisë (rreth 20%), sektori i ndërtimit (rreth 10%) dhe ai i industrisë (me një kontribut modest të industrisë nxjerrëse dhe përpunuese me rreth 5%). Sektorët në rritje të lehtë për vitin 2015 kanë qenë sektori i bujqësisë dhe ai i ndërtimit.¹⁸ (Ju lutem referohuni në rrethin e kuq në diagram)

5.4. Aspektet socio-ekonomikë të përfshirë në kontratë dhe lejet e Kompanive të IN

5.4.1. Dispozitat kontraktuale

Kontrata që lidhet midis kompanive që veprojnë në IN, pasqyron një garanci për Ministrinë, për të siguruar jo vetëm arritjen e qëllimit të kontratës, por gjithashtu arritjen e qëllimeve të Ministrisë në lidhje me ndikimin socio-ekonomik, sipas Planit të Zhvillimit. Për këtë qëllim, në këto kontrata përfshihen dispozita të veçanta të cilat synojnë të rregullojnë aspektet socio-ekonomike që do të ndikojnë në zbatimin e kontratës.

¹⁸ “Një vështrim mbi treguesit e zhvillimit ekonomik të Shqipërisë”, Këshilli Shqiptar për Investim, fq. 5.

Për sa më sipër, janë marrë në shqyrtim disa kontrata të kompanive të ndryshme që veprojnë në sektorin e IN, si p.sh.:

- Në sektorin e hidrokarbureve: Albetrol sha, Bankers Petroleum sha, Shell Upstream Albania BV, Albanides Energy sh.p.k.;
- Në sektorin minerar: Albchrome sh.a.

Në të gjitha këto kontrata, ndikimi socio-ekonomik supozohet të rregullohet nga disa dispozita të thjeshta, të cilat janë analizuar si më poshtë.

Ligji i Hidrokarbureve, i cili ka zëvendësuar marrëveshjen fillimisht me Albpetrol sha, ka përcaktuar dispozitat e mëposhtme socio-ekonomike:

- Në nenin 6 të tij, Ligji i Hidrokarbureve ka përcaktuar detyrimin e personave juridikë të kontraktuar nga Ministria, për t'i dhënë përparësi punësimit dhe kualifikimit të shtetasve shqiptarë, si dhe përdorimin e mallrave dhe shërbimeve vendase, krahasuar me ato të huaja, në lidhje me çështjet që do të përfshihen në planin e zhvillimit. Për më tepër, ky ligj ka përcaktuar edhe detyrimin e personave juridikë të kontraktuar nga Ministria, për t'u kujdesur si duhet për mbrojtjen e mjedisit si dhe për mirëqenien e njerëzve që banojnë në zonat ku kryhen Operacionet e Hidrokarbureve në përputhje me kontratën.
- Në nenin 10 të tij, Ligji për Hidrokarburet ka përcaktuar detyrimin e çdo njësie ekonomike private ose publike, për të siguruar pasurinë e paluajtshme për qëllim zbatimit të një marrëveshje hidrokarbure që do të lidhet me një kompani që operon në IN.

Nga kontrata e lidhur ndërmjet Ministrisë dhe Albanides Energy sh.p.k., e miratuar nga VKM Nr. 266, datë 06.04.2016, vëmë re se ka disa dispozita të lidhura me ndikim socio-ekonomik të zbatimit të kësaj kontrate.

Për shembull, neni 16 i kësaj kontrate ka përcaktuar detyrimin e kompanisë për të kontraktuar dhe trajnuar punonjës shqiptarë, kur është e mundur dhe e përshtatshme për procesin e punës. Neni 17 i së njëjtës kontratë ka përcaktuar detyrimin e kompanisë për t'u dhënë përparësi produkteve dhe shërbimeve shqiptare krahasimisht me ato të huaja.

Nga ana tjetër, Ligji Minerar ka lidhur rregullimin socio-ekonomik me strategjinë minerare, siç është referuar në nenin 8 të këtij ligji. Strategjia minerare propozohet nga Ministria dhe miratohet nga Këshilli i Ministrave për të përcaktuar politikat, përparësitë e zhvillimit, programet e veprimit dhe menaxhimin e burimeve minerare, në përputhje me objektivat e strategjisë kombëtare të zhvillimit. Në programin e veprimit për zbatimin e energjisë minerare, midis çështjeve të tjera, përcaktohet nevoja për zhvillimin e burimeve njerëzore dhe profesionale, në aktivitetet minerare ashtu si dhe rregullat për zbatimin e masave për sigurinë në punë dhe sigurimin e punonjësve.

Me përjashtim të ligjeve të sipërpërmendura që rregullojnë në përgjithësi sektorin minerar dhe atë të hidrokarbureve, një ligj tjetër u miratua më vonë, në lidhje me sigurinë dhe shëndetin e punonjësve që punojnë në aktivitetin minerar dhe në nëntokë, në punimevet e hidrocentraleve. Ligji Nr.135/2016 përbën një politikë për zhvillimin e sigurt të veprimtarisë minerare dhe aktivitetin e shpëtimit. Ky ligj përcakton përgjegjësitë, të drejtat dhe detyrimet për të gjithë pjesëmarrësit në zhvillimin e kësaj industrie, si për shtetin, sipërmarrësit, kontraktorët, nënkontraktorët, ashtu edhe për punonjësit.

Pjesa më innovative e këtij ligji, është kapitulli III “Ekzekutimi i punëve”, e cila përfshin dispozita mbi zhvillimin e punëve, informacionet mbi punonjësit, trajnimin e punonjësve dhe monitorimin e avarive. Ky ligj, gjithashtu ka parashikuar krijimin e një autoriteti të ri, i cili ka përgjegjësi për inspektimin e veprimtarisë së të gjitha kompanive të sektorit minerar.

Një tjetër legjislacion i rëndësishëm në fuqi në sektorin minerar është VKM Nr.1109, datë 30.07.2008, e cila ka përcaktuar detyrimin e kompanive që janë të licencuara për të kryer veprimtari minerare, për të siguruar punonjësit e tyre nga aksidentet në punë, sipas një kontrate me një kompani sigurimesh.

Nuk ka ndonjë akt ligjor specifik për sigurinë dhe shëndetin e punonjësve që punojnë në aktivitetin e hidrokarbureve. Sidoqoftë, ky aspekt i punësimit të këtyre kategorive të punonjësve mund të mbulohet gjithashtu nga dispozitat e Kodit të Punës si dhe Ligji Nr.10.237, datë 18.02.2010 "Për shëndetin dhe sigurinë në punë".

5.4.2. Lejet

Sipas Ligjit minerar, “leja minerare” është një akt administrativ, i nxjerrë në përputhje me këtë ligj, për të kryer aktivitet minerar në zonat e lejuara si dhe për mineralet e përcaktuara në të. Lejet minerare i jepen personave juridikë të intereseuar, fitues nga një procedurë prokurimi publik, ndërsa në zonat minerare të përcaktuara në një program minerar vjetor, si “zona të hapura”, sipas nenit 8 të Ligjit Minerar, leja minerare i garantohet personit juridik të interesuar, i cili i përmbush kushtet e lejes.

Shteti i jep të drejtat minerare një personi juridik vendas ose të huaj, bazuar në një procedurë konkurimi, në përputhje me procedurat e konkurimit, në përputhje edhe me kërkesat dhe afatet e vendosura në dispozitat e ligjit të prokurimit. Kjo procedurë duhet gjithashtu të përfshijë kriterin teknik dhe financiar të investimit, po ashtu edhe përvojën e konkuresit në aktivitetet e sektorit minerar. Procedurat e konkurimit dhe afatet përcaktohen me vendim të Këshillit të Ministrave. Shteti garanton të drejtat minerare të personave juridikë, qofshin këta vendas apo të huaj, në përputhje me dispozitat e legjislacionit në fuqi mbi koncensionet. Ka disa lloje lejesh minerare.

Në çdo rast, lejet minerare u jepen subjekteve juridike vendase ose të huaja, që sipas Ligjit Minerar, kanë aftësitë dhe përvojën e nevojshme teknike, paraqesin një projekt dhe aktivitet nxjerrës në përputhje me rregullat teknike, paraqesin një plan rehabilitimi mjedisor në përputhje me ligjin e mbrojtjes së mjedisit, paraqesin një plan të strukturuar për mbylljen e veprimtarisë minerare, një plan të menaxhimit të mbetjeve, paraqesin sigurinë e nevojshme financiare për funksionimin e veprimtarisë minerare, paraqesin dokumentin që përmban një opinion me shkrim dhe miratimin e qeverisjes vendore në lidhje me veprimtarinë.

5.4.3. Dispozitat ligjore

Pavarësisht nga dispozitat kontraktuale të përmendura më sipër, të cilat kryesisht janë sipërfaqësore dhe jo të detajuara, kontratat i referohen ligjeve përkatëse në fuqi dhe për këtë arsye dispozitat ligjore zbatohen automatikisht.

Lidhur me sa më sipër, Ligji Minerar ka disa dispozita në lidhje me rregullimin e aspekteve socio-ekonomike të veprimtarisë së industrisë nxjerrëse. Sipas këtij ligji, kompanitë që veprojnë në këtë industri, ndër të tjera kanë edhe këto detyrime:

- të paguajnë rentën minerare, sipas llojit të lejes minerare, brenda afateve të përcaktuara në legjislacionin në fuqi.
- të marrin masat e nevojshme për të siguruar, mbrojtjen e jetës dhe shëndetit të punonjësve dhe personave të tjerë që hyjnë në zonën e lejes minerare, në përputhje me legjislacionin në fuqi dhe rregulloret për sigurinë dhe teknikat e sigurisë në punë;
- Të marrin masat e nevojshme për të siguruar kushtet e punës, sipas legjislacionit në fuqi;
- Të sigurojnë punëmarrësit nga aksidentet në punë, sipas dispozitave ligjore të sigurimeve në fuqi;
- Të ofrojnë shërbime mjekësore në zonën e lejuar ose pranë saj, sipas legjislacionit në fuqi;
- Të ndërmarrin trajnimin e detyrueshëm të personelit, sipas legjislacionit në fuqi;
- Të ruajnë konfidencialitetin e të dhënave.

Për më tepër, gjejmë këto dispozita në disa akte nënligjore:

- Urdhër Nr.305, datë 13.04.2011 i Ministrisë “Mbi procedurat dhe format e hartimit të programit veprues për zbatimin e strategjisë minerare”: *Plani i veprimit për zbatimin e strategjisë minerare është dokument i planifikimit afatmesëm të minierave, i cili hartohet bazuar në strategjinë minerare dhe është i vlefshëm për një periudhë 3 vjeçare. Plani i veprimit duhet të përmbajëe) nevojat për zhvillimin e burimeve njerëzore, profesionale në veprimtarinë minerare*¹⁹;
- Urdhri Nr.305, datë 13.04.2011 i Ministrisë "Për miratimin e formës dhe përmbajtjes së projektit të zhvillimit të veprimtarisë minerare": Shtojca 1 "Përmbajtja dhe forma për kryerjen e veprimtarisë minerare...", ndër të tjera kërkon nga kompania aplikuese për të marrë dhe siguruar informacion mbi demografinë, nivelin e ekonomisë së komunitetit dhe aktivitetet kryesore ekonomike, informacion mbi punësimin dhe specializimin e shtetasve shqiptarë, ndikimin në shëndetin dhe jetesën e komunitetit, sigurimin e informacionit mbi transportin dhe masat e nevojshme, sigurimin e informacionit për

¹⁹ Urdhri nr. 305, datë 13.04.2011 i Ministrisë "Për procedurat dhe formën e hartimit të programit të veprimit për zbatimin e strategjisë minerare", neni 1.

vlerësimin e pagave që do të aplikohen në përputhje me nivelin profesional të punonjësve²⁰.

- Urdhri Nr.387, datë 20.05.2011, "Për miratimin e formës dhe përmbajtjes së projektit të ruajtjes së minierës": Projekti i ruajtjes së minierave bazohet në parimet e mëposhtme:...b) marrja e masave parandaluese dhe mbrojtëse për jetën dhe shëndetin e komuniteteve, ndotja e tokës, ujit, florës dhe faunës, mjedisit dhe ekosistemit në përgjithësi dhe infrastrukturës, c) konsultim me autoritetet e qeverisjes vendore²¹;

5.5. Punësimi i paligjshëm dhe parandalimi i punës së fëmijëve në IN

Standardi i punës së fëmijëve përfshin aspekte të ndryshme të tilla si mosha minimale për pranim në punë, punë e lehtë, punë e vështirë dhe e rrezikshme, si dhe format më të këqija të punës së fëmijëve. Këto aspekte rregullohen në nivelin e legjislacionit duke synuar parandalimin e punës së fëmijëve nën moshën e caktuar, për të përcaktuar në cilat kushte të veçanta lejohet të punojë një fëmijë dhe për t'i mbrojtur ata nga çdo rrezik në punë ose forma të shfrytëzimit.

ILO nuk ka një përkufizim specifik për standardin e punës së fëmijëve, por në dy Konventa të ILO-s, konkretisht Konventa për moshën minimale dhe Konventa për formën më të keqe të punës së fëmijëve sjellin koncepte domethënëse, të cilat lehtësojnë krijimin e një përkufizimi të punës së fëmijëve.

Punësimi në sektorët e minierave dhe hidrokarbureve nuk ka ndonjë rregullim specifik në ligjet përkatëse, prandaj aplikohen parashikimet ndërkombëtare dhe dispozitat e përgjithshme të Kodit të Punës. Në këtë kuptim, "punësim i paligjshëm" do të konsiderohet çdo marrëdhënie pune, kundër parashikimeve ndërkombëtare dhe kundër atyre të Kodit të Punës.

²⁰ Urdhër nr. 305, datë 13.04.2011 i Ministrisë "Për miratimin e formës dhe përmbajtjes së projektit të zhvillimit të veprimtarisë minerare"; Shtojca 1, pikat 2 / c, 2 / d, 8, 9 / f;

²¹ Order No.387, dated 20.05.2011, "On the approval of the form and content of the mine conservation project, article 6, points b and c.

Karta e të Drejtave Themelore të Bashkimit Evropian, në nenin 32 të saj, në lidhje me punën e fëmijëve, ka përcaktuar si më poshtë:

“Neni 32: Ndalimi i punës së fëmijëve dhe mbrojtja e të rinjve në punë

Punësimi i fëmijëve është i ndaluar. Mosha minimale e pranimit në punë nuk mund të jetë më e ulët se mosha minimale e braktisjes së shkollës, pa paragjykuar rregulla të tilla që mund të jenë më të favorshme për të rinjtë dhe përveç përjashtimeve të kufizuara.

Të rinjtë e pranuar në punë duhet të kenë kushte pune të përshtatshme me moshën e tyre dhe të mbrohen nga shfrytëzimi ekonomik dhe çdo punë që mund të dëmtojë sigurinë e tyre, shëndetin ose zhvillimin fizik, mendor, moral ose shoqëror ose të ndërhyjë në arsimimin e tyre.”

Për më tepër, sipas nenit 98 të Kodit të Punës, punësimi i fëmijëve nën moshën 16 vjeç është i ndaluar. Këtu përjashtohen fëmijët midis moshës 15 dhe 16 vjeç që mund të punësohen gjatë pushimeve shkollore vetëm në punë të lehta, sipas përcaktimeve të bëra në nenin 99 të këtij Kodi. Këto dispozita të veçanta të Kodit të Punës, që lidhen me punonjësit nën moshën 18 vjeç, do të zbatohen për çdo marrëdhënie pune, në çdo punë ose profesion.

Në nenin 99 të Kodit të Punës përcakton kuptimin e "punës së lehtë", e cila lejohet të kryhet nga fëmijët e moshës 16 - 18 vjeç. "Punë e lehtë" sipas këtij Kodi, është çdo punë që, për shkak të natyrës së detyrave dhe kushteve, nuk ndikon në sigurinë, shëndetin ose zhvillimin e fëmijëve ose pjesëmarrjen e tyre në shkollë, programe ose trajnime profesionale, ose aftësinë e tyre për të përfituar nga këto trajnime.

Këshilli i Ministrave përcakton punët e lehta dhe përcakton rregullat e kohëzgjatjes dhe kushteve maksimale të kryerjes së punës për fëmijët dhe punës për punonjësit e rritur.

Kodi i Punës përmban gjithashtu konceptin e "punës së vështirë" në nenin 100. Sipas këtij neni, vetëm të rriturit mbi 18 vjeç mund të punësohen në punë të vështira të cilat paraqesin rrezik për shëndetin ose personalitetin e tyre. Punët e vështira ose të rrezikshme dhe rregullat e veçanta për kohëzgjatjen dhe kushtet e performancës së tyre përcaktohen nga një VKM.

Për më tepër, dhe përtej Kodit të Punës, Deklarata e KB për të Drejtat e Njeriut përmban shumë nene, të cilat janë të lidhura ngushtë me punësimin, siç janë: E drejta për barazi; Liria nga diskriminimi; E drejta për jetë, siguria personale; Liria nga Skllavëria; Liria nga Tortura dhe Trajtimi Degradues; Liria e Opinionit dhe e Drejta për Informim; E drejta e Asamblesë dhe Asocimit Paqësor; E drejta për sigurime shoqërore; E drejta për punë të dëshirueshme dhe anëtarësim në sindikata; E drejta për pushim dhe kohë të lirë; E drejta për standard të mjaftueshëm të jetesës; E drejta për arsimim; E drejta për të marrë pjesë në jetën kulturore të komunitetit. Secili prej këtyre neneve është i rëndësishëm për veprimtarinë e kompanive minerare në të gjithë botën dhe mund të përdoret si një hartë udhëzuese për përirësimin e strukturave të qeverisjes.

Më poshtë janë vënë në dukje disa nga këto të drejta, dhe ndikimet e tyre në sektorin e minierave:

- **Çdokush ka të drejtë të punojë, në zgjedhjen e lirë të punësimit, në kushte të drejta dhe të favorshme të punës dhe në mbrojtje nga papunësia.** Anëtarët e komunitetit të cilët dëshirojnë të punojnë në veprimtarinë minerare do të kenë të drejtë të punojnë jo vetëm në pozicione pune të rastësishme por edhe në pozicione më komplekse dhe profesionale në veprimtarinë minerare. Për një arsye të tillë, ata do të kenë të drejtë të trajnohen nga kompania minerare, në mënyrë që të bëhen punëtorë kompetentë dhe të përfitojnë prej saj.
- **Kushdo që punon ka të drejtën e shpërblimit të drejtë dhe të favorshëm duke siguruar për vete dhe familjen e tij një ekzistencë të denjë për dinjitetin njerëzor dhe të plotësohet, nëse është e nevojshme, me mjete të tjera të mbrojtjes sociale.** Legjislacioni për pagën minimale duhet të ekzistojë në çdo juridiksion në të cilin bën pjesë sektori i minierave dhe kompanitë minerare duhet të respektojnë këto rregullore.
- **Çdokush ka të drejtë të anëtarësohet në sindikata profesionale për mbrojtjen e interesave të tij.** Sindikatat e minierave mund të negociojnë në mënyrë që profesionistët të përfitojnë fonde të ndryshme si arsimi, kualifikimi dhe trajnimi i mjaftueshëm në përputhje me pozicionin e tyre të punës, shërbimet mjekësore, pagat e drejta dhe përfitime të tjera që rrjedhin nga pozicioni i punës, arsimi, kualifikimi dhe trajnimi i

mjaftueshëm sipas pozicionit të punës etj. Kualifikimi profesional ndihmon në krijimin e vendeve të qëndrueshme të punës në mënyrë që nëse një kompani minerare largohet, ky punonjës të jetë ende i punësueshëm, brenda të njëjtit sektor ose në të tjerë.

- **Gjithkush ka të drejtën e standardit të përshtatshëm të jetesës.** Ky standard flet vetë: *“(1) Çdokush ka të drejtën e një standardi jetese të përshtatshëm për shëndetin dhe mirëqenien e tij dhe të familjes së tij, përfshirë ushqimin, veshmbathjen, strehimin dhe kujdesin mjekësor dhe shërbimet e nevojshme sociale, dhe e drejta për siguri në rast papunësie, sëmundjeje, paaftësie, vejëri, pleqërie ose mungesë tjetër jetese në rrethana përtej kontrollit të tij. (2) Nëna dhe fëmijëria kanë të drejtë për kujdes dhe ndihmë të veçantë. Të gjithë fëmijët, qofshin të lindur brenda ose jashtë martese, do të gëzojnë të njëjtën mbrojtje sociale.”*

Këto të drejta të njeriut janë rënë dakord ndërkombëtarisht dhe do të zbatohen në çdo aspekt të jetës, përfshirë punën dhe jetën profesionale, veçanërisht në këto lloj punësh që konsiderohen "punë të vështira" dhe përfundimisht kompanitë e IN duhet t'i kushtojnë vëmendje të veçantë respektimit të të drejtave të njeriut.

5.6. Arsimi profesional. Transferimi i aftësive

Siç u përmend më lart, Ligji i Minierave ka disa dispozita në lidhje me arsimimin profesional të punonjësve, veçanërisht në lidhje me trajnimin e qytetarëve shqiptarë. Ky ligj ka përcaktuar si një detyrim të mbajtësit të një leje minerare për të ndërmarrë trajnimin e detyrueshëm të personelit, sipas legjislacionit në fuqi²².

Disa nga kontratat gjithashtu kanë dispozita të thjeshta dhe bazike në lidhje me punësimin ose trajnimin dhe arsimimin e punonjësve, siç këto dispozita janë cituar më lart. Sidoqoftë, kontrata zakonisht i referohet praktikave të mira dhe Standardeve Ndërkombëtare, të cilat janë të njohura, të aprovuara dhe të pranuar ndërkombëtarisht.

²² Neni 36, pika 7 e Ligjit Minerar.

Përkundër kësaj, nëse kthehemi te rezultatet e tabelës në lidhje me kostot e punësimit, kostot e trajnimit duket të jenë në një nivel të ulët, krahasuar me sektorët e tjerë të rëndësishëm të ekonomisë, në një përqindje prej 0.21%.

5.7. Analizimi i adresimit të çështjeve gjinore në pjesëmarrjen e aktiviteteve të IN

IN mbetet një industri e mbizotëruar nga meshkujt në krahasim me industritë e tjera. Sidoqoftë, kjo praktikë nuk ka të bëjë me ndonjë dispozitë ose kërkesë ligjore. Përkundrazi, ligji stimulon mundësitë e barabarta midis gjinive dhe për më tepër përfshirjen e femrave në çdo lloj aktiviteti.

Përsa më sipër, Republika e Shqipërisë ka ratifikuar disa akte ndërkombëtare për të promovuar sa më sipër dhe mbrojtur të drejtat e barabarta gjinore si dhe të drejtat e grave, të tilla si:

- Konventa për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave (KEDG) dhe protokollit i saj shtesë, i ratifikuar në 1994;
- Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike - (PNDKP), ratifikuar më 1991;
- Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore (PNDESK), ratifikuar më 1991;
- Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut (KEDNJ), ratifikuar më 1998;

Për më tepër, Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë ka sanksionuar si parime kushtetuese parimin e barazisë dhe atë të barazisë gjinore:

"Të gjithë janë të barabartë para ligjit. Askush nuk mund të diskriminohet padrejtësisht për arsye të tilla si gjinia".

Zbatimi i këtij parimi përbën kushtin e domosdoshëm për kryerjen në mënyrë të ligjshme të të gjitha aktiviteteve nga subjekte private ose publike.

Në këtë kontekst, mund të përmenden disa nga ligjet kryesore që ofrojnë mundësi dhe mjete për të garantuar barazinë midis meshkujve dhe femrave, të tilla si:

- Kodi i Familjes: Ky ligj bazohet në parimin e barazisë gjinore në jetën private dhe familjare.
- Kodi Zgjedhor: Përmban dispozita të rëndësishme që garantojnë jo vetëm të drejtën e votës për gratë, por edhe të drejtën për t'u zgjedhur në organet qendrore dhe lokale përfaqësuese të larta.
- Ligji "Për barazinë gjinore në shoqëri", i cili rregullon marrëdhëniet shoqërore në jetën publike, veçanërisht në lidhje me arsimin, punën dhe shërbimet, bazuar në parimin e barazisë gjinore në shoqëri.
- Ligji për Mbrojtjen nga Diskriminimi: Ky ligj që rregullon zbatimin dhe respektimin e parimit të barazisë dhe mosdiskriminimit, lidhur me gjininë dhe arsye të tjera.
- Kodi i Punës: Në lidhje me diskriminimin me bazë gjinore në punë, ndryshimet e fundit përfshijnë si një parim të ri dhe të rëndësishëm që punëdhënësit duhet të marrin parasysh në marrëdhëniet e punës, mosdiskriminimin për ndonjë shkak ose arsye. Për shembull, ndërprerja e një kontrate pune në kundërshtim me parimin e mosdiskriminimit (për ndonjë shkak apo arsye) konsiderohet tashmë përfundimi i një kontrate pa shkak të arsyeshëm, e cila kërkon kompensimin e punonjësit.

Pavarësisht nga sa më sipër, sipas statistikave, në përgjithësi, 50.6% e numrit të përgjithshëm të të punësuarve janë meshkuj dhe 49.4% janë femra. Punonjësit meshkuj mbizotërojnë në industrinë e minierave dhe guroreve me rreth 89.7%, ndërsa punonjësit femra mbizotërojnë në sektorin e shëndetit të njeriut dhe aktivitetet e punës sociale me rreth 73.7%. Sipas madhësisë së ndërmarrjes, punonjësit meshkuj mbizotërojnë në ndërmarrjet me 10-49 të punësuar dhe femrat mbizotërojnë në ndërmarrjet me mbi 1000 të punësuar.²³

Gjatë tetorit 2018, hendeku gjinor i pagave në mesataren e fitimeve për orë ishte 6.81%. Hendeku gjinor i pagave tregon ndryshimin midis të ardhurave mesatare të orëve të një mashkulli dhe asaj të një femre, dhe kjo diferencë ka qenë më e madhe në industrinë e minierave dhe guroreve, me 34.9% dhe më e ulët në sektorin e aktivitetëve të shërbimit administrativ dhe mbështetës, me - 11.5% . Pabarazia gjinore në të ardhura është më e lartë për punonjësit me kohë të plotë me 7.1% ndërsa për punonjësit me kohë të pjesshme është më e ulët

²³ INSTAT, Structure of Earnings Survey, 2018, page 9;

në -1.5%. Sipas orarit të punës, femrat zënë pjesën më të madhe të punonjësve me kohë të pjesshme me 57.5%, ndërsa në mesin e punonjësve me kohë të plotë femrat zënë 49.2%.²⁴

Hendeku gjinor i pagave në mesataren e fitimeve për orë është më i lartë në industrinë e minierave dhe guroreve me rreth 34.9% (Fig.2). Në këtë sektor, hendeku i pagave sipas gjinisë, lidhur me fitimet mesatare për orë është më i lartë në profesionet e specialistëve me arsim të lartë (profesional) me rreth 60.4% dhe më i ulët në profesionet e menaxherëve me rreth - 47.1% (T.8.3). Në aktivitetet e shërbimit administrativ dhe ndihmës, hendeku gjinor në mesataren e fitimeve për orë është më i ulët me rreth -11.5% (Fig.2). Në këtë sektor, hendeku gjinor i fitimeve mesatare për orë është më i lartë në profesionet e Artizanatit dhe punëtorëve të tregtisë, me rreth 31.7% dhe më i ulët në profesionet e punëtorëve të bujqësisë, pylltarisë dhe peshkimit, me rreth -15.8% (T. 8.3).²⁵

Hendeku gjinor në të ardhurat mesatare për orë është më i lartë për punonjësit me arsim të mesëm me rreth 21.2% (Fig.6). Për këta punonjës, hendeku gjinor i fitimeve mesatare në orë është më i lartë në aktivitetin e industrisë së Minierave dhe guroreve, me rreth 43.3% dhe më i ulët në aktivitetin e Shërbimeve Administrative dhe Mbështetëse, me rreth - 7.5% (T. 8.2) Hendeku gjinor në mesataren e fitimeve për orë është më i ulët në mesin e punonjësve të arsimit të lartë, rreth 11.5% (Fig.6). Për këta punonjës hendeku gjinor i fitimeve mesatare në orë është më i lartë në aktivitetin e industrisë minerare dhe gurore me rreth 44.5% dhe më i ulët në aktivitetin e Arteve, argëtimit dhe rekreacionit me rreth -8.8% (T.8.2).²⁶

Sektorët e fasonit, industrisë minerare dhe ndërtimit kanë punësuar rreth 85 mijë persona ose rreth 22% të totalit të të punësuarve nga prodhuesit e mallrave dhe shërbimeve në vend.²⁷

Tabela më poshtë tregon Indeksin e Pabarazisë Gjinore në tregun e punës, gjatë periudhës 2013-2019²⁸.

²⁴ INSTAT, Structure of Earnings Survey, 2018, page 9;

²⁵ INSTAT, Structure of Earnings Survey, 2018, page 15;

²⁶ INSTAT, Structure of Earnings Survey, 2018, page 15;

²⁷ Labour Standards in Albania”, Institute for Democracy and Mediation, page 37.

²⁸ “Women and Men in Albania, 2020”, INSTAT, page 162

Indeksi i Pabarazisë Gjimore		
		Tregu i Punës
		Shkalla e pjesëmarrjes në tregun e punës
2013	Burra	0.62
	Gra	0.44
	Indeksi i Pabarazisë Gjimore	0.20
2014	Burra	0.64
	Gra	0.44
	Indeksi i Pabarazisë Gjimore	0.11
2015	Burra	0.64
	Gra	0.47
	Indeksi i Pabarazisë Gjimore	0.14
2016	Burra	0.65
	Gra	0.50
	Indeksi i Pabarazisë Gjimore	0.09
2017	Burra	0.67
	Gra	0.50
	Indeksi i Pabarazisë Gjimore	0.14
2018	Burra	0.68
	Gra	0.51
	Indeksi i Pabarazisë Gjimore	0.07
2019	Burra	0.68
	Gra	0.53
	Indeksi i Pabarazisë Gjimore	0.10

5.8. Vlerësime:

5.8.1. Mbi rolin kryesor të shoqërisë civile në procesin e transparencës

Sipas një Udhëzuesi Praktik për Shoqërinë Civile të botuar nga Këshilli i Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut përshkruhen parimet që rregullojnë marrëdhëniet midis autoriteteve publike dhe aktorëve të shoqërisë civile:²⁹

- Pjesëmarrja - Roli i shoqërisë civile në shoqëri njihet dhe aktorët e shoqërisë civile janë të lirë të veprojnë në mënyrë të pavarur dhe të avokojnë pozicione të ndryshme nga ato të autoriteteve publike.
- Mosdiskriminimi - Të gjithë aktorët e shoqërisë civile janë të ftuar dhe të mundësuar që të marrin pjesë në jetën publike pa diskriminim të çfarëdo lloji.
- Dinjiteti - Autoritetet publike dhe aktorët e shoqërisë civile kanë si qëllim të përbashkët përmirësimin e jetës, ndërsa kryejnë role të ndryshme. Respektimi i ndërsjellë është thelbësor për këtë marrëdhënie.
- Transparenca dhe përgjegjësi - Të veprosh në interes të publikut kërkon hapje, përgjegjësi, qartësi, transparencë dhe përgjegjësi nga zyrtarët publikë.

Gjithashtu, Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë sanksionon parimet e shtetit të së drejtës dhe respektimin e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut. Një nga këto të drejta është ajo e organizimit kolektiv, për çdo qëllim të ligjshëm, i cili garanton pjesëmarrjen aktive individuale në shoqëri. Sigurimi i kësaj të drejte siguron pjesëmarrjen e individëve në proceset e vendimmarrjes në të gjitha nivelet. Pjesëmarrja e publikut në procesin e vendimmarrjes së Parlamentit shqiptar i afron individët më pranë qeverisjes duke krijuar mundësinë për të adresuar problemet dhe për t'u dhënë zgjidhje të përshtatshme atyre; vlerësojnë rezultatet e zbatimit të politikave, mbikëqyrin aktivitetet e zyrtarëve të tyre të zgjedhur për t'i bërë ata më të përgjegjshëm, etj.

Pjesëmarrja, veçanërisht e shoqërisë civile, në procesin legjislativ shërben për të përmirësuar cilësinë e legjislacionit të rishikuar dhe miratuar. Ne e gjejmë "konsultimin publik" dhe "transparencën" të përfshirë në disa akte ligjore brenda kornizës së IN. Sidoqoftë, këtyre parimeve nuk u është kushtuar ndonjë rëndësi e veçantë.

²⁹ "Civil Society Participation in Decision Making in Albania", Institute for Democracy and Mediation in Albania, page 15.

Në konsideratë të Ligjit Nr. 10 440, datë 07.07.2011 "Për vlerësimin e ndikimit në mjedis", të ndryshuar, konsultimi publik dhe pjesëmarrja e shoqërisë civile, kanë një rol të rëndësishëm para miratimit të fillimit të një aktiviteti të caktuar. Ky ligj mundëson verifikimin, për aq sa është e mundur, të çdo ndikimi të mundshëm shoqëror të veprimtarisë së IN. Pavarësisht nga fakti që ky ligj nuk rregullon në mënyrë shteruese vlerësimin e ndikimit shoqëror të IN, megjithatë ai siguron një mundësi që shoqëria civile të shprehë mendimin e saj dhe të sigurojë vlerësime ose zgjidhje të mundshme në lidhje me ndikimin shoqëror të një kompanie që operon në sektorin e IN . Prandaj, sipas këtij ligji, ndër projektet për të cilat kërkohet një vlerësim i thelluar i ndikimit në mjedis, renditen edhe aktivitetet e IN.

Parimet e "konsultimit publik" dhe "transparencës" brenda kornizës së sektorit të IN-së, përfshihen gjithashtu në VKM Nr.685, datë 14.11.2018 “Për miratimin e praktikave për promovimin e investimeve të përbashkëta, rajonale në infrastrukturën e sektorit të energjisë”. Kjo VKM ka përcaktuar që autoriteti shtetëror duhet të ndërmarrë çdo formë të pjesëmarrjes dhe konsultimit publik, përpara lëshimit të lejes, në përputhje me parashikimet e ligjit nr.146/2014.³⁰

Përveç sa më sipër, standardi EITI Albania ka përcaktuar si një detyrim të një shteti, angazhimin e shoqërisë civile. Në këtë kontekst, përfaqësimi i publikut të gjerë, individëve ose grupeve të interesit është i garantuar, në procesin e konsultimit publik për çdo vendimmarrje të shtetit në lidhje me IN. Ky detyrim, përbën një garanci të mëtejshme për një vendimmarrje që përkon me interesat e publikut. Për më tepër, grupi me shumë aktorë i EITI Albania përbëhet nga i përbërë nga përfaqësues të shoqërisë civile, për të garantuar përfaqësimin dhe pjesëmarrjen e shoqërisë civile në adresimin e problemeve dhe procesin e vendimmarrjes në sektorin e IN.

5.8.2. Mbi rolin e publikut në proceset e vendimmarrjes lidhur me IN

Një nga kërkesat e EITI Albania është debati publik. Për të qenë në përputhje me këtë kërkesë, grupi me shumë aktorë duhet të sigurojë që qeveria dhe kompania të zbulojë informacione të

³⁰ DCM No.685, date 14.11.2018 “On the approval of practices for the promotion of joint, regional investments in the infrastructure of the energy sector”, chapter IX, point 20.

kuptueshme, të promovuara në mënyrë aktive, të arritshme nga publiku dhe të kontribuojnë në debatin publik.

5.9.3. Për përfitimet e qytetarëve nga platforma informuese EITI, në lidhje me qeverisjen e mirë të burimeve natyrore

Platforma informuese EITI ofron një informacion të hollësishëm mbi të ardhurat e krijuara nga nxjerrja e burimeve natyrore që janë në dispozicion për tu parë nga publiku. Duke qenë të informuar, publiku ndihmohet që të reagojë në rast të ndonjë keqpërdorimi ose administrimi të keq të burimeve natyrore, si dhe të sigurojë mendime të informuara dhe të përfaqësohet më mirë në grupin me shumë aktorë të EITI Albania.

6. Gjetje

Për qëllim të këtij Studimi, janë ndërmarrë hapat, takimet dhe veprimet e mëposhtme:

Takime me përfaqësues të autoriteteve:

- 15.10.2020 – Takim me Anila Hajnaj (Drejtoreshë Ekzekutive e Rrjetit të Shoqërisë Civile Shqiptare, anëtare e MSG EITI);
- 15.10.2020 – Takim me drejtorin Ilia Gjermani;
- 22.10.2020 – Takim me Kryetarin e Bashkisë Kucovë;
- 02.11.2020 – Takim me Prof.Doc.Perparim Alikaj (anëtar i MSG EITI);

Përveç sa më sipër, janë mbajtur disa takime me të intervistuarit për plotësimin e pyetësorëve më datë 22.10.2020, 28.10.2020; 02.11.2020, 03.11.2020, 05.11.2020.

6.1. Industria minerare në Bulqizë

Bulqiza është një rajon, i cili shtrihet në pjesën verilindore të vendit dhe përfshihet në prefekturën e Dibrës. Jeta në këtë zonë zhvillohet në dy dimensione. Në të vërtetë ekzistojnë dy Bulqiza, Bulqiza mbi dhe Bulqiza nën tokësore. Miniera më e madhe e kromit në vend ndodhet brenda territorit të Bashkisë Bulqizë. Shfrytëzimi i tij filloi në vitin 1948 dhe ka 41% të rezervave të mineraleve atje. 90% e punësimit në Bulqizë është në minierat dhe pasurimin e kromit. Zhvillimi aktual ekonomik bazohet kryesisht në Minierën e Kromit, e cila është një nga më të mëdhatë e llojit të saj në vend dhe fabrikën e pasurimit të kromit. Ekzistojnë gjithashtu disa inisiativa bujqësore dhe bujqësi familjare dhe disa biznese private gjithashtu. Ish miniera e centralizuar është copëtuar në qindra kompani koncesionare.

Sipas Ministrisë së Energjisë, deri në fund të vitit 2019, kanë qenë aktive një total prej 264 leje të shfrytëzimit të minierave për xeherorin e kromit, nga të cilat tre leje janë koncesionare. Këto leje shpërndahen në 12 rrethe të vendit dhe në dy rripat e shkëmbinjve ultrabazikë. Numri më i madh i lejeve të shfrytëzimit, 117 leje ose 47% e të gjitha lejeve të shfrytëzimit, ndodhet në rrethin e Bulqizës. Në vitin 2008, kishte 68 leje shfrytëzimi, ndërsa në vitin 2013 ky numër kishte arritur në 118. Në vitin 2000, qeveria nënshkroi koncesionin e puseve të thella të

Bulqizës dhe Fabrikës së Pasurimit të Kromit në Bulqizë dhe Klos, si dhe impiantet e Ferrokromit në Burrel dhe Elbasan, për 30 vjet. Me këto kompani "Darfo" themeloi kompaninë "DARFO ALBANIA" në 14 Prill 2000. Pas nëntë vjetësh, në Korrik 2009, "DARFO" shet 100% të kapitalit aksioner të kompanisë koncesionare "DARFO ALBANIA" kompanisë ACR Holding" dhe pas kësaj, emri i kompanisë ndryshohet në "Albanian Chrome". Më 17 Janar 2013 "Balfin Group" bleu aksionet e kompanisë "Albanian Chrome" (ACR), kompaninë "DCM DECO-metal GmbH-DCM Beteiligungs GmbH, (BIRN) dhe kjo kompani aktualisht menaxhon këtë minierë. Kjo kompani ka mbi 1 mijë punëtorë, ndërsa disa elementë të rëndësishëm janë siguria dhe investimi që zgjat jetën e minierës deri në 30 vjet. Sipas kompanisë AlbChrome, paga më e lartë për minatorët është 87 mijë lekë të reja, dhe mbi të paguhen edhe kontribute për ushqim dhe gjëra të tjera. Fondi i pagave është gati 1 milion dollarë. Ndërsa vlera totale e investimit është rreth 55 milion.

AlbChrome sh.p.k. ka investuar në teknologjinë e shfrytëzimit dhe përpunimit të mineraleve, në objekte të tilla si: Ndërtimi i një pusi të thellë në Minierën e Kromit Bulqizë, e cila lehtëson prodhimin e mineralit të kromit nga thellësitë e minierës së Bulqizës, ul kostot e prodhimit, krijon kushte më të favorshme për punëtorët e minierës. Në të njëjtën kohë, kjo kompani ka investuar në hapjen e traverbankut Klos - Bulqizë, me një gjatësi mbi 5 km, e cila do të shkarkojë ujë nga thellësitë e minierës së Bulqizës dhe do të transportojë mineralin përmes kësaj traverbank-u. Investimet në këto dy lehtësira arrijnë shumën prej rreth 20 milion euro.

Sidoqoftë, për të vlerësuar pikëpamjet e ndryshme nga aktorë të ndryshëm, në Bulqizë u mbajt një pyetësor, dhe grupi i personave të intervistuar përbëhej nga përfaqësues nga sektori privat, autoritetet lokale, organizatat e shoqërisë civile, minatorët dhe qytetarët lokalë. Gjetjet nga ky proces renditen si më poshtë:

Ky pyetësor u plotësua nga tridhjetë persona nga të cilët 50% i përkasin grupmoshës 25-34 vjeç, 30% i përkasin grupmoshës 35-44 vjeç, 10% i përkasin grupmoshës 45-54 vjeç, 10% i përkasin moshës grupi 55-64. Nga numri i përgjithshëm i të intervistuarve, 30% e tyre përfaqësojnë grupin e synuar të autoritetit lokal, 20% janë nga biznesi, 30% janë punëtorë, 20% janë qytetarë.

Pyetjet lidhen me treguesit themelorë të kriterëve të vlerësimit të ndikimeve shoqërore si

- i) Ekonomia, të ardhurat dhe siguria;
- ii) Punësimi dhe arsimi;
- iii) Përdorimi i tokës dhe aspektet territoriale;
- iv) Demografia;
- v) Mjedisi, shëndeti dhe siguria; dhe
- vi) Të drejtat e njeriut.

Pyetjet shitesë kishin të bënin me *"sa dinë grupet e synuara për EITI - Nisma e Transparencës së Industrive Nxjerrëse"*. Më shumë se 40% u përgjigjën se nuk e njohin EITI. Nga 60% që iu përgjigjën pozitivisht kësaj pyetje, të anketuarit japin informacionin e mëposhtëm: 30% u përgjigjën se dinë pak për të, 20% u përgjigjën se kanë marrë pjesë në takime dhe 10% dinë shumë për të.

Ekonomia, të ardhurat dhe siguria

Grupi i parë i pyetjeve synonte të vlerësonte ndikimin e industrisë minerare në ekonominë lokale dhe të ardhurat nga kjo industri. Të anketuarit iu përgjigjën këtyre pyetjeve për ndikimet pozitive dhe negative se si i) të ardhurat kontribuojnë në ekonominë lokale; ii) të ardhurat ndikojnë në rritjen e prodhimit dhe eksportit; iii) sa kontribuojnë të ardhurat në përmirësimin e jetesës; dhe iv) efekti në të ardhurat për familje dhe qytetarë. Më shumë se 90% e përgjigjeve (27 nga 30 përgjigje) konfirmojnë se minierat japin ndikim pozitiv në të ardhurat për ekonominë lokale dhe 10% (3 nga 30) u përgjigjën për ndikim negativ.

Grupi i dytë i pyetjeve të "të ardhurave nga ekonomia" u përqëndrua në mundësitë e biznesit të minierave në ekonominë lokale. Të gjithë personat e intervistuar iu përgjigjën këtyre pyetjeve për ndikimet pozitive dhe negative të i) mundësive të biznesit; ii) mundësitë e punësimit; iii) ringjallja e tregut. Më shumë se 83% e përgjigjeve (25 nga 30 përgjigje) konfirmojnë që minierat japin ndikim pozitiv në të ardhurat për ekonominë lokale dhe 12% (5 nga 30) u përgjigjën për ndikim negativ.

Grupi i tretë i pyetjeve të "të ardhurave nga ekonomia" u përqëndrua në ndikimin e korrupsionit në sektorin e minierave. Të 30 individët iu përgjigjën këtyre pyetjeve për ndikimet pozitive dhe negative mbi i) korrupsioni në marrjen e lejeve dhe licencave; ii) korrupsioni ndikon në çështjet

ligjore; iii) korrupsioni në menaxhimin e burimeve minerare. Më shumë se 75% e përgjigjeve (22 nga 30 përgjigje) thonë se korrupsioni ka efekt negativ në sektorin e minierave dhe 25% e të anketuarve nuk besojnë se korrupsioni ka efekt negativ dhe procesi i marrjes së lejeve, licencave dhe çështjeve të tjera ligjore është në rrugën e mirë ose ka ndikim pozitiv.

Grupi i katërt i pyetjeve të "të ardhurave nga ekonomia" u përqëndrua në kushtet e punës në lidhje me rrobat, pajisjet, aksidentet, në sektorin e minierave. Të 30 individët iu përgjigjën pyetjeve për ndikimin pozitiv dhe negativ të IN-se në i) kushtet e punës në miniera për pajisjet dhe veshjet e punëtorëve; dhe ii) aksidentet në vendin e punës. Më shumë se 85% e përgjigjeve (28 nga 30 përgjigje) u përgjigjën se kushtet e punës kanë ndikim negativ, ka shumë aksidente në miniera dhe pajisjet dhe rrobat janë në kushte të këqija. Vetëm 15% e të anketuarve mendojnë pozitivisht për kushtet e punës në miniera (të anketuarit i përkasin grupit të biznesit të të anketuarve).

Grupi i pestë i pyetjeve të "të ardhurave nga ekonomia" u përqëndrua në nivelin e trajtimit të aktorëve në sektorin e minierave (pabarazia). Të 30 individët e intervistuar iu përgjigjën pyetjeve për ndikimet pozitive dhe negative të i) pabarazisë në zbatimin e të drejtave ligjore; ii) trajtim i pabarabartë në punë; iii) pabarazia në shpërndarjen e pagave dhe të ardhurave; iv) pabarazia në pagesat e tatimit mbi të ardhurat. Më shumë se 70% e përgjigjeve (21 nga 30 përgjigje) e shohin trajtimin e aktorëve në sektorin e minierave të pabarabartë dhe sipas tyre ky qëndrim ka ndikim negativ. 30% e tjerë (9 nga 30) e konsiderojnë normale që aktorët trajtohen ndryshe duke marrë parasysh kombinimin e faktorëve të tillë si prodhimi, të drejtat ligjore, trajtimi në punë, shpërndarja e pagave dhe të ardhurave bazuar në prodhim dhe shitje etj.

Grupi i gjashtë i pyetjeve të "të ardhurave nga ekonomia" u përqëndrua në tensionin shoqëror. Të anketuarit japin mendim se si ndikon IN-se në i) nivelin e stimuljeve për trajtimin e punëtorëve; ii) konfliktet sociale midis punëtorëve dhe pronarëve për pagat; iii) pabarazia në shpërndarjen e pagave dhe të ardhurave; iv) konfliktet midis pronarëve dhe banorëve të zonës për përdorimin e burimeve; v) konfliktet midis biznesit zyrtar dhe jozyrtar ose kriminalitetit; vi) konfliktet midis biznesit dhe autoritetit lokal; vii) konfliktet me sindikatat, grupet e aktivistëve. Më shumë se 70% e përgjigjeve (21 nga 30 përgjigje) deklarojnë se konflikti shoqëror ka ndikim negativ në marrëdhëniet e biznesit të minierave me çështje të ndryshme konfliktuale.

Konflikti më i madh për të cilin ata referojnë është ndikimi negativ (80%) i shkaktuar për shkak të konflikteve midis pronarëve dhe banorëve të zonës për përdorimin e burimeve.

Konkluzione në fushën "Ekonomia, të ardhurat dhe siguria":

Në përgjithësi, mund të themi se IN-se mund të ketë ndikim pozitiv dhe negativ në ekonominë lokale. Kjo raportohet si në shkallë lokale dhe kombëtare. Minierat shpesh i japin stimul ekonomisë lokale dhe rrisin të ardhurat e popullsisë dhe mundësitë e biznesit, gjithashtu në sektorë të tjerë. Sidoqoftë, pabarazia në të ardhura, d.m.th. një shpërndarje e padrejtë e përfitimeve që vijnë nga nxjerrja e burimeve dhe korrupsioni për shkak të menaxhimit të keq të pasurisë minerale, mund të shkaktojë tensione sociale. Konfliktet mund të lindin gjithashtu midis kompanive dhe minatorëve të paligjshëm, si dhe aktivistëve anti-miniera. Varfëria e rritur mund të ndodhë gjithashtu, nëse popullata lokale humbet mjetet tradicionale të jetesës, dhe kur qeveritë dështojnë në ri-investimin e të ardhurave nga minierat.

Punësimi dhe arsimi

Pyetjet nën këtë pjesë të pyetësorit u përpoqën të mbledhin informacion nga të anketuarit në lidhje me i) mundësitë ekonomike nga industria e minierave; ii) rritja e varfërisë si shkak i humbjes së mjeteve, vendeve të punës dhe mundësive të jetës; iii) mungesa e politikave qeveritare për ri-investimin e të ardhurave nga burimet minerale. Më shumë se 60% e përgjigjeve (18 nga 30 përgjigje) kanë deklaruar se varfëria ka ndikim negativ në marrëdhëniet e bizneseve minerare. Nga perspektiva e autoriteteve lokale, ata deklarojnë se sektori i minierave kontribuon në uljen e varfërisë, por njerëzit që punojnë ose po bëjnë biznes në miniera, deklarojnë se varfëria është rritur sepse çmimi i mineralit është i ulët, tregu po shembet dhe ka mungesë të politikave qeveritare për ri-investimin e të ardhurave nga burimet minerare për të gjeneruar vende pune dhe të ardhura për zonën minerare.

Grupi i dytë i pyetjeve për punësimin dhe arsimin u përqëndrua në atë se si IN-se ndikon në punësim dhe çështjet që has, duke iu përgjigjur i) rritjes së drejtpërdrejtë ose indirekte të punësimit për banorët e zonës dhe ii) rritjes së punësimit në nivel rajonal dhe kombëtar. Më shumë se 60% e përgjigjeve (18 nga 30 përgjigje) kanë deklaruar që minierat kanë ndikim pozitiv në rritjen e punësimit në nivelin lokal dhe kombëtar dhe më pak se 40% (12 nga 30) janë skeptikë për rolin e minierave në punësim dhe deklarojnë se ka ndikim negativ.

Grupi i tretë i pyetjeve për Punësimin dhe Arsimin u përqëndrua në formimin profesional dhe çështjen e arsimit duke kontrolluar ndikimin pozitiv dhe negativ të IN-se në i) përmirësimin e aftësive në punë përmes specializimit dhe kualifikimit / trajnimeve; ii) shkollat teknike profesionale; iii) studimet në shkolla ose universitete. Më shumë se 56% e përgjigjeve (17 nga 30 përgjigje) kanë deklaruar se sektori i minierave në zonë ka ndikim pozitiv në rritjen e aftësive të punësimit dhe mundësive të arsimimit. Ekziston një shkollë profesionale që operon në Bulqizë dhe njerëzit kanë fituar përvojë dhe aftësi për shërbimet e sektorit mineral. Për më tepër, më pak se 44% (13 nga 30) janë skeptikë për rolin e minierave në rritjen e aftësive të punësimit dhe ata deklarojnë se minierat kanë ndikim negativ në mundësitë e arsimit dhe përmirësimin e aftësive. Ata theksojnë se bizneset minerare (ndërmarrjet) nuk organizojnë trajnime dhe ofrojnë kualifikim për stafin e tyre. Për më tepër, brezi i ri nuk tregon interes për të ndjekur studimet e tij në Universitetin e Gjeologjisë (sektori i minierave).

Grupi i katërt i pyetjeve për punësimin dhe arsimin u përqëndrua në fuqinë punëtore dhe punësimin e fëmijëve. Të 30 të anketuarit iu përgjigjën këtyre pyetjeve për ndikimet pozitive dhe negative. i) nëse fëmijët punojnë në sektorin e minierave, nën moshën e punës; ii) kushtet e këqija të punës; iii) paga të ulëta. Më shumë se 80% e përgjigjeve (24 nga 30 përgjigje) deklaruan ndikimin negativ që IN-se ka në trajtimin e çështjeve të fuqisë punëtore dhe punësimit të fëmijëve. Kushtet e këqija të punës, pagat e ulëta dhe nëse fëmijët punojnë nën moshën e punës, renditen si problemi kryesor në Bulqizë. Sidoqoftë, të anketuarit sqarojnë se fëmijët e mitur punojnë ilegalisht, për familjet e tyre, dhe vetëm mbi tokë. Kompanitë e minierave në Bulqizë nuk punësojnë fëmijë të mitur.

Grupi i pestë i pyetjeve për punësimin dhe arsimin u përqëndrua në kushtet e këqija të punës; i) ambient i pashëndetshëm në vendin e punës dhe kujdes i dobët shëndetësor; ii) objektet e sigurisë në jetë dhe shkaqet e aksidenteve; iii) kushtet e strehimit për punëtorët në vend ose në shtëpi. Më shumë se 76% e përgjigjeve (23 nga 30 përgjigje) kanë deklaruar ndikimin negativ që kanë kushtet e këqija të punës në cilësinë e jetës. Ata e konsiderojnë punën në miniera të pasigurt dhe me kushte jo të shëndetshme të punës. Ndikimi negativ lidhet me kushtet e këqija dhe të rrezikshme të punës, pagat e ulëta, ndikimet në shëndet, aksidentet dhe fatalitetet. Ka shumë raste të aksidenteve në sektorin e minierave në Bulqizë.

Grupi i gjashtë i pyetjeve për punësimin dhe arsimin u përqendrua në mungesën e lirisë; i) mungesa e lirisë për të krijuar sindikata të mirëfillta për punëtorët; ii) niveli i ulët i organizatave / sindikatave deri më tani; iii) statusi i veçantë i minatorit / naftëtarit nuk është miratuar / zbatuar në përputhje me standardet dhe konventat në fuqi. Më shumë se 63% e përgjigjeve (19 nga 30 përgjigje) kanë konfirmuar se ka mungesë të lirisë në organizatat e strukturave që advokojnë për të drejtat e punëtorëve. Ka struktura (sindikata të punëtorëve) të organizuara por atyre u mungojnë kapacitetet dhe aftësitë. Këto struktura duhet të funksionojnë në mënyrë të pavarur dhe të luftojnë për të drejtat e minatorëve, por ndjenja e shumicës së të anketuarve është se anëtarëve të sindikatave u mungon angazhimi dhe vullneti për të kryer me korrektësi funksionin për të cilin mendohet të jenë krijuar. Ata madje kanë frikë të ballafaqohen me menaxherët e ndërmarrjeve dhe u mungojnë kapacitetet për të përmbushur rolin e tyre në përputhje me kërkesat ligjore.

Konkluzion mbi fushën Punësimi dhe Arsimi:

Në mënyrë të përmbledhur mund të themi se sektori i minierave ka një ndikim pozitiv si në punësim ashtu edhe në arsim (krijimi i vendeve të punës si në sektorin e minierave ashtu edhe indirekt në sektorë të tjerë) siç konfirmohet nga shumë të anketuar. Mundësitë arsimore të ofruara nga shkolla profesionale në Bulqizë dhe zhvillimi i aftësive të punonjësve sigurojnë rezultate të mëtijshme pozitive. Ndikimet negative lidhen me cilësinë e vendeve të punës (përfshirë kushtet e këqija dhe të rrezikshme të punës, pagat e ulëta, ndikimet në shëndet, aksidentet dhe fatalitetet, strehimi nën standard i ofruar për punëtorët, mungesa e lirisë në organizimin e aktiviteteve të sindikatave).

Përdorimi i tokës dhe aspektet territoriale

Grupi i parë i pyetjeve për përdorimin e tokës dhe aspekteve territoriale u përqendruan në përmirësimet e infrastrukturës në zonë; i) përmirësimin e infrastrukturës rrugore; ii) përmirësimi i aksesit në ujë të pijshëm; iii) përmirësimi i qendrave të kujdesit shëndetësor, mjedisit sportiv, aktiviteteve kulturore dhe arsimore. Më shumë se 97% e përgjigjeve (29 nga 30 përgjigje) kanë deklaruar që industria minerare ka ndikim negativ në infrastrukturë ose shërbime të komunitetit siç janë uji i pijshëm, kanalet vaditëse, shkollat, qendra shëndetësore etj. Ndikimi negativ lidhet me mos respektimin e përgjegjësisë ndaj komunitetit siç thuhet në detyrimet e tyre kontraktuale. Kompanitë minerare në shumë raste dëmtojnë infrastrukturën

(rrugët) për shkak të transportit të mineraleve. Kompanitë e minierave prersin pemët dhe nganjëherë dëmtojnë tubacionin e ujit të pijshëm ose sistemin elektrik. Vetëm një i anketuar (nga grupi i synuar i biznesit) u përgjigj se nuk ka ndonjë ndikim negativ.

Grupi i dytë i pyetjeve për përdorimin e tokës dhe aspektet territoriale u përqendrua në shpronësim; i) zhvendosja e popullsisë dhe ri-sistemimi i saj; ii) papunësia si pasojë e mungesës së tokës; iii) mungesa e strehimit; iv) humbja e burimeve të përbashkëta; dhe v) varfërimi i standardeve të jetesës; vi) marrja me forcë e tokës. Rreth 80% e të anketuarve (24 nga 30) kanë deklaruar që minierat kanë ndikim negativ në përdorimin e tokës në zonë. Kompanitë po përballen me situata konfliktuale me banorët për shpronësim. Ndikimi negativ lidhet me mos-respektimin e pronave të fshatrave dhe përdorimin e tokës pa leje dhe jo në marrëveshje të përbashkët me banorët lokalë.

Grupi i tretë i pyetjeve për përdorimin e tokës dhe aspektet territoriale u përqëndruan në qasjen në tokë, pylltari dhe kullota; i) aksesit i kufizuar në tokë ii) ndikimi pasues në jetesën; iii) pasiguria ushqimore; iv) dhe humbja e zonave të mbrojtura. Më shumë se 50% e përgjigjeve (15 nga 30 përgjigje) kanë deklaruar që minierat kanë ndikim negativ në përdorimin e tokës, dhe kjo industri po shkatërron natyrën. Ndikimi negativ lidhet me mos-respektimin e tokës pronë për bujqësi, prerje dhe shpyllëzim. Ndikon gjithashtu negativisht në prodhimin cilësor të bujqësisë dhe zhvillimin e turizmit. Sidoqoftë 50% e të anketuarve ende mendojnë se ndikimi i kësaj industrie nuk është aq negativ.

Konkluzione në fushën "Përdorimi i tokës dhe aspektet territoriale"

Përmbledhur mund të themi se konkurrenca për tokën mund të lindë kur zhvillohen projekte minerare, duke rrezikuar mirëqenien e popullatës lokale dhe duke çuar në varfërimin e tyre. Pothuajse 80% e përgjigjeve deklarojnë për shpronësimin e tokës, zhvendosjen e komuniteteve lokale dhe ri-sistemimin e tyre. Një ndikim i mëtejshëm i lidhur me përdorimin e tokës ka të bëjë me qasjen e kufizuar në tokë për popullatën rurale, e cila nënkupton një ndikim negativ në jetesën dhe pasigurinë e ushqimit si pasojë e përdorimit të tokës bujqësore për industri nxjerrëse. Prania e një miniere në territor gjithashtu mund të kontribuojë në zhvillimin lokal, kur kompanitë e minierave angazhohen në sigurimin dhe përmirësimin e infrastrukturës lokale

(p.sh. rrjeti rrugor, energjia dhe furnizimi me ujë), të cilat nga ana tjetër lejojnë që popullatat lokale të kenë qasje në shërbimet shëndetësore dhe arsimore, por në zonën e Bulqizës nuk është kështu (vetëm në shumë pak raste). Kompanitë e minierave po dëmtojnë infrastrukturën dhe Bulqiza ende renditet si një nga bashkitë më të varfra në Shqipëri.

Demografia dhe çështjet gjinore

Grupi i parë i pyetjeve në lidhje me demografinë dhe çështjet gjinore u përqëndrua në çështjen e rritjes së popullsisë; i) mundësitë sociale për shkak të ndryshimit demografik dhe rritjes së popullsisë; ii) mundësitë e zhvillimit kulturor ekonomik dhe shoqëror. Më shumë se 70% e përgjigjeve (21 nga 30 përgjigje) deklarojnë se rritja e popullsisë ka ndikim negativ në strukturën demografike lokale të zonës, dhe më shumë se 30% e përgjigjeve (9 nga 30) deklarojnë se rritja e popullsisë ka ndikim pozitiv në strukturën demografike të Bulqizës.

Grupi i dytë i pyetjeve për demografinë dhe gender u përqëndrua në çështjen e barazisë gjinore siç është i) rritja e popullsisë krijon rrjedhën e migrimit dhe ç'ekuilibrit gjinor në komunitete; ii) krijimin e një rritjeje në civilizimin dhe mundësitë për barazi gjinore.

Më shumë se 55% e përgjigjeve (16 nga 30 përgjigje) kanë deklaruar se rritja e popullsisë ka ndikim negativ në barazinë gjinore për shkak të prevalencës së punëtorëve meshkuj në miniera. Ende 45% e të anketuarve (14 nga 30) deklarojnë se rritja e popullsisë ka ndikim pozitiv në çështjen e barazisë gjinore të Bulqizës.

Grupi i tretë i pyetjeve për demografinë dhe gjininë u përqëndrua në migrim / emigrim, lëvizjen e popullsisë. Qytetarët konsiderojnë që puna në sektorin e minierave të ketë një ndikim negativ në i) krijimin e fenomeneve të tilla si alkoolizmi, droga, dhuna seksuale, ndryshimi i normave shoqërore dhe kulturore, ii) krijimi i kaosit dhe telasheve, dobësimi i marrëdhënieve familjare; Më shumë se 65% e përgjigjeve (19 nga 30) deklarojnë se puna në miniera shkakton kohezion shoqëror dhe përhapjen e problemeve të natyrës psikologjike ose të sjelljes (p.sh., alkoolizmi, varësia nga droga, etj.), Dhe akoma 35% e të anketuarve (11 nga 30) deklarojnë se nuk është kështu. Punësimi në sektorin e minierave është e vetmja mundësi punësimi për shumicën e qytetarëve në Bulqizë dhe përreth dhe si e tillë ndikon pozitivisht në demografinë dhe barazinë gjinore. Nuk ka tregues mbi migracionin ose emigracionin. Njerëzit lokalë punojnë dhe jetojnë

në Bulqizë ose komunitetet përreth, dhe ata janë përsëri në shtëpi pasi kanë mbaruar punën. Ndërsa brezi i ri preferon të emigrojë sesa të punojë në industrinë e minierave.

Grupi i katërt i pyetjeve për demografinë dhe gender u përqëndrua në fenomenet e inflacionit; i) rritja e kostos së jetës ii) rritja e kostos së akomodimit, çmimet e ushqimit, qiraja e shtëpisë. Pothuajse të gjithë të anketuarit u përgjigjën se sektori i minierave nuk ka ndonjë ndikim negativ ose pozitiv në rritjen / uljen e kostos së jetesës.

Konkluzione në fushën "Demografia dhe çështjet gjinore"

Përmbledhur mund të themi se aktiviteti mineral në Bulqizë nuk ka gjasa të tërheqë punëtorë nga rajone të tjera dhe si i tillë nuk po shkakton flukse migrimi dhe / ose një ndryshim në strukturën lokale demografike. Një ç'ekuilibër gjinor mund të shfaqet për shkak të numri të lartë të punëtorëve meshkuj, duke ndikuar në kohezionin social dhe përhapur probleme të natyrës psikologjike ose të sjelljes (p.sh., alkoolizmi, varësia nga droga, etj.). Industria minerare nuk ka ndonjë ndikim në inflacion dhe / ose rritje të kostove të akomodimit. Disa përgjigje deklarojnë se rritja e popullsisë perceptohet si pasojë pozitive e aktivitetit mineral.

Mjedisi, shëndeti dhe siguria

Grupi i parë i pyetjeve për mjedisin, shëndetin dhe sigurinë u përqëndrua në furnizimin me ujë të pijshëm; i) zvogëlimi i sasisë së ujit për njerëzit lokalë sepse ndërmarrjet minerare ndërhyjnë në tubacionin kryesor të tubave ii) ndotjet e ujit të pijshëm; Më shumë se 65% e përgjigjeve (19 nga 30) deklaruan se minierat kanë një ndikim negativ në cilësinë dhe sasinë e ujit të pijshëm. Aktiviteti mineral ka ndikime mjedisore të cilat mund të ndikojnë drejtpërdrejt në shëndetin e komuniteteve lokale (p.sh. të ketë efekte toksike ose kancerogjene) ose indirekt përmes furnizimit me ujë të reduktuar ose ndotjes. Akoma 35% e të anketuarve (11 nga 30) deklarojnë se aktiviteti mineral nuk ka ndonjë ndikim negativ.

Grupi i dytë i pyetjeve për mjedisin, shëndetin dhe sigurinë u përqëndruan në çështjet e kujdesit shëndetësor; i) përkeqësimi i kushteve shëndetësore për punëtorët të cilët janë të hapur ndaj rrezikut të dëmtimit të shëndetit për shkak të kushteve të vështira; ii) rritja e problemeve sociale dhe problemeve të shëndetit mendor dhe jo vetëm, të tilla si sëmundjet seksualisht të transmetueshme, varësi të tilla si përdorimi i drogës, konsumimi i alkoolit, lojërat e fatit,

depresioni, dhuna në të gjitha format. Më shumë se 55% e përgjigjeve (17 nga 30) kanë deklaruar që aktiviteti minerar ka një ndikim negativ në cilësinë e shëndetit të punëtorëve dhe rrit problemet e tyre sociale dhe problemet e shëndetit mendor, të tilla si përdorimi i drogës, konsumi i alkoolit, lojërat e fatit, depresioni, dhuna në të gjitha format. Sidoqoftë, pjesa tjetër e 45% (13 nga 30) deklarojnë se minierat nuk kanë ndikim negativ.

Grupi i tretë i pyetjeve për mjedisin, shëndetin dhe sigurinë u përqëndruan në ndotjen e mjedisit të shkaktuar nga aktivitetet e minierave; i) ndikimi i ndotjes së mjedisit në mirëqenien e popullatës lokale; ii) degradimi i mjedisit, florës dhe faunës; iii) degradimi i mjedisit krijon problem për zhvillimin e turizmit. Më shumë se 53% e përgjigjeve (16 nga 30 përgjigje) kanë deklaruar që veprimtaria minerare po ndikon negativisht në mjedisin lokal për shkak të ndotjes së ajrit që po shkakton, dëmeve të shkaktuara në banesa nga shpërthimet me eksploziv dhe lëndimeve gjatë aktiviteteve të shpërthimit të minave, dëmtimeve të florës dhe faunës dhe të panoramës natyrore që shkatërron mundësitë (burimet) për zhvillimin e turizmit. Ende 47% e të anketuarve (14 nga 30) nuk e shohin aktivitetin minerar të ketë ndikim negativ në mjedisin dhe burimet natyrore.

Konkluzione në fushën "Mjedisi, shëndeti dhe siguria"

Problemet e shëndetit dhe sigurisë mund të prekin gjithashtu komunitetet lokale (p.sh., përmes dëmtimeve të shkaktuara në banesa nga eksplozivi dhe dëmtimet gjatë aktiviteteve të shpërthimit të minave si dhe dëmtimin e florës dhe faunës së zonës duke ndikuar negativisht në zhvillimin e turizmit). Ndikimet në mjedis mund të ndikojnë drejtpërdrejtë në shëndetin e njeriut në komunitetin lokal (p.sh., duke pasur efekte toksike ose kancerogjene) ose indirekt përmes, p.sh., furnizimi me pakicë me ujë të pijshëm ose ndotja (humbja e mjeteve të jetesës).

Të drejtat e njeriut

Grupi i parë i pyetjeve për të drejtat e njeriut u përqëndrua në parimet themelore të çështjes së të drejtave të njeriut; i) abuzimi me të drejtat e njeriut iii) të drejtat e grupeve të cënueshme; dhe iii) e drejta për të marrë pjesë në vendimmarrje në organizime, ankimim dhe protesta. Më shumë se 53% e përgjigjeve (16 nga 30 përgjigje) kanë deklaruar se IN në Bulqizë ka ndikim negativ në respektimin e parimeve të të drejtave të njeriut. Ata theksuan abuzimin me të drejtat e punëtorëve për t'u organizuar dhe nivelin e ulët të pjesëmarrjes së punëtorëve në

vendimmarrjen në qeverisjen lokale. Shumica e këshillit bashkiak kontrollohet nga pronarët e minierave. Rreth 47% e të anketuarve (14 nga 30) deklarojnë se ka ndikim pozitiv.

Grupi i dytë i pyetjeve për të drejtat e njeriut u përqëndrua në çështjen e diskriminimit; i) pabarazi për shanse dhe mundësi të barabarta me ndarje nga politika, prona dhe mirëqenia ii) diskriminim për orientimet seksuale, grupet etnike dhe besimin fetar. Pothuajse të gjithë të anketuarit pajtohen se aktiviteti minerar nuk është diskriminues. Shanset për punësim janë të njëjta nëse ata mund të përballojnë punën e vështirë në miniera.

Grupi i tretë i pyetjeve për të drejtat e njeriut u përqëndrua në të drejtat e grupeve minoritare; i) trajtimi dhe respektimi i të drejtave të grupeve të pakicave të grupeve etnike, besimit fetar dhe racës. Industria minerare nuk ka ndikim në këtë temë, madje të intervistuarit theksojnë që IN ka një ndikim pozitiv pasi respekton të gjithë grupet e njerëzve që janë në gjendje të marrin pjesë në aktivitetin minerar.

Konkluzione në fushën "Të drejtat e njeriut"

Shkelja e të drejtave të njeriut mund të ketë forma të ndryshme, përfshirë diskriminimin e grupeve të cënueshme (grupet vulnerabël), mungesën e përfshirjes së palëve të interesit dhe respektimin e pakicave minoritare, abuzimin e të drejtave të njeriut dhe ndikimet në burimet kulturore dhe etnike. Në Bulqizë industria minerare ka ndikim pozitiv në trajtimin me respekt, pa diskriminim të grupeve të pakicave, ose orientimeve seksuale dhe gjinore. Ndikimi negativ u vrojtua nëpërmjet abuzimit me të drejtat e punëtorëve për t'u organizuar dhe nivelin e ulët të pjesëmarrjes së punëtorëve në vendimmarrje në qeverisjen lokale. Shumica e anëtarëve të këshillit bashkiak kontrollohen nga pronarët e minierave.

KONKLUZIONE: Për kompaninë më të madhe të minierave në Bulqizë

AlbChrome kompania më e madhe në Bulqizë është e përkushtuar për shëndetin dhe sigurinë e komunitetit lokal, mjedisit dhe komuniteteve në të cilat operon. Natyra afatgjatë e funksionimit të saj e lejon atë të krijojë marrëdhënie afatgjata me komunitetet lokale ku punojnë për të dhënë një kontribut pozitiv në jetën e njerëzve, banorë në territorin e operacioneve të tyre dhe të shoqërisë në përgjithësi. Albchrome synon të punojë ngushtë me komunitetet lokale dhe t'i trajtojë ata si partner. Ajo pranon rëndësinë e luajtjes së një roli aktiv dhe pozitiv në

komunitetin lokal duke operuar një biznes të përgjegjshëm dhe etik. Albchrome raporton se investimet e saj në komunitet drejtohen nga nevojat dhe burimet e komuniteteve lokale të identifikuar përmes konsultimit, hulumtimit dhe planifikimit të plotë. Projektet që kompania ka zbatuar renditen si më poshtë:

Zhvillimi i Burimeve Njerëzore: Rigjallërimi i Minierave të Bulqizës dhe komunitetit lokal;

Zhvillimi ekonomik: Skema e inxhinierëve të rinj e financuar nga AlbChrome;

Arsimi dhe trajnimi:

Shkolla e mesme e Minierave dhe Gjeologjisë në Bulqizë e financuar nga AlbChrome në mbështetjen e programeve vjetore të arsimit;

Puna me qeveritë për të përmirësuar mundësinë e arsimit cilësor dhe ofrimin e programeve të mentorimit dhe bursave për stafin e fëmijëve.

Kurse të shkurtra profesionale të financuara nga AlbChrome në Bulqizë dhe Elbasan

Shëndeti

Synon të forcojë sistemet dhe të rrisin aksesin në shërbimet shëndetësore, përfshirë zonat rurale dhe zonat e thella, për të ndihmuar sigurimin e kujdesit mjekësor të nevojshëm në komunitetet ku ajo operon.

Sponzorimi i skemës së Spitalit të Bulqizës;

Programi “duke vepruar si një mjek familjeje” e investuar nga AlbChrome

6.2. Industria minerare në Librazhd, Elbasan

Bashkia e re e Librazhdit ndodhet në lindje të Shqipërisë, në një zonë me florë të pasur, territor pyjor dhe burime të tjera ujore. Sipas Censurit të vitit 2011, Librazhdi ka 31,892 banorë. Ndërsa sipas Regjistrimit Civil, kjo bashki ka 44,181 banorë. Bashkia e re shtrihet në një sipërfaqe prej 793.36 km². I njëjti pyetësor i përmendur më lart u krye edhe për Librazhdin si në rastin e studimit të Bulqizës.

Sipas Ministrisë së Energjisë, deri në fund të vitit 2019, kanë qenë aktive një total prej 14 lejeve të shfrytëzimit të minierave për krom, kuarç, gur dekorativ, gabro, traktoritete, hekur, nikel, gur gëlqeror. Këto leje shpërndahen në Fondin Fushe, Hotolisht, Lunik, Varri i Plakes-Perroi i Qukut, Fshati Skroske, Komuna Qukes, Vulçan, Objekti "Kuman", Shebenik, Përroi i Shpellës, Mirakë, Babje, Dardhë, Orenjë, Katjel, Rodokal.

Ky pyetësor u plotësua nga tridhjetë persona nga të cilët 73% i përkasin grupmoshës 44-65 vjeç, 16% i përkasin grupmoshës 25-43 vjeç dhe 9% i përkasin grupmoshës 18-24 vjeç. Nga tridhjetë të intervistuarit, 82% e tyre janë meshkuj, 18% e tyre janë femra.

Nga të intervistuarit, 18% janë pjesë e autoritetit lokal, 9% janë të përfshirë në biznes, 18% vijnë nga klasa punëtore, 36% janë qytetarë, 9% janë pensionistë, 9% janë studentë.

Kur u pyetën se sa dinë për EITI - Nisma e Transparencës së Industrive Nxjerrëse, 9% nuk e dinë se si funksionon EITI, 9% kanë pak njohuri, 10% nuk kanë fare informacion, 45% të të intervistuarve nuk e njohin EITI, 9% u shprehën se EITI nuk e përmbush misionin e tij dhe 18% të të intervistuarve nuk iu përgjigjën pyetjes.

Pyetësi u organizua në disa seksione dhe në vijim pasqyrohet mendimi i të anketuarve për secilin nga grupet e pyetjeve.

Ekonomia, të ardhurat dhe siguria

Grupi i parë i pyetjeve synonte të vlerësonte ndikimin e industrisë minerare në ekonominë lokale dhe të ardhurat nga kjo industri. Të anketuarit iu përgjigjën këtyre pyetjeve për ndikimet

pozitive dhe negative se si i) të ardhurat kontribuojnë në ekonominë lokale; ii) të ardhurat ndikojnë në rritjen e prodhimit dhe eksportit; iii) sa kontribuojnë të ardhurat në përmirësimin e jetesës; dhe iv) efekti në të ardhurat për familje dhe qytetarët. Pushteti lokal e konsideron industrinë nxjerrëse me një ndikim pozitiv në të ardhurat dhe në ekonominë lokale. E njëjta gjë vlen edhe për bizneset që konsiderojnë se sektori kontribuon pozitivisht në ekonomi, 50% e punëtorëve konsiderojnë që aktiviteti minerar ka një ndikim pozitiv në këtë aspekt duke besuar në zhvillimin e ekonomisë përmes të ardhurave dhe 50% e tyre e konsiderojnë atë negativisht. Punëtorët mendojnë se të ardhurat që ata fitojnë nuk i mbulojnë nevojat e tyre për të jetuar. Qytetarët e konsiderojnë IN me ndikim negativ duke mos besuar në ndikimin e tij tek të ardhurat dhe në ekonomi.

Grupi i dytë i pyetjeve të këtij seksioni të pyetësorit u përqëndrua në mundësitë e biznesit të minierave në ekonominë lokale. Të gjithë personat e intervistuar iu përgjigjën pyetjeve si më poshtë për ndikimet pozitive dhe negative të i) mundësive të biznesit; ii) mundësitë e punësimit; iii) ringjallja e tregut. Më shumë se 90% e përgjigjeve (27 nga 30 përgjigje) konfirmojnë që minierat japin ndikim pozitiv në të ardhurat për ekonominë lokale dhe 10% (3 nga 30) u përgjigjën për ndikim negativ.

Grupi i tretë i pyetjeve mbi të ardhurat u përqëndrua në ndikimin që ka korrupsioni në sektorin e minierave. Të 30 individët iu përgjigjën pyetjeve në lidhje me i) sa ndikon korrupsioni në marrjen e lejeve dhe liçencave; ii) si ndikon korrupsioni në çështjet ligjore; iii) korrupsioni në menaxhimin e burimeve minerare. Rreth 65% e përgjigjeve (19 nga 30 përgjigje) përmendin se korrupsioni ka efekt negativ në sektorin e minierave dhe 35% e të anketuarve nuk besojnë se korrupsioni ka efekt negativ. Të anketuarit mendojnë se qeverisja lokale duhet të tërheqë më shumë investitorë për të hulumtuar dhe identifikuar potencialet për industrinë nxjerrëse pasi mendojnë se më shumë liçenca do të ofrojnë mundësi më të mira për zhvillimin e ekonomisë lokale. Industria Nxjerrëse ndikon pozitivisht në gjallërimin e ekonomisë dhe tregut, edhe pse në një nivel të ulët kur flasim për atë në nivelin lokal.

Grupi i katërt i pyetjeve nën këtë kapitull të pyetësorit u përqëndrua në kushtet e punës në minierën në Librazhd. Të 30 individët iu përgjigjën pyetjeve për ndikimin pozitiv dhe negativ të veprimtarisë minerare në i) kushtet e punës në miniera për pajisjet dhe veshjet e punës; dhe ii)

aksidentet në vendin e punës. Rreth 50% e përgjigjeve (15 nga 30 përgjigje) përgjigjen se kushtet kanë ndikim negativ, ka aksidente në minierë dhe pajisjet dhe rrobat nuk janë në përputhje me kërkesat e sigurisë. Kompanitë nuk trajtojnë rastet e aksidenteve në vendin e punës. Secili person i dëmtuar bëhet pjesë e skemës standarde të sigurimit, sidoqoftë kompanitë e minierës besojnë se kanë politikat e duhura për të trajtuar çështjet e kësaj natyre.

Grupi i pestë i pyetjeve u përqëndrua në nivelin e trajtimit të aktorëve në sektorin e minierave (pabarazia). Të 30 individët iu përgjigjën pyetjeve të tilla si i) pabarazia në zbatimin e të drejtave ligjore; ii) trajtim i pabarabartë në punë; iii) pabarazia në shpërndarjen e pagave dhe të ardhurave; iv) pabarazia në pagesat e tatimit mbi të ardhurat. Më shumë se 90% e përgjigjeve (27 nga 30 përgjigje) shohin një trajtim të barabartë të aktorëve në aktivitetin minerar.

Grupi i gjashtë i pyetjeve u përqëndrua në tensionin shoqëror. Të anketuarit japin mendimin se si ndikon IN-se në i) nivelin e stimuljeve për trajtimin e punëtorëve; ii) konfliktet sociale midis punëtorëve dhe pronarëve për pagat; iii) pabarazia në shpërndarjen e pagave dhe të ardhurave; iv) konfliktet midis pronarëve dhe banorëve të zonës për përdorimin e burimeve; v) konfliktet midis biznesit zyrtar dhe jozyrtar ose kriminalitetit; vi) konfliktet midis biznesit dhe autoritetit lokal; vii) konfliktet me sindikatat, grupet e aktivistëve. Rreth 90% e të intervistuarve përmendin stimujt e ulët për trajtimin e punëtorëve duke shmangur kështu stigmatizimin në qasjen sociale dhe 10% nuk preferuan të përgjigjen. Më shumë se 90% e përgjigjeve (27 nga 30 përgjigje) deklarojnë se konflikti shoqëror ka ndikim negativ në lidhje me biznesin e IN-se duke shkaktuar çështje të ndryshme konfliktualiteti. Të anketuarit nuk ofrojnë raste konfliktesh dhe mendimi i tyre jepet në supozimin e tyre dhe gjykimin individual.

Konkluzion në fushën "Ekonomia, të ardhurat dhe siguria":

Industria minerare mund të ketë ndikim pozitiv dhe negativ në ekonominë lokale. Kjo raportohet si në nivelin lokal ashtu edhe në atë kombëtar. Minierat shpesh i japin stimul ekonomisë lokale dhe rrisin të ardhurat e popullsisë dhe mundësi në mënyrë indirekte të bizneseve në sektorë të tjerë.

Punësimi dhe arsimi

Ky kapitull i pyetësorit jep mendimin e të anketuarve mbi i) mundësitë ekonomike nga industria e minierave; ii) rritja e varfërisë si shkak i humbjes së mjeteve, vendeve të punës dhe mundësive të jetës; iii) mungesa e politikave qeveritare për ri-investimin e të ardhurave nga burimet minerale. Më shumë se 80% e përgjigjeve (24 nga 30 përgjigje) konfirmojnë që industria minerare ndikon pozitivisht në nivelin e punësimit në komunitet. Sidoqoftë, një mundësi e tillë punësimi nuk vlerësohet dhe jo shumë qytetarë preferojnë të punësohen në këtë sektor. Nga perspektiva e autoriteteve lokale, ata deklarojnë se sektori i minierave kontribuon në uljen e varfërisë, por njerëzit që punojnë ose janë duke bërë biznes në miniera nuk janë të kënaqur duke përmendur se çmimi i mineralit është i ulët, tregu po përkeqësohet dhe ka mungesë të politikave qeveritare për ri-investimin e të ardhurave nga burimet minerare për të gjeneruar vende pune dhe të ardhura për zonën ky kryhen aktivitetet minerare.

Grupi i dytë i pyetjeve për punësimin dhe arsimin u përqëndrua në mënyrën se si aktiviteti minierar ndikon në punësim dhe çështjet që hasen, duke iu përgjigjur i) rritjes direkte ose indirekte të punësimit për banorët e zonës dhe ii) rritjes së punësimit në nivel rajonal dhe kombëtar; Më shumë se 50% e përgjigjeve (15 nga 30 përgjigje) kanë deklaruar që minierat kanë ndikim pozitiv në rritjen e punësimit në nivel lokal dhe kombëtar, dhe rreth 50% (15 nga 30) janë skeptikë për rolin e minierave në punësim dhe deklarojnë se ka ndikim negativ.

Grupi i tretë i pyetjeve për punësimin dhe arsimin u përqëndrua në formimin profesional dhe trajnimin duke vlerësuar ndikimin pozitiv dhe negativ të IN-se në i) përmirësimin e aftësive në punë përmes specializimit dhe kualifikimit / trajnimeve; ii) shkollat teknike profesionale; iii) studimet në shkolla ose universitete. Ekziston një shkollë profesionale në Elbasan, megjithatë interesi është i ulët për sektorin e industrisë nxjerrëse. Bizneset duan të kenë të punësuar njerëz të kualifikuar nga zona.

Grupi i katërt i pyetjeve për punësimin dhe arsimin u përqëndrua në vlerësimin e opinionit të të intervistuarve mbi fuqinë punëtore dhe punësimin e fëmijëve në IN-se; i) nëse fëmijët punojnë në sektorin e minierave, nën moshën e punës; ii) kushtet e punës; iii) paga të ulëta. Të gjithë të anketuarit konfirmuan se nuk ka raste të punësimit të fëmijëve. Të gjithë të anketuarit që

përfaqësojnë grupin e qytetarëve dhe punëtorëve përmendën nivelin e ulët të pagave dhe mungesën e përfitimeve të tjera.

Grupi i pestë i pyetjeve për punësimin dhe arsimin u përqendrua në kushtet e këqija të punës; i) ambient i pashëndetshëm në vendin e punës dhe kujdes i dobët shëndetësor; ii) siguria e jetës në punë dhe shkaqet e aksidenteve; iii) kushtet e strehimit për punëtorët. Rreth 80% e përgjigjeve (24 nga 30 përgjigje) pajtohen se kushtet e punës në sektorët e minierave kanë nevojë për përmirësim. Puna në minierë shtë një punë e rrezikshme dhe siguria në punë duhet të jetë një domosdoshmëri për t'u marrë parasysh nga bizneset e minierave.

Grupi i gjashtë i pyetjeve për punësimin dhe arsimin u përqendrua në mungesën e lirisë; i) mungesa e lirisë për të krijuar sindikata të mirëfillta për punëtorët; ii) niveli i ulët i organizatave / sindikatave deri më tani; iii) statusi i veçantë i minatorit / naftëtarit nuk është miratuar / zbatuar në përputhje me standardet dhe konventat në fuqi. Më shumë se 75% e përgjigjeve (22 nga 30 përgjigje) kanë konfirmuar se ndihen të pambështetur dhe jo të përfaqësuar mirë. Ka struktura (sindikata të punëtorëve) të organizuara, por ato nuk kanë kapacitete, ose ato janë në përputhje me kërkesat e menaxhimit të biznesit. Këto struktura nuk përfaqësojnë me të vërtetë të drejtat dhe zërin e punëtorëve.

Konkluzion mbi fushën Punësimi dhe Arsimi:

Sektori i minierave ka një ndikim pozitiv si në punësim ashtu edhe në arsim në Librazhd. Sidoqoftë, punë të tilla të vështira duhet të marrin paga më të larta dhe përfitime të tjera sociale duke marrë parasysh nivelin e vështirësisë së punës, problemet shëndetësore të shkaktuara nga kushtet e vështira të punës, aksidentet në punë, etj.

Demografia dhe çështjet gjinore

Ky sesion i pyetësorit u organizua në 4 grupe pyetjesh.

Grupi i parë i pyetjeve në lidhje me demografinë dhe gender u përqendruan në ndikimin e IN-se në rritjen e popullsisë; i) mundësitë sociale për shkak të ndryshimit demografik dhe rritjes së popullsisë; ii) mundësitë e zhvillimit kulturor ekonomik dhe shoqëror.

Rreth 50% e të anketuarve mendojnë se aktiviteti minerar nuk ndikon në rritjen e popullsisë së zonës. Minierat nuk konsiderohen si aktiviteti kryesor për popullatën e kësaj zone dhe ata i shohin mundësitë e tjera të punësimit si më të rëndësishme.

Grupi i dytë i pyetjeve për demografinë dhe çështjet gjinore u përqëndrua në çështjen e barazisë gjinore siç janë i) rritja e popullsisë duke krijuar fluksin e migrimit dhe ç'ekuilibrit gjinor në komunitete; ii) krijimin e një rritje në civilizimin dhe mundësitë për barazi gjinore. Vetëm gjysma e të anketuarve preferuan të japin një përgjigje. Të anketuarit e shohin industrinë e minierave si një profesion mashkullor. Sidoqoftë, puna e vështirë në sektorin e minierave ndikon në jetën shoqërore të familjeve siç konfirmohet nga 50% e të anketuarve që iu përgjigjën këtyre pyetjeve.

Grupi tjetër i pyetjeve i këtij sesi u përqëndrua në migracionin / emigrimin, lëvizjen e popullsisë. Qytetarët konsiderojnë që puna në sektorin e minierave të ketë një ndikim negativ në i) krijimin e fenomeneve të tilla si alkoolizmi, droga, dhuna seksuale, ndryshimi i normave shoqërore dhe kulturore, ii) krijimi i kaosit dhe telasheve, dobësimi i marrëdhënieve familjare; Më shumë se 60% e përgjigjeve (18 nga 30) deklarojnë se puna në miniera shkakton probleme sociale. Ai gjithashtu ndikon në sjelljen dhe gjendjen psikologjike të qytetarëve (p.sh., alkoolizmi, varësia nga droga, etj). Aktiviteti minerar nuk krijon ndonjë migrim. Qytetarët bëjnë punë sezonale në rajone të tjera dhe vendet fqinje, por kjo është vetëm për punë sezonale.

Grupi i katërt i pyetjeve për demografinë dhe gender u përqëndrua në fenomenet e inflacionit; i) rritja e kostos së jetës ii) rritja e kostos së akomodimit, çmimet e ushqimit, qiraja e shtëpisë. Pothuajse të gjithë të anketuarit u përgjigjën se sektori i minierave nuk ka ndonjë ndikim negativ ose pozitiv në rritjen / uljen e kostos së jetesës.

Konkluzione në fushën "Demografia dhe çështjet gjinore"

Në mënyrë të përmbledhur mund të themi se aktiviteti minerar në Librazhd nuk ka gjasa të tërheqë punëtorë nga rajone të tjera dhe si i tillë nuk po shkakton flukse migrimi dhe / ose një ndryshim në strukturën demografike lokale. Industria minerare nuk ka ndonjë ndikim në inflacion dhe / ose rritje të kostove të akomodimit.

Mjedisi, shëndeti dhe siguria

Grupi i parë i pyetjeve për mjedisin, shëndetin dhe sigurinë u përqëndrua në furnizimin me ujë të pijshëm; i) zvogëlimin e sasisë së ujit për popullatën lokale sepse ndërmarrjet minerare ndërhyjnë në tubacionin kryesor të tubave ii) ndotjet e ujit të pijshëm. Më shumë se 80% e përgjigjeve (24 nga 30) deklaruan që minierat kanë një ndikim negativ në cilësinë dhe sasinë e ujit të pijshëm. Aktiviteti minerar po ndikon negativisht në mjedisin (florën dhe faunën) përreth, dhe nëse nuk mbrohet nga gjithë shoqëria ky dëmtim në mjedis do të shkaktojë probleme të shëndetësore siç konfirmohet nga 80% e të anketuarve.

Grupi i dytë i pyetjeve për mjedisin, shëndetin dhe sigurinë u përqëndruan në çështjet e kujdesit shëndetësor; i) përkeqësimi i kushteve shëndetësore për punëtorët të cilët janë të hapur ndaj rrezikut të dëmtimit të shëndetit për shkak të kushteve të vështira; ii) rritja e problemeve sociale dhe problemeve të shëndetit mendor dhe jo vetëm, të tilla si sëmundjet seksualisht të transmetueshme, varësi të tilla si përdorimi i drogës, konsumimi i alkoolit, lojërat e fatit, depresioni, dhuna në të gjitha format. Lidhur me këtë pyetje rreth 90% (27 nga 30) e individëve përmendin se nuk kanë probleme të tilla në komunitetin e tyre. Sidoqoftë, ata pranojnë që veprimtaria minerare ka një ndikim negativ në shëndetin e minatorëve, dhe nganjëherë kjo reflektohet edhe në jetën e tyre sociale dhe familjare.

Grupi i tretë i pyetjeve të këtij sesi të pyetësorit u përqëndrua në ndotjen e mjedisit të shkaktuar nga aktivitetet e minierave; i) ndikimi i ndotjes së mjedisit në mirëqenien e popullatës lokale; ii) degradimi i mjedisit të florës dhe faunës; iii) degradimi i mjedisit krijon problem për zhvillimin e turizmit. Më shumë se 60% e përgjigjeve (18 nga 30 përgjigje) kanë deklaruar që veprimtaria minerare po ndikon negativisht në mjedisin lokal për shkak të ndotjes së ajrit që po shkakton, dëmeve të shkaktuara në banesa nga plasja e eksplozivit, dëmtimeve të florës dhe faunës dhe të panoramës natyrore që shkatërron mundësitë (burimet) për zhvillimin e turizmit. Ende 47% e të anketuarve (14 nga 30) nuk e shohin aktivitetin minerar të ketë ndikim negativ në mjedisin dhe burimet natyrore.

Konkluzione në fushën " Mjedisi, shëndeti dhe siguria"

Aktiviteti minerar në Librazhd po ndikon në shëndetin dhe sigurinë e jetës dhe gjithashtu shkakton probleme sociale. Ndikimi kryesor negativ është parë në perspektivën e mjedisit.

Aktiviteti mineral po dëmton florën dhe faunën e zonës. Ndikimet në mjedis mund të ndikojnë drejtpërdrejt në shëndetin e njeriut në komunitetet lokale (p.sh., duke pasur efekte toksike ose kancerogjene) ose indirekt përmes, p.sh., furnizimi i reduktuar me ujë të pijshëm ose ndotja e tij duke shkaktuar reduktim të mjeteve të jetesës për komunitetet.

Të drejtat e njeriut

Grupi i parë i pyetjeve për të drejtat e njeriut u përqëndrua në parimet themelore të çështjes së të drejtave të njeriut; i) abuzimi me të drejtat e njeriut iii) të drejtat e grupeve vulnerabël; dhe iii) e drejta për të marrë pjesë në vendimmarrje, në organizime, ankimime dhe protesta. Rreth 50% e përgjigjeve (15 nga 30 përgjigje) konfirmojnë se veprimtaria minerare nga mënyra se si është e organizuar ka një ndikim negativ në respektimin e parimeve të të drejtave të njeriut. Kjo ka të bëjë më shumë me të drejtat e punëtorëve për paga më të mira, orët e punës, siguri dhe kujdes mjekësor. Minatorët nuk përfaqësohen si duhet, dhe ata nuk janë të përfshirë në ndonjë proces vendimmarrje.

Grupi i dytë i pyetjeve për të drejtat e njeriut u përqëndrua në çështjen e diskriminimit; i) pabarazi për shanse dhe mundësi të barabarta të pa ndikuar nga politika, prona dhe mirëqenia ii) diskriminim për orientimet seksuale, grupet etnike dhe besimin fetar. Pothuajse të gjithë të anketuarit bien dakord që veprimtaria minerare nuk është diskriminuese. Shanset për punësim janë të njëjta nëse ata mund të përballojnë punën e vështirë në miniera.

Grupi i tretë i pyetjeve për të drejtat e njeriut u përqëndrua në të drejtat e grupeve të pakicave; i) trajtimi dhe respektimi i të drejtave të grupeve minoritare, të grupeve etnike, besimit fetar dhe racës. Industria minerare nuk ka ndikim në këtë temë. Ka një ndikim pozitiv pasi respekton të gjitha grupet dhe të gjithë anëtarët e komuniteteve që janë në gjendje të përfshihen në aktivitetin mineral.

Konkluzione në fushën "Të drejtat e njeriut"

Shkelja e të drejtave të njeriut mund të ketë forma të ndryshme, përfshirë diskriminimin e grupeve të cënueshme, mungesën e përfshirjes së palëve të interesit dhe respektimin e minoriteteve, abuzimin e të drejtave të njeriut dhe ndikimet në burimet kulturore dhe natyrore. Ndikimi negativ ndjehet në abuzimin me të drejtat e punëtorëve për t'u organizuar dhe nivelin e ulët të pjesëmarrjes së punëtorëve në vendimmarrjen në qeverisjen lokale.

6.3. Industria e karburantit dhe naftës në Kuçovë

Kuçova është një nga zonat me një prodhim të konsiderueshëm të naftës dhe rafinerisë së saj. Ka qenë qyteti i parë në Shqipëri kur më 1928 u zhvillua punimi i parë për naftën. Që atëherë Kuçova konsiderohet si një fushë e rëndësishme e naftës e përfshirë në hartat e gjithë botës. Fushat e naftës në Kuçovë janë shfrytëzuar që nga ajo kohë, duke arritur një prodhim prej 170.000 tonë në vit që nga viti i parë i shfrytëzimit të tyre. Ndërsa viti më i mirë i rafinimit të naftës është 1972, ku kapaciteti i rafinerisë arriti në 500.000 ton. Aktualisht, fushat e naftës shfrytëzohen nga një kompani shtetërore Albpetrol dhe mund të arrijnë në 60.000 ton naftë në vit. Aktualisht ekzistojnë 1623 puse në Kuçovë, nga të cilat 1490 puse janë në veprim aktiv dhe vetëm 997 puse naftë aktualisht po funksionojnë me kapacitet të plotë. Prodhimi ditor ka një kapacitet prej 60 tonë në ditë.

Kuçova është pjesë e rrethit të Beratit dhe shtrihet në pjesën lindore të Ulëtirës Perëndimore. Ajo ka një sipërfaqe totale prej 160.22 km² dhe një popullsi prej 55.695 banorësh, duke pasur një nga zonat më të dendura të popullsisë së Shqipërisë Qendrore që ka 348 banorë / km². Pothuajse 80% e popullsisë është e vendosur në qytetin e Kuçovës. Niveli i punësimit në Kuçovë është shumë i ndryshëm dhe i fokusuar në bujqësi, përveç qytetit kryesor. Shërbimet janë sektori mbizotërues që mbulon 40% të punësimit, pastaj vjen industria gati 33.5 dhe më e pakta është tregtia. Kuçova si rajon ka gjithsej 115 biznese, 786 ndërmarrje të vogla dhe 22 institucione aktive në zonë. Ndërkohë që industria e naftës e cila mbulonte pothuajse 33.5 të punësimit, aktualisht operohet vetëm nga kompania shtetërore Albpetrol. Ndërkohë në qytetin e Kuçovës, biznesi i nxjerrjes së naftës është burimi kryesor i të ardhurave për familjet vendase, pasi në 65% të rasteve në një familje me 4 anëtarë, të paktën njëri prej tyre është i punësuar në fushën e naftës (shpime-nxjerrje -eksplorim).

Një nga problemet kryesore të qytetit është ndotja e shkaktuar pjesërisht nga automjetet dhe pjesërisht nga industria e naftës. Rrethi i Beratit ku bën pjesë edhe Kuçova, renditet midis rajoneve me nivelin më të lartë të varfërisë në rajon (12.7%), krahasuar me rajonet fqinje. Kështu, pak më shumë se 347 familje marrin ndihmë ekonomike nga buxheti i shtetit dhe rreth 65 familje nga fondet e Komunës. Kjo gjithashtu për shkak të numrit të shtuar të popullsisë si dhe rritjes së sipërfaqes së mbuluar nga kjo Bashki.

Duhet marrë parasysh se rajoni po përballlet me probleme sociale dhe ekonomike, të cilat duhet të adresohen nga qeveria qendrore dhe lokale. Kuçova ka një situatë e pazakontë, pasi përkundër faktit se prodhimi i naftës është shumë i lartë, meqë shitja e naftës bëhet në një rajon tjetër, honorari nuk shkon në qeverinë lokale të Kuçovës. Vetëm në vitin 2019 pjesa e rentës minerare për buxhetin e Kuçovës ka qenë në vlerën 700.000 lekë, ndërsa siç u përmend më lart prodhimi është më shumë se 60.000 tonë / në vit. Një shumë e tillë nuk mbulon as çështjet e thjeshta, duke mos përmendur problemet kryesore sociale me të cilat përballlet rajoni.

Kuçova u zgjodh si një rast studimi, për shkak të veçorisë së arritjes në naftë në terren, shfrytëzimit dhe rafinimit, por duke pasur në këmbim një sasi të parëndësishme të rentës minerare, duke e bërë kështu të vështirë për të vlerësuar efektet sociale të IN. Një veçanti tjetër e Kuçovës është se në rajon po operon në ET vetëm Albpetrol, një kompani shtetërore. Nuk ka asnjë biznes tjetër privat që operon përveç rasteve të rralla dhe për një kohë të shkurtër.

Komuniteti lokal në Kuçovë është shumë i vetëdijshëm për të mirat dhe këqijat të shfrytëzimit të burimeve natyrore në rajon. Ata gjithmonë e kanë mbështetur këtë sektor si burimin kryesor të punësimit për të ardhurat e tyre. Në të kaluarën, kjo industri ka kontribuar në zhvillimin e rajonit në shumë aspekte, përfshirë shoqërinë dhe mirëqenien. Punësimi i vendasve ishte normal dhe organizatat e tyre kanë zërin e tyre në strukturat e bizneseve që shfrytëzojnë zonën. Ndërsa kohët e fundit dhe si rezultat i periudhës së tranzicionit në Shqipëri, edhe Kuçova vuan nga mungesa e investimeve. Për shkak të infrastrukturës dhe teknologjisë së vjetër dhe jo të rinovuar, është rritur niveli i ndotjes në sipërfaqe dhe në thellësi të tokës dhe ujërave. Sidoqoftë, në të vërtetë zëri i komunitetit nuk është shumë i fortë dhe i organizuar, përfshirë këtu edhe organizatat e punonjësve, kështu që ka një mungesë komunikimi me nivelet e tjera, të qeverisjes qendrore dhe lokale, si dhe me bizneset që veprojnë në rajon . Por duhet theksuar që Kuçova ndryshe nga rajonet e tjera të IN nuk ka ndonjë çështje pronësie, çështje gjinie ose çështje të pakicave.

Sipas një interviste me Kryetarin e Komunës së Kuçovës të mbajtur në zyrat e tij, u konfirmua që IN janë shumë të rëndësishme për rajonin dhe Albpetrol-in, duke qenë e vetmja kompani që operon në rajon, ka një rol të konsiderueshëm në buxhetin e Komunës si një nga tatimpaguesit

më të rëndësishëm dhe luan një rol të rëndësishëm në punësim dhe ka një punësim të rregullt, dukë përfshirë gratë. Sidoqoftë, Kryetari i Komunës shprehu fatin e proporcionalitetit në pronën minerare, duke marrë parasysh burimet e rajonit. Siç u përmend më lart, renta minerare arrin në një vlerë që nuk mund të mbulojë qoftë edhe një projekt të vogël në sektorin social. Për më tepër, është shqetësues fakti që qeveria lokale nuk është përfshirë në procesin e licencimit dhe përfshihet vetëm në dhënien e lejes mjedisore. Qeveria lokale është gjithashtu e interesuar në aplikimin e një takse ndotjeje / ndotjeje, e cila është bërë për shkak të faktit se sektori i IN është gjithashtu industria më e madhe që shkakton ndotje në rajon.

Sipas Kryetarit të Komunës së Kuçovës, mbështetja e biznesit të IN-së në projekte sociale nuk është domethënëse, përkundër kërkesave të shumta të paraqitura për këtë qëllim. Sidoqoftë, nga ana tjetër, vetë ky institucion nuk ka ndonjë plan veprimi mbi ndikimin social të industrive nxjerrëse.

Pavarësisht nga të gjitha, prania e Albpetrol në rajon është e rëndësishme, veçanërisht për arsye punësimi. Duke iu referuar një takimi të mbajtur në zyrat e Albpetrol, u konfirmua se numri i të punësuarve në Albpetrol, dega Kucvovë, aktualisht është 306 të punësuar, nga të cilat 15% - 20% janë gra. Nga intervistat e bëra me inxhinierët e punësuar atje, kushtet e punës ishin të kënaqshme. Relativisht siguria dhe shëndeti në punë sipas punonjësve në Albpetrol Kuçova janë në përputhje me rregullat dhe ligjet e përcaktuara. Akoma, ai numëron raste të rralla të aksidenteve në punë.

Duke marrë parasysh pozicionin e tre aktorëve kryesorë në këtë rajon ku shfrytëzohen burimet natyrore, megjithë përpjekjen e secilit prej tyre për të mbështetur njëri-tjetrin, nuk ekziston ndonjë strategji në vend që të evidentoj ato çështje sociale që kanë nevojë për t'u adresuar urgjentisht, ose në total për të rritur mirëqenien e komunitetit.

Në mënyrë të ngjashme në Kuçovë është aplikuar i njëjti pyetësor si në rajonet e tjera të zgjedhura. Ky pyetësor u plotësua nga tridhjetë e pesë persona nga të cilët 50% i përkasin grupmoshës 25-34 vjeç, 40% i përkasin grupmoshës 45-54 vjeç, 10% i përkasin grupmoshës 55-64 vjeç. Nga numri i total i të intervistuarve, 40% e tyre përfaqësojnë grupin e synuar të autoritetit lokal, 10% janë nga biznesi, 10% janë punëtorë, 40% janë qytetarë.

Pyetjet lidhen me treguesit themelorë të kriterëve të vlerësimit të ndikimeve shoqërore si i) ekonomia, të ardhurat dhe siguria; ii) Punësimi dhe arsimi; iii) Përdorimi i tokës dhe aspektet territoriale; iv) Demografia; v) Mjedisi, shëndeti dhe siguria dhe vi) Të drejtat e njeriut.

Pyetjet shitesë kishin të bënin me "sa dinë grupet e synuara për EITI - Nisma e Transparencës së Industrive Nxjerrëse". Më shumë se 20% u përgjigjën se nuk e njohin EITI. Përafërsisht 20% nuk iu përgjigjën pyetjes. Nga 60% që iu përgjigjën pozitivisht kësaj pyetje, 30% u përgjigjën se dinë pak për të. dhe 30% dinë shumë për të. Të anketuarit japin informacionin vijues:

Ekonomia, të ardhurat dhe siguria.

Grupi i parë i pyetjeve synonte të vlerësonte ndikimin e IN në ekonominë lokale dhe të ardhurat nga kjo industri. Të anketuarit iu përgjigjën këtyre pyetjeve për ndikimet pozitive dhe negative se si i) të ardhurat kontribuojnë në ekonominë lokale; ii) të ardhurat ndikojnë në rritjen e prodhimit dhe eksportit; iii) sa kontribuojnë të ardhurat në përmirësimin e jetesës; dhe iv) efekti në të ardhurat për familje dhe qytetarë. Të gjitha përgjigjet (35 përgjigje) janë se industria e IN jep ndikim pozitiv në të ardhurat për ekonominë lokale.

Grupi i dytë i pyetjeve të "të ardhurave nga ekonomia" u përqëndrua në mundësitë e biznesit të rafinerisë në ekonominë vendase. Të gjithë personat e intervistuar iu përgjigjën këtyre pyetjeve për ndikimet pozitive dhe negative të i) mundësive të biznesit; ii) mundësitë e punësimit; iii) ringjallja e tregut. Më shumë se 85% e përgjigjeve (25 nga 35 përgjigje) konfirmojnë që IN jep ndikim pozitiv në të ardhurat për ekonominë lokale dhe 15% (5 nga 35) u përgjigjën për ndikim negativ.

Grupi i tretë i pyetjeve të "të ardhurave nga ekonomia" u përqëndrua në ndikimin e korrupsionit në sektorin e IN. Të 35 individët iu përgjigjën këtyre pyetjeve për ndikimet pozitive dhe negative të i) sa ndikon korrupsioni në marrjen e lejeve dhe licencave; ii) korrupsioni ndikon në çështjet ligjore; iii) korrupsioni në menaxhimin e burimeve të IN. Më shumë se 50% e përgjigjeve (17 nga 35 përgjigje) janë se korrupsioni ka efekt negativ në sektorin e IN dhe 50% e të anketuarve nuk besojnë se korrupsioni ka efekt negativ dhe procesi i marrjes së lejeve, licencave dhe çështjeve të tjera ligjore është në rrugën e mirë ose ka ndikim pozitiv.

Grupi i katërt i pyetjeve të "të ardhurave të ekonomisë" u përqëndrua në kushtet e punës në lidhje me rrobat, pajisjet, aksidentet, në sektorin e IN. Të 35 individët iu përgjigjën pyetjeve për ndikimin pozitiv dhe negativ të IN në i) kushtet e punës në IE për pajisjet dhe rrobat e punëtorëve; dhe ii) aksidentet në vendin e punës. Më shumë se 60% e përgjigjeve (20 nga 35 përgjigje) janë që kushtet e punës kanë ndikim negativ, ka shumë aksidente në IN dhe pajisjet dhe rrobat janë në kushte të këqija. Vetëm 40% e të anketuarve mendojnë pozitivisht për kushtet e punës në IN.

Grupi i pestë i pyetjeve të "të ardhurave nga ekonomia" u përqëndrua në nivelin e trajtimit të aktorëve në sektorin e IN (pabarazia). Të 35 individët e intervistuar iu përgjigjën pyetjeve për ndikimet pozitive dhe negative të i) pabarazisë në zbatimin e të drejtave ligjore; ii) trajtim i pabarabartë në punë; iii) pabarazia në shpërndarjen e pagave dhe të ardhurave; iv) pabarazia në pagesat e tatimit mbi të ardhurat. Më shumë se 70% e përgjigjeve (25 nga 35 përgjigje) e shohin trajtimin e aktorëve në sektorin e IE të pabarabartë dhe sipas tyre ky qëndrim ka ndikim negativ. 30% e tjerë (10 nga 35) e konsiderojnë normale që aktorët trajtohen ndryshe duke marrë parasysh kombinimin e faktorëve të tillë si prodhimi, të drejtat ligjore, trajtimi në punë, shpërndarja e pagave dhe të ardhurave bazuar në prodhim dhe shitje, etj.

Grupi i gjashtë i pyetjeve të "të ardhurave nga ekonomia" u përqëndrua në tensionin shoqëror. Të anketuarit japin mendim se si ndikon IN në i) nivelin e stimuljeve për trajtimin e punëtorëve; ii) konfliktet sociale midis punëtorëve dhe pronarëve për pagat; iii) pabarazia në shpërndarjen e pagave dhe të ardhurave; iv) konfliktet midis pronarëve dhe banorëve të zonës për përdorimin e burimeve; v) konfliktet midis biznesit zyrtar dhe jozyrtar ose kriminalitetit; vi) konfliktet midis biznesit dhe autoritetit lokal; vii) konfliktet me sindikatat, grupet e aktivistëve.

Më shumë se 50% e përgjigjeve (18 nga 35 përgjigje) deklarojnë që konflikti shoqëror ka ndikim negativ në raportin e biznesit të IN me çështje të ndryshme të konfliktit.

Konkluzion në fushën "Ekonomia, të ardhurat dhe siguria":

Në përgjithësi, mund të themi se IN mund të ketë ndikim pozitiv dhe negativ në ekonominë lokale. Kjo raportohet në shkallë lokale dhe kombëtare. IN shpesh i jep stimul ekonomisë lokale

dhe rrit të ardhurat e popullsisë dhe mundësi biznesi, gjithashtu në sektorë të tjerë. Sidoqoftë, pabarazia në të ardhura, d.m.th. një shpërndarje e padrejtë e përfitimeve që vijnë nga nxjerrja e burimeve dhe korrupsioni për shkak të menaxhimit të keq të pasurisë minerale, mund të shkaktojë tensione sociale.

Punësimi dhe arsimi

Pyetjet nën këtë pjesë të pyetësorit u përpoqën të mbledhin informacion nga të anketuarit në lidhje me i) mundësitë ekonomike nga industria e IN; ii) rritja e varfërisë si shkak i humbjes së mjeteve, vendeve të punës dhe mundësive të jetës; iii) mungesa e politikave qeveritare për riinvestimin e të ardhurave nga burimet minerale. Më shumë se 50% e përgjigjeve (17 nga 35 përgjigje) kanë deklaruar se varfëria ka ndikim negativ në marrëdhëniet e bizneseve të IN. Nga perspektiva e autoriteteve lokale, ata deklarojnë se sektori i IN kontribuon në uljen e varfërisë, por tregu po shembet dhe ka mungesë të politikave qeveritare për riinvestimin e të ardhurave nga burimet e IN për të gjeneruar vende pune dhe të ardhura.

Grupi i dytë i pyetjeve për punësimin dhe arsimin u përqëndrua në atë se si IN ndikon në punësim dhe çështjet që has, duke iu përgjigjur i) rritjes së drejtpërdrejtë ose indirekte të punësimit për banorët e zonës dhe ii) rritjes së punësimit në nivel rajonal dhe kombëtar. Më shumë se 70% e përgjigjeve (25 nga 35 përgjigje) kanë deklaruar që IN ka ndikim pozitiv në rritjen e punësimit në nivelin lokal dhe kombëtar dhe më pak se 30% (10 nga 35) janë skeptikë për rolin e IN në punësim dhe deklarojnë se ka ndikim negativ.

Grupi i tretë i pyetjeve për punësimin dhe arsimin u përqëndrua në aftësimin profesional dhe çështjen e arsimit duke kontrolluar ndikimin pozitiv dhe negativ të IN në i) përmirësimin e aftësive në punë përmes specializimit dhe kualifikimit / trajnimeve; ii) shkollat teknike profesionale; iii) studimet në shkolla ose universitete. Më shumë se 80 nga përgjigjet (28 nga 35 përgjigje) kanë deklaruar se sektori i IN në zonë ka ndikim pozitiv në rritjen e aftësive të punësimit dhe mundësive të arsimimit. Për më tepër, më pak se 20% (7 nga 30) janë skeptikë për rolin e IN në rritjen e aftësive të punësimit dhe ata deklarojnë se IN ka ndikim negativ në mundësitë e arsimit dhe përmirësimin e aftësive.

Grupi i katërt i pyetjeve për punësimin dhe arsimin u përqëndrua në fuqinë punëtore dhe punësimin e fëmijëve. Të 35 të anketuarit iu përgjigjën këtyre pyetjeve për ndikimet pozitive dhe negative. i) nëse fëmijët punojnë në sektorin e IN, duke qenë nën moshën e punës; ii) kushtet e këqija të punës; iii) paga të ulëta. Më shumë se 70% e përgjigjeve (23 nga 35 përgjigje) deklaruan ndikimin negativ të IN në trajtimin e çështjeve të fuqisë punëtore dhe punësimit të fëmijëve. Kushtet e këqija të ëok-ut, pagat e ulëta dhe nëse fëmijët punojnë nën moshën e punës, renditen si problemi kryesor në Kuçovë. Sidoqoftë, të anketuarit sqarojnë se fëmijët e mitur janë duke punuar ilegalisht, për familjet e tyre, dhe vetëm mbi tokë. Kompanitë e rafinerisë në Kuçovë nuk janë duke punësuar fëmijë të mitur.

Grupi i pestë i pyetjeve për punësimin dhe arsimin u përqëndrua në kushtet e këqija të punës; i) ambient i pashëndetshëm në vendin e punës dhe kujdes i dobët shëndetësor; ii) objektet e sigurisë në jetë dhe shkaqet e aksidenteve; iii) kushtet e strehimit për punëtorët në vend ose në shtëpi. Më shumë se 60% e përgjigjeve (20 nga 35 përgjigje) kanë deklaruar ndikimin negativ që kanë kushtet e këqija të punës në cilësinë e jetës. Ata e konsiderojnë punën në miniera të pasigurt dhe me kushte jo të shëndetshme të punës. Ndikimi negativ lidhet me kushtet e këqija dhe të rrezikshme të punës, pagat e ulëta, ndikimet në shëndet, aksidentet dhe fatalitetet.

Grupi i gjashtë i pyetjeve për punësimin dhe arsimin u përqëndrua në mungesën e lirisë; i) mungesa e lirisë për të krijuar sindikata të mirëfillta për punëtorët; ii) niveli i ulët i organizatave / sindikatave deri më tani; iii) statusi i veçantë i minatorit / naftëtarit nuk është miratuar / zbatuar në përputhje me standardet dhe konventat në fuqi. Më shumë se 55% e përgjigjeve (19 nga 35 përgjigje) kanë konfirmuar se ka mungesë të lirisë në organizatat e strukturave që avokojnë për të drejtat e punëtorëve. Ka struktura (sindikata të punëtorëve) të organizuara por atyre u mungojnë kapacitetet dhe aftësitë. Këto struktura duhet të funksionojnë në mënyrë të pavarur dhe të luftojnë për të drejtat e minatorëve, por ndjenja e shumicës së të anketuarve është se anëtarëve të sindikatave u mungon angazhimi dhe vullneti për të kryer një korrektësi. Ata madje kanë frikë të ballafaqohen me menaxhmentin e ndërmarrjeve dhe u mungojnë kapacitetet për të përmbushur rolin e tyre në përputhje me kërkesat ligjore.

Konkluzion mbi fushën Punësimi dhe Arsimi:

Përmbledhur, sektori i IN ka një ndikim pozitiv si në punësim ashtu edhe në arsim (krijimi i vendeve të punës si në sektorin e IN ashtu edhe indirekt në sektorë të tjerë) siç konfirmohet nga shumë të anketuar. Ndikimet negative kanë të bëjnë me cilësinë e vendeve të punës (përfshirë kushtet e këqija dhe të rrezikshme të punës, paga të ulta deri në normale, ndikime në shëndet, aksidente dhe fatalitete, strehim nën standard të siguruar për punëtorët, mungesë lirie në organizimin e aktiviteteve të sindikatave).

Përdorimi i tokës dhe aspektet territoriale

Grupi i parë i pyetjeve për përdorimin e tokës dhe aspektet territoriale u përqendruan në përmirësimet e infrastrukturës në zonë; i) përmirësimin e infrastrukturës rrugore; ii) përmirësimi i aksesit në ujë të pijshëm; iii) përmirësimi i qendrave të kujdesit shëndetësor, mjedisit sportiv, aktiviteteve kulturore dhe arsimore. Më shumë se 70% e përgjigjeve (20 nga 35 përgjigje) kanë deklaruar që industria e IN ka ndikim pozitiv në infrastrukturë ose komunitet.

Grupi i dytë i pyetjeve për përdorimin e tokës dhe aspektet territoriale të përqendruara në shpronësim; i) zhvendosjen dhe zhvendosjen e popullsisë; ii) papunësia si pasojë e tokës; iii) të pastrehët; iv) humbja e burimeve të përbashkëta; dhe v) varfërimi i standardeve të jetesës; vi) marrja me forcë e tokës. Rreth 60% e të anketuarve (20 nga 30) kanë deklaruar që IN ka ndikim negativ në përdorimin e tokës në zonë. Ndikimi negativ lidhet me vlerësimin e pronës gjatë shpronësimit.

Grupi i tretë i pyetjeve për përdorimin e tokës dhe aspektet territoriale u përqendruan në qasjen në tokë, pylltari dhe kullota; i) Aksesit i kufizuar në tokë ii) ndikimi pasues në jetesën; iii) pasiguria ushqimore; iv) dhe humbja e zonave të mbrojtura. Më shumë se 50% e përgjigjeve (15 nga 35 përgjigje) kanë deklaruar që IN ka ndikim negativ në përdorimin e tokës, dhe kjo po shkatërron natyrën. Ndikimi negativ lidhet me mosrespektimin e tokës pronësore për bujqësi, prerje dhe shpyllëzim. Ndikon gjithashtu negativisht në prodhimin cilësor të bujqësisë dhe zhvillimin e turizmit. Sidoqoftë 50% e të anketuarve ende mendojnë se ndikimi i tillë nuk është aq negativ.

Konkluzione në fushën "Përdorimi i tokës dhe aspektet territoriale"

Përmbledhur, konkurrenca e tokës mund të lindë kur zhvillohen projekte të IE, duke rrezikuar mirëqenien e popullsisë lokale dhe duke çuar në varfërimin e tyre. Pothuajse 80% e përgjigjeve deklarojnë për shpronësimin e tokës, zhvendosjen dhe zhvendosjen e komuniteteve lokale. Prania e një kompanie rafinerie në territor gjithashtu mund të kontribuojë në zhvillimin lokal, kur këto kompani angazhohen në sigurimin dhe përmirësimin e infrastrukturës lokale (p.sh. rrjeti rrugor, energjia dhe furnizimi me ujë), të cilat nga ana tjetër lejojnë që popullatat lokale të kenë akses në shërbimet shëndetësore dhe arsimore.

Demografia dhe çështjet gjinore

Grupi i parë i pyetjeve në lidhje me demografinë dhe gjininë u përqëndrua në çështjen e rritjes së popullsisë; i) mundësitë sociale për shkak të ndryshimit demografik dhe rritjes së popullsisë; ii) mundësitë e zhvillimit kulturor ekonomik dhe shoqëror.

Më shumë se 70% e përgjigjeve (21 nga 35 përgjigje) deklarojnë që rritja e popullsisë ka ndikim negativ në strukturën lokale demografike të zonës, dhe më shumë se 30% e përgjigjeve (9 nga 30) deklarojnë se rritja e popullsisë ka ndikim pozitiv në strukturën demografike të Kuçovës.

Grupi i dytë i pyetjeve për demografinë dhe gjininë u përqëndrua në çështjen e barazisë gjinore siç është i) rritja e popullsisë krijon rrjedhën e migrimit dhe çekuilibrin gjinor në komunitete; ii) krijimin e një rritje në civilizimin dhe mundësitë për barazi gjinore. Më shumë se 40% e përgjigjeve (15 nga 35 përgjigje) kanë deklaruar se rritja e popullsisë ka ndikim negativ në barazinë gjinore për shkak të prevalencës së punëtorëve meshkuj. Ende 55% e të anketuarve (20 nga 30) deklarojnë se rritja e popullsisë ka ndikim pozitiv në çështjen e barazisë gjinore të Kuçovës.

Grupi i tretë i pyetjeve për demografinë dhe gjininë u përqëndrua në migrim / emigrim, lëvizjen e popullsisë. Qytetarët konsiderojnë që puna në sektorin e IN të ketë një ndikim negativ në i) krijimin e fenomeneve të tilla si alkoolizmi, droga, dhuna seksuale, ndryshimi i normave shoqërore dhe kulturore, ii) krijimi i kaosit dhe telasheve, dobësimi i marrëdhënieve familjare; Më shumë se 60% e përgjigjeve (20 nga 35) deklarojnë se puna në rafineri shkakton kohezion

shoqëror dhe përhapjen e problemeve të natyrës psikologjike ose të sjelljes (p.sh., alkoolizmi, varësia nga droga, etj.), dhe akoma 40% e të anketuarve (15 nga 35) deklarojnë se nuk është kështu. Punësimi në sektorin e rafinerisë është e vetmja mundësi punësimi për shumicën e qytetarëve në Kuçovë dhe përreth dhe si e tillë ndikon pozitivisht në demografinë dhe barazinë gjinore. Nuk ka tregues mbi migracionin ose emigracionin. Njerëzit vendas punojnë dhe jetojnë në Kuçovë ose komunitetet përreth, dhe ata janë përsëri në shtëpi pasi të kenë mbaruar punën. Ndërsa brezi i ri preferon të emigrojë sesa të punojë në industrinë e rafinerisë.

Grupi i katërt i pyetjeve për demografinë dhe gjininë u përqëndrua në fenomenet e inflacionit; i) rritja e kostos së jetës ii) rritja e kostos së akomodimit, çmimet e ushqimit, qiraja e shtëpisë. Pothuajse të gjithë të anketuarit u përgjigjën se sektori i rafinerisë nuk ka ndonjë ndikim negativ ose pozitiv në rritjen / uljen e kostos së jetesës.

Konkluzione në fushën "Demografia dhe çështjet gjinore"

Përmbledhur mund të themi se aktiviteti i IN në Kuçovë nuk ka gjasa të tërheqë punëtorë nga rajone të tjera dhe si e tillë nuk po shkakton flukse migrimi dhe / ose ndryshim të strukturës lokale demografike. Një çekuilibër gjinor mund të shfaqet për shkak të përhapjes së punëtorëve meshkuj, nën kohezionin social të rafinerisë dhe përhapjen e problemeve të natyrës psikologjike ose të sjelljes (p.sh., alkoolizmi, varësia nga droga, etj.). Industria e rafinerisë nuk ka ndonjë ndikim në inflacion dhe / ose rritje të kostove të akomodimit.

Mjedisi, shëndeti dhe siguria

Grupi i parë i pyetjeve për mjedisin, shëndetin dhe sigurinë u përqëndrua në furnizimin me ujë të pijshëm; i) zvogëlimin e sasisë së ujit për njerëzit lokalë sepse ndërmarrjet e rafinerisë ndërhyjnë në tubacionin kryesor të tubave ii) ndotjet e ujit të pijshëm; Më shumë se 60% e përgjigjeve (20 nga 35) deklaruan se rafineria ka një ndikim negativ në cilësinë dhe sasinë e ujit të pijshëm. Aktiviteti i rafinerisë ka ndikime mjedisore të cilat mund të ndikojnë drejtpërdrejt në shëndetin e komuniteteve lokale (p.sh. të kesh efekte toksike ose kancerogjene) ose indirekt përmes furnizimit me ujë të reduktuar ose ndotjes. Ende 40% e të anketuarve (15 nga 35) deklarojnë që veprimtaria e rafinerisë nuk ka ndonjë ndikim negativ.

Grupi i dytë i pyetjeve për mjedisin, shëndetin dhe sigurinë u përqëndruan në çështjet e kujdesit shëndetësor; i) përkeqësimi i kushteve shëndetësore për punëtorët të cilët janë të hapur ndaj rrezikut të dëmtimit të shëndetit për shkak të kushteve të vështira; ii) rritja e problemeve sociale dhe problemeve të shëndetit mendor dhe jo vetëm, të tilla si sëmundjet seksualisht të transmetueshme, varësi të tilla si përdorimi i drogës, konsumimi i alkoolit, lojërat e fatit, depresioni, dhuna në të gjitha format. Më shumë se 40% e përgjigjeve (15 nga 35) kanë deklaruar që veprimtaria e rafinerisë ka një ndikim negativ në cilësinë shëndetësore të punëtorëve dhe rrit problemet e tyre sociale dhe problemet e shëndetit mendor, të tilla si përdorimi i drogës, konsumi i alkoolit, lojërat e fatit, depresioni, dhuna në të gjitha format. Sidoqoftë, pjesa tjetër e 60% (20 nga 30) deklarojnë se rafineria nuk ka ndikim negativ.

Grupi i tretë i pyetjeve për mjedisin, shëndetin dhe sigurinë u përqëndruan në ndotjen e mjedisit të shkaktuar nga aktivitetet e rafinerisë; i) ndikimi i ndotjes së mjedisit në mirëqenien e popullatës lokale; ii) degradimi i mjedisit të florës dhe faunës; iii) degradimi i mjedisit krijon problem për zhvillimin e turizmit. Më shumë se 50% e përgjigjeve (17 nga 35 përgjigje) kanë deklaruar që veprimtaria e rafinerisë po ndikon negativisht në mjedisin lokal për shkak të ndotjes së ajrit që po shkakton, dëmtimeve të shkaktuara në banesa nga eksplozivi dhe dëmtimeve gjatë aktiviteteve të minave në lulëzim, dëmtimeve të florës dhe faunës dhe të panoramës natyrore që shkatërron mundësitë (burimet) për zhvillimin e turizmit. Ende 50% e të anketuarve (18 nga 35) nuk e shohin veprimtarinë e rafinerisë si ndikim negativ në mjedisin dhe burimet natyrore.

Konkluzione në fushën" Mjedis, shëndeti dhe siguria"

Problemet e shëndetit dhe sigurisë mund të prekin gjithashtu komunitetet lokale (p.sh., përmes dëmtimeve të shkaktuara në banesa nga eksplozivi dhe lëndimet gjatë aktiviteteve të minave në lulëzim dhe dëmtimin e florës dhe faunës së zonës për të ndikuar negativisht në zhvillimin e turizmit). Ndikimet në mjedis mund të ndikojnë në shëndetin e njeriut në komunitetet lokale drejtpërdrejt (p.sh., duke pasur efekte toksike ose kancerogjene) ose indirekt përmes, p.sh., furnizimi i reduktuar i ujit ose ndotja (humbja e mjeteve të jetesës).

Të drejtat e njeriut:

Grupi i parë i pyetjeve për të drejtat e njeriut u përqëndrua në parimet themelore të çështjes së të drejtave të njeriut; i) abuzimi me të drejtat e njeriut iii) të drejtat e grupeve të cenueshme; dhe iii) e drejta për të marrë pjesë në vendimmarrje në organizimin, ankimin dhe protestën. Më shumë se 40% e përgjigjeve (15 nga 35 përgjigje) kanë deklaruar se ka ndikim negativ në respektimin e parimeve të të drejtave të njeriut. Ata theksuan abuzimin me të drejtat e punëtorëve për t'u organizuar dhe nivelin e ulët të pjesëmarrjes së punëtorëve në vendimmarrjen në qeverinë lokale. Shumica e këshillit bashkiak kontrollohet nga pronarët e minierave. Rreth 60% e të anketuarve (20 nga 35) deklarojnë se ka ndikim pozitiv.

Grupi i dytë i pyetjeve për të drejtat e njeriut u përqëndrua në çështjen e diskriminimit; i) pabarazi për shanse dhe mundësi të barabarta me ndarje nga politika, prona dhe mirëqenia ii) diskriminim për orientimet seksuale, grupet etnike dhe besimin fetar. Pothuajse të gjithë të anketuarit pajtohen se aktiviteti i naftës nuk është diskriminues. Shanset për punësim janë të njëjta nëse ata mund të përballojnë punën e vështirë në miniera.

Grupi i tretë i pyetjeve për të drejtat e njeriut u përqëndrua në të drejtat e grupeve të pakicave; i) trajtimi dhe respektimi i të drejtave të grupeve të pakicave të grupeve etnike, besimit fetar dhe racës. Industria e naftës nuk ka një ndikim në këtë temë. Ka një ndikim pozitiv pasi respekton të gjitha grupet e njerëzve që janë në gjendje të marrin pjesë në aktivitetin e naftës.

Konkluzione në fushën "Të drejtat e njeriut"

Shkelja e të drejtave të njeriut mund të ketë forma të ndryshme, përfshirë diskriminimin e grupeve të cenueshme, mungesën e përfshirjes së palëve të interesit dhe respektimin e popullatave pakicë, abuzimin e të drejtave të njeriut dhe ndikimet në burimet kulturore dhe estetike. Në Kuçovë industria e naftës ka ndikim pozitiv në trajtimin me respekt, pa diskriminim të grupeve të pakicave, ose orientime seksuale dhe gjinore. Ndikimi negativ u pa me abuzimin me të drejtat e punëtorëve për t'u organizuar dhe nivelin e ulët të pjesëmarrjes së punëtorëve në vendimmarrjen në qeverinë lokale. Shumica e anëtarëve të këshillit të bashkisë kontrollohen nga pronarët e IN.

7. Përfundime

Siç tregohet në seksionin e mëparshëm, si për minierat ashtu edhe për kompanitë e naftës, projektet sociale shtrihen në një spektër të gjerë dhe të larmishëm aktivitatesh brenda komuniteteve. Kjo pasi firmat minerare vlerësohen shumë dhe pritet të veprojnë si sponsorë kryesorë pothuajse në çdo program dhe projekt brenda rajoneve të veprimtarisë së tyre. Një vështrim kritik i projekteve të ndërmarra nga AlbChrome tregon se edhe pse ka ndërmarrë disa projekte, kryesisht për shkak të jetëgjatësisë së operacioneve të tyre minerare, shumica e këtyre projekteve konsistojnë në zhvillimin e infrastrukturës në komunitete me shumë pak fokus në fuqizimin ekonomik të njerëzve. Kështu, edhe pse komunitetet kanë përfituar nga projekte të tilla, fokusi i shumicës së projekteve nuk duket se ka qenë në çështje thelbësore si përmirësimi i jetesës. Edhe me ekzistencën e shkollave dhe spitaleve, disa prej të cilave u krijuan bazuar në fondet e kompanive; patronazhi ndaj këtyre institucioneve është ende i ulët. Kjo sugjeron që mjetet e jetesës nuk janë përmirësuar mjaftueshëm për ta bërë individin të përfitojë dhe të paguajë shëndetin dhe arsimin e tij.

Në këtë drejtim, mund të thuhet se kompanitë përqendrohen në projektet me kosto efektive dhe që kërkojnë më pak kohë nga ata për t'u zbatuar. Kështu, ne vërejmë se shumica e projekteve sociale përqendrohen kryesisht në zhvillimin e infrastrukturës dhe jo në projekte që kërkojnë më shumë burime dhe që mund të përmirësojnë mjetet e jetesës. Kjo në asnjë mënyrë nuk sugjeron që siguri i infrastrukturës thelbësore në komunitete nuk kontribuon në mënyrë të konsiderueshme në zhvillimin ekonomik. Argumenti ynë sugjeron që përtej zhvillimit infrastrukturor, i cili duket të jetë thelbi i shumicës së projekteve sociale, fuqizimi ekonomik duhet të jetë gjithashtu një përparësi, pasi kjo do të ndihmonte në plan afatgjatë në përmirësimin e jetesës. Një shpjegim i ofruar nga kompanitë e minierave, të cilat shpjegojnë pse përqendrohen shumë në zhvillimin e infrastrukturës është që individët preferojnë të kënaqen me minierat e paligjshme sesa me projektet e jetesës. Kjo për shkak se minierat ilegale janë identifikuar për të gjeneruar më shumë para në një periudhë relativisht më të shkurtër. Kështu, në fund individët duket se nuk janë interesuar për projektet sociale që financojnë iniciativat PSK-ve.

Ne vërejmë se projektet e ndikimit shoqëror / PSK paraqitën një mundësi për përfitim të ndërsjellë si për kompanitë e minierave dhe naftës dhe komunitetin. Për kompanitë minerare, përfitimet mund të përcaktohen në drejtim të aftësisë së kompanive për të qëndruar në prodhim dhe për të matur fitime e realizuara. Nga ana tjetër, përfitimi i komunitetit nga projektet sociale është zakonisht në formën e kompensimit të dëmeve për shkak të operacioneve, dhe gjithashtu zhvillimin e infrastrukturës. Sidoqoftë, megjithëse përfitimet për kompanitë mund të përcaktohen qartë dhe madje të vendosen objektiva për t'i arritur këto, përfitimet e pritura për komunitetin duket se kapen në fraza të paqarta politike, ku ata çohen të besojnë se janë në një gjendje më të mirë se më parë. Prandaj, ne vërejmë se ndikimi i projekteve të tilla sociale nuk matet me ndonjë standard. Numërimi i infrastrukturës së dukshme si një arritje nuk ndikon domosdoshmërisht në mjetet e jetesës. Kështu, një zbatim i rëndësishëm i politikës është të vendosë standarde të cilat do të lejonjnë të kuptuarit e asaj që PSK kërkon të arrijë dhe se si ajo ndikon dukshëm në mjetet e jetesës.

Përveç kësaj, vihet re se ekziston një farë niveli tensioni pasi anëtarët e komunitetit besojnë se nuk janë të përfshirë në vendimmarrje. Bashkëpunimi midis anëtarëve të komunitetit dhe firmave minerare jo vetëm që do të frenonte çdo tension por gjithashtu do të poziciononte kompanitë minerare për të kuptuar nevojat e komunitetit dhe për të vepruar me interesin më të mirë të të dy palëve. Kjo mund të ndikojë shumë në jetesën e banorëve të komunitetit.

Komunitetet që nuk ndodhen në afërsi të minierave nuk ishin aq falenderuese sa menduam se ata mendojnë nuk kishin patur shumë përfitim si komunitetet e tjera. Në shumë raste të anketuarit ishin shumë negativë për kompanitë, dhe një shikim i shpejtë përmes projekteve të ndërmarra nga ndërmarrjet ose zbuloi se ata nuk ishin në dijeni ose ndienin se u ishte mohuar informacioni. Kjo sugjeron që ekziston një formë e hendekut të komunikimit midis kompanive dhe komuniteteve të cilat mund t'i atribuohen përdorimit të përfaqësuesve të komunitetit. Ky duket të jetë një problem i madh. Për disa të anketuar, përdorimi i drejtuesve / përfaqësuesve të komunitetit është i gabuar pasi nuk përcjell dëshirat e të gjithë komunitetit, por vetëm disa të zgjedhur. Kjo sugjeron që ka një mbikëqyrje të dobët për të siguruar përfituesit e synuar të projekteve. Si i tillë, është në interesin më të mirë të kompanive të minierave dhe naftës për të siguruar që drejtuesit dhe përfaqësuesit e komunitetit përfaqësojnë interesin më të mirë të të gjithë anëtarëve të komunitetit. Mund të krijohet një departament i veçantë brenda kompanive

për ta monitoruar çështje këtë në mënyrë rigoroze.

Për disa anëtarë të komunitetit, kompanitë e minierave dhe hidrokarbureve nuk i kanë përmbushur premtimet e tyre. Për shembull, në Librazhd cilësia e ujit të pijshëm nuk është e mirë dhe u premtua që do të ndodhte një rinovim i sistemit të furnizimit me ujë dhe rindërtimi i pikës së mbledhjes së ujit të pijshëm. Më poshtë listojmë përfundimet e këtij Studimi nga analiza dhe gjetjet nga zonat pilot:

Përfundime lidhur me Analizën Ligjore:

- ❖ Përfundime lidhur me përfitimet sociale dhe ekonomike të IN
 - Si rezultat i informacionit të INSTAT, punësimi në EI (marrë së bashku me sektorë të tjerë të industrisë) për 2016-2017, varion midis 2,4% - 2,6% të punësimit total në Shqipëri, i cili krahasuar me sektorët e tjerë të ekonomisë, është më i ulët nga të gjithë.
 - Në sektorin e IN, njësoj si në sektorët e tjerë të të njëjtit grup, niveli mesatar i pagesës së aplikuar bruto është nga 30,212 lekë - 53,759 lekë, që në të vërtetë është shumë afër pagesës minimale të aprovuar në Republikën e Shqipërisë;
 - Kontributi social i paguar nga punëdhënësit e sektorit të Minierave, është në “nivel ligji”, krahasuar me sektorët e tjerë të ekonomisë.
 - Statusi i Naftëtarit, me gjithë parashikimet ligjore, ka vështirësi në aplikim, që ka penguar në shpërndarjen e drejtë të përfitimeve nga ky status, ndërkohë që nuk kemi ende një ligj për statusin e minatorit.
 - Sa i përket të ardhurave nga e drejta e pronës, kompensimi i pronarëve apo shpronësimi i tyre sjell përfitime, por mbetet i diskutueshëm masa e kompensimit/shpronësimit.
 - Prania e aktivitetit të IN, mund të kontribuojë edhe në zhvillimin vendas, kur kompanitë minerare mundësojnë dhe përmirësojnë infrastrukturën vendase.
- ❖ Përfundime lidhur me Rentën Minerare
 - Gjatë hulumtimit dhe takimeve të mbajtura për qëllime të këtij Studimi, është vërejtur se çështja më problematike në lidhje me tarifën e rentës minerare, është mungesa e planit të zhvillimit për menaxhimin dhe shpërndarjen e saj. Në zonat pilot nën monitorim, vihet re se komunat nuk kryejnë një studim për të evidentuar nevojat e komunitetit dhe për të

- planifikuar investimet e nevojshme në përputhje me këtë plan. Për një arsye të tillë, është e pamundur të evidentohet përdorimi i rentës minerare nga bashkitë.
- Një çështje tjetër është se përqindja e dedikuar e kësaj takse, nuk i paguhet pushtetit vendor nga qeveria qendrore. Ligji nuk është zbatuar plotësisht dhe si rezultat i gjithë komuniteti lokal nuk ka asnjë përfitim nga pasuria që ka.
 - Duke pasur në konsideratë ndikimin e IN në komunitetet lokale, kjo përqindje është shumë e ulët. Edhe në rastin e përdorimit të plotë të saj, nuk mund t'i "rimbursojë" komunitetit ndikimin real të IN. Është për një arsye të tillë që ka disa përpjekje për të rritur një këtë përqindje, në përputhje me ndikimin real të IN dhe nevojat e komuniteteve.
- ❖ Përfundime lidhur me aspektet socio-ekonomikë të përfshirë në kontratë dhe lejet e Kompanive të IN
- Në të gjitha kontratat dhe dhënien e lejeve minerare, ndikimi socio-ekonomik supozohet të rregullohet nga disa dispozita të thjeshta të cilat nuk reflektojnë nevojat e komunitetit.
 - Për të rregulluar aspektin socio-ekonomik, do duhet të bëhet referencë në ligjet e tjera të aplikueshme, por ky aspekt mbetet i parregulluar specifikisht në kontrata apo në leje, në përputhje me nevojat e komunitetit;
- ❖ Përfundime lidhur me punësimin e paligjshëm dhe parandalimi i punës së fëmijëve në IN
- Punësimi në sektorët e minierave dhe hidrokarbureve nuk ka ndonjë rregullim specifik në ligjet përkatëse, prandaj aplikohen parashikimet ndërkombëtare dhe dispozitat e përgjithshme të Kodit të Punës.
 - Në këndvështrim të punësimit, në IN nuk i vihet mjaftueshëm theksi promovimit të të drejtave të njohura nga aktet ndërkombëtare, që mund të përmirësojnë këtë aspekt të punës në IN.
- ❖ Përfundime lidhur me arsimin profesional / Transferimin e aftësive
- Disa nga kontratat kanë dispozita të thjeshta dhe bazike në lidhje me punësimin ose trajnimin dhe arsimimin e punonjësve. Përkundër kësaj, rezultatet e INSTAT në lidhje

me kostot e punësimit, kostot e trajnimit duket të jenë në një nivel të ulët, krahasuar me sektorët e tjerë të rëndësishëm të ekonomisë, në një përqindje prej 0.21%

- ❖ Përfundime lidhur me analizimin e adresimit të çështjeve gjinore në pjesëmarrjen e aktiviteteve të IN
 - IN mbetet një industri e mbizotëruar nga meshkujt në krahasim me industritë e tjera. Sidoqoftë, kjo praktikë nuk ka të bëjë me ndonjë dispozitë ose kërkesë ligjore. Përkundrazi, ligji stimulon mundësitë e barabarta midis gjinive dhe për më tepër përfshirjen e femrave në çdo lloj aktiviteti;
 - Të dhënat e INSTAT tregojnë për një pabarazi gjinore qoftë në aspektin e angazhimit në punë, ashtu edhe në të ardhurat e realizuara nga puna.
- ❖ Përfundime lidhur me Transparencën; Konsultimin Publik, Përfshirjen e Publikut në Vendimmarje; Rolin e Shoqërisë Civile
 - Pjesëmarrja, veçanërisht e shoqërisë civile, në procesin legjislativ shërben për të përmirësuar cilësinë e legjislacionit. Në e gjejmë "konsultimin publik" dhe "transparencën" të përfshirë në disa akte ligjore brenda kornizës së IN. Sidoqoftë, këtyre parimeve nuk u është kushtuar ndonjë rëndësi e veçantë.
 - Përfshirja e publikut nuk duket të jetë e përcaktuese në miratimin e një kontrate apo procedure.
 - Fakti që IN nuk ka sjellë për komunitetin rezultatin e pritshëm, tregon se zëri i publikut (komunitetit) nuk është dëgjuar. Në këtë këndvështrim, shoqëria civile përbën një hallkë të rëndësishme në rregullimin e këtij hendeuku.

Përfundime lidhur me Zonat Pilot sipas fushave të pyetësorëve:

Ekonomia, të ardhurat dhe siguria:

Në përgjithësi, mund të themi se IN-se mund të ketë ndikim pozitiv dhe negativ në ekonominë lokale. Kjo raportohet si në shkallë lokale dhe kombëtare. Minierat shpesh i japin stimul ekonomisë lokale dhe rrisin të ardhurat e popullsisë dhe mundësitë e biznesit, gjithashtu në sektorë të tjerë. Sidoqoftë, pabarazia në të ardhura, d.m.th. një shpërndarje e padrejtë e përfitimeve që vijnë nga nxjerrja e burimeve dhe korrupsioni për shkak të menaxhimit të keq të

pasurisë minerale, mund të shkaktojë tensione sociale. Konfliktet mund të lindin gjithashtu midis kompanive dhe minatorëve të paligjshëm, si dhe aktivistëve anti-miniera. Varfëria e rritur mund të ndodhë gjithashtu, nëse popullata lokale humbet mjetet tradicionale të jetesës, dhe kur qeveritë dështojnë në ri-investimin e të ardhurave nga minierat.

Punësimi dhe Arsimi:

Në mënyrë të përmbledhur mund të themi se sektori i minierave ka një ndikim pozitiv si në punësim ashtu edhe në arsim (krijimi i vendeve të punës si në sektorin e minierave ashtu edhe indirekt në sektorë të tjerë) siç konfirmohet nga shumë të anketuar. Mundësitë arsimore të ofruara nga shkolla profesionale në Bulqizë dhe zhvillimi i aftësive të punonjësve sigurojnë rezultate të mëtijshme pozitive. Ndikimet negative lidhen me cilësinë e vendeve të punës (përfshirë kushtet e këqija dhe të rrezikshme të punës, pagat e ulëta, ndikimet në shëndet, aksidentet dhe fatalitetet, strehimi nën standard i ofruar për punëtorët, mungesa e lirisë në organizimin e aktiviteteve të sindikatave).

"Përdorimi i tokës dhe aspektet territoriale"

Përmbledhur mund të themi se konkurrenca për tokën mund të lindë kur zhvillohen projekte minerare, duke rrezikuar mirëqenien e popullatës lokale dhe duke çuar në varfërimin e tyre. Pothuajse 80% e përgjigjeve deklarojnë për shpronësimin e tokës, zhvendosjen e komuniteteve lokale dhe ri-sistemimin e tyre. Një ndikim i mëtijshëm i lidhur me përdorimin e tokës ka të bëjë me qasjen e kufizuar në tokë për popullatën rurale, e cila nënkupton një ndikim negativ në jetesën dhe pasigurinë e ushqimit si pasojë e përdorimit të tokës bujqësore për industri nxjerrëse. Prania e një miniere në territor gjithashtu mund të kontribuojë në zhvillimin lokal, kur kompanitë e minierave angazhohen në sigurimin dhe përmirësimin e infrastrukturës lokale (p.sh. rrjeti rrugor, energjia dhe furnizimi me ujë), të cilat nga ana tjetër lejojnë që popullatat lokale të kenë qasje në shërbimet shëndetësore dhe arsimore, por në zonën e Bulqizës nuk është kështu (vetëm në shumë pak raste). Kompanitë e minierave po dëmtojnë infrastrukturën dhe Bulqiza ende renditet si një nga bashkitë më të varfra në Shqipëri.

Konkluzione në fushën "Demografia dhe çështjet gjinore"

Përmbledhur mund të themi se aktiviteti minerar nuk ka gjasa të tërheqë punëtorë nga rajone të tjera dhe si i tillë nuk po shkakton flukse migrimi dhe / ose një ndryshim në strukturën lokale

demografike. Një ç'ekuilibër gjinor mund të shfaqet për shkak të numri të lartë të punëtorëve meshkuj, duke ndikuar në kohezionin social dhe përhapur probleme të natyrës psikologjike ose të sjelljes (p.sh., alkoolizmi, varësia nga droga, etj.). Industria minerare nuk ka ndonjë ndikim në inflacion dhe / ose rritje të kostove të akomodimit. Disa përgjigje deklarojnë se rritja e popullsisë perceptohet si pasojë pozitive e aktivitetit minerar.

Konkluzione në fushën "Mjedisi, shëndeti dhe siguria"

Problemet e shëndetit dhe sigurisë mund të prekin gjithashtu komunitetet lokale (p.sh., përmes dëmtimeve të shkaktuara në banesa nga eksplozivi dhe dëmtimet gjatë aktiviteteve të shpërthimit të minave si dhe dëmtimin e florës dhe faunës së zonës duke ndikuar negativisht në zhvillimin e turizmit). Ndikimet në mjedis mund të ndikojnë drejtpërdrejtë në shëndetin e njeriut në komunitetin lokal (p.sh., duke pasur efekte toksike ose kancerogjene) ose indirekt përmes, p.sh., furnizimi me pakicë me ujë të pijshëm ose ndotja (humbja e mjeteve të jetesës).

Konkluzione në fushën "Të drejtat e njeriut"

Shkelja e të drejtave të njeriut mund të ketë forma të ndryshme, përfshirë diskriminimin e grupeve të cënueshme (grupet vulnerabël), mungesën e përfshirjes së palëve të interesit dhe respektimin e pakicave minoritare, abuzimin e të drejtave të njeriut dhe ndikimet në burimet kulturore dhe etnike. Në Bulqizë industria minerare ka ndikim pozitiv në trajtimin me respekt, pa diskriminim të grupeve të pakicave, ose orientimeve seksuale dhe gjinore. Ndikimi negativ u vrojtua nëpërmjet abuzimit me të drejtat e punëtorëve për t'u organizuar dhe nivelin e ulët të pjesëmarrjes së punëtorëve në vendimmarrje në qeverisjen lokale. Shumica e anëtarëve të këshillit bashkiak kontrollohen nga pronarët e minierave.

Konkluzione mbi njohurinë rreth EITI

Nga pyetësorët, u konstatua se njohuritë e të të intervistuarve rreth rolit të EITI ishin të pakta dhe paplota.

8. Rekomandime:

Për të përmirësuar sektorin operativ të IN-se dhe për të arritur përfitimet optimale dhe maksimale sociale dhe ekonomike nga ky sektor, mund të merren parasysh rekomandimet e mëposhtme:

- ❖ Lidhur me përfitimet sociale dhe ekonomike të IN:
 - Pushteti qendror dhe lokal duhet të koordinojë planet e zhvillimit me planet në nivel lokal. Për të shmangur ndikimet negative, pushteti qendror dhe lokal duhet të përfshijë prioritetet për zhvillimin lokal në strategjitë e zhvillimit, duke u koordinuar ngushtë me kompanitë e IN-se dhe për të hartuar kërkesa për mallra, shërbime dhe punë që sjellin zhvillim lokal dhe nxisin punësimin nëpërmjet nxitjes së programeve zhvillimore lokale dhe kombëtare.
 - Për sa më sipër, qeverisja qendrore dhe lokale duhet të identifikojë nevojat e komunitetit në drejtim të punësimit, zhvillimit ekonomik dhe shoqëror. Mbi bazën e këtyre nevojave, qeveritë qendrore dhe lokale do të detyrojnë kompanitë që operojnë të drejtojnë politikën e tyre drejt planve zhvillimore. Detyrimi i ndërmarrjeve mund të arrihet për shembull duke përcaktuar kritere të caktuara për të lejuar kompanitë IN-se të operojnë ose marrin licenca dhe leje, siç janë përmbushja e kërkesave të caktuara sociale dhe ekonomike, punësimi dhe trajnimi i komunitetit lokal etj të cilat mund të kënaqin kërkesat e komunitetit lokal.
 - Të orientohen paraprakisht kompanitë operuese në IN lidhur me investimet në infrastrukturë dhe më tej të monitorohen investimet e kryera nga këto kompani në infrastrukturën vendase, si kusht për vijimësinë e kontratës.
 - Të forcohet bashkëpunimi midis qeverisë (qendrore dhe lokale) me publikun dhe veçanërisht me komunitetin lokal të zonave ku operojnë kompanitë e IN-se, me qëllim adresimin e problematikave të komunitetit dhe përfshirjen e zgjidhjes së tyre në kontratat e IN, sipas një plani zhvillimi.
 - Të forcohet bashkëpunimi midis qeverisjes, komunitetit lokal dhe kompanive të IN-se, për adresimin e çdo problemi dhe të propozojë zgjidhjet më të përshtatshme, të cilat duhet të implementohen në planin e zhvillimit për atë komunitet dhe në kontratat përkatëse.

- Shoqëria civile dhe grupet e interesit të ndërmarrin hapa më të shpejtë dhe konkretë për të përgatitur një projekt-ligj të ri mbi statusin e minatorit dhe implementimin e tij pas miratimit.
 - Të thjeshtohen procedurat dhe të evitohen burokracitë lidhur me dhënien e statusit të naftëtarit dhe të përfitimeve përkatëse, përmes një bashkëpunimi me të ngushtë ndërmjet institucioneve shtetërore.
- ❖ Lidhur me rentën minerare:
- Duhet theksuar dhe sjellë në vëmendje, rekomandimi i Prof.Doc.Perparim Alikaj/Znj. Anila Hajnaj në lidhje me shpërndarjen/përdorimin e tarifës së rentës minerare në përputhje me nevojat e bashkësive lokale ku veprojnë kompanitë e IN.
 - Përqindja e rentës minerare nuk duhet të jetë një shumë fikse (taksative sipas Ligjit për Taksat Kombëtare), por të llogaritet në përputhje me një plan zhvillimi të aprovuar paraprakisht për komunitetin, varësisht nevojave të identifikuara të tij dhe vlerësimit të ndikimit socio-ekonomik të IN në komunitet;
 - Të thjeshtohen burokracitë ligjore lidhur me pagimin e rentës minerare nga pushteti qendror drejt atij vendor. Në këtë kuptim, të thjeshtohen dhe përshpejtohen procedurat e raportimit mes drejtorisë së tatimeve/doganave dhe Ministrisë së Financave dhe më tej mes Ministrisë së Financave dhe bashkive, duke synuar transparencë në këtë proces dhe shpejtësi deri në derdhjen e shumës në fondin e bashkive.
- ❖ Lidhur me aspektet socio-ekonomike të përfshira në kontratat dhe lejet e kompanive të IN
- Me qëllim rregullimin e ndikimit social dhe ekonomik në legjislacionin përkatës në fuqi në kontratat e IN të ketë parashikime më të plota dhe të detajuara sa i përket rregullimit të pasojave socio-ekonomike. Parashikimet të jenë të formës detyruese për kompanitë e IN të shoqëruara me penaltete në rast mospërbushje.
 - Të rishikon kriteret e dhënies së lejeve minerare, me qëllim përfshirjen e më shumë kërkesave me natyrë socio-ekonomike.

- ❖ Lidhur me punësimin e paligjshëm dhe parandalimin e punës së fëmijëve në IN
 - Për të integruar thelbin e standardeve mjedisore, sociale, ekonomike dhe të të drejtave të njeriut në rregulloret e brendshme të ndërmarrjeve që veprojnë në sektorin e IN-se (politikat, aktet nënligjore, rregulloret, manualët) dhe strukturat përkatëse të inspektimit për të siguruar që kompanitë veprojnë në përputhje me rrethanat dhe kontekstin lokal. Në këtë këndvështrim, rregulloret apo politikat e brendshme të kompanive të IN duhet të jenë subjekt kontrolli nga autoritetet shtetërore licencuese dhe Ministria.
 - Të stimulohet krijimi i sindikatave profesionale të punonjësve në mënyrë që ata të njohin dhe përmirësojnë respektimin e të drejtave të tyre;
- ❖ Lidhur me arsimin profesional/Transferimin e aftësive
 - Trajnimi dhe kualifikimi i punonjësve të përfshihet në kontratat e kompanive të IN, si një detyrim i këtyre kompanive.
 - Në këtë këndvështrim por edhe në aspektin e zhvillimit socio-ekonomik, të rishikohet niveli i pagave të aplikueshme, sipas kualifikimeve. Kjo do të stimulojë jo vetëm kualifikimin e punonjësve por edhe përmirësimin e cilësisë së punës dhe produktivitetin.
- ❖ Lidhur me adresimin e çështjeve gjinore në pjesëmarrjen në aktivitetet e IN
 - Të drejtat e grupeve në nevojë dhe implikimet gjinore të sektorit të IN-se kanë nevojë për vëmendje dhe njohje të afërt për të zbutur ndikimet e mundshme. Një pjesë e strategjisë afatgjatë për ndikimin social në këtë sektor është të sigurojë që kjo të bëhet një themel për nxitjen e punësimit dhe zhvillimin ekonomik për komunitetin.
 - Kompanitë e IN të përfshijnë në politikat e tyre stimulimin e punësimit të gruas, për të ulur sa më shumë të jetë e mundur pabarazinë gjinore dhe impaktet sociale që sjell një industri e mbizotëruar nga meshkuj (alkoolizimi, droga etj).
 - Kompanitë e IN të parashikojnë pozicione apo të dedikojnë pozicione të caktuara vetëm për punëmarrëse femra.

- ❖ Lidhur me transparencën, konsultimin publik, përfshirjen e publikut në vendimmarrje, rrolin e shoqërisë civile.
- Konsultimi publik lidhur me impaktin socio-ekonomik, duhet të parashikohet si parakusht i miratimit të cdo kontrate, me të njëjtën rëndësi që ky parim ka në ‘vlerësimin e ndikimit në mjedis’, pasi publiku/komuniteti dhe grupet e interesit të jenë njohur dhe informuar me kontratën që do të implementohet, përfitimet dhe impaktin e mundshëm negativ.
- Të promovohet transparenca dhe procesi i informimit dhe të vendimmarrjes;
- Të angazhohet në mënyrë aktive komuniteti i prekur për të marrë pjesë në hartimin e rregullave, licencimin dhe monitorimin e sektorit, duke njohur vlerën e pjesëmarrjes së komuniteteve dhe shoqërisë civile në përmirësimin e qeverisjes së sektorit të minierave dhe zbatimin e kontratave;
- Vendorsja e një sërë procesesh dhe mekanizmesh për vënien në përgjegjësi të publikut të qeverisë dhe kompanive minerare, përfshirë mekanizmat që mund të ndihmojnë në zgjidhjen e mosmarrëveshjeve dhe sigurimin e mjeteve juridike efektive.
- Të synohet angazhimi efektiv i komuniteteve dhe palëve të interesuara. Të vendosen kanale komunikimi midis palëve të interesuara, duke siguruar që të gjitha palët të pajisen me informacion dhe trajnim të mjaftueshëm për të qenë në gjendje të përfshihen në procesin e dialogut në një mënyrë kuptimplote.

9. Mbyllje

Si përfundim, shumë çështje në lidhje me praktikën e ndikimit shoqëror nga kompanitë nxjerrëse mund të rekomandohen përgjithësisht, veçanërisht, në përmirësimin e ndikimit të tyre social si më poshtë:

- **Forcimi i kornizës institucionale dhe ligjore:**

Vendosja e një kuadri të fuqishëm institucional dhe ligjor që rregullon zhvillimin dhe menaxhimin e IN-se është thelbësore për të siguruar respektimin e të drejtave dhe interesave të palëve të interesuara.

- **Menaxhimi transparent dhe efektiv i të ardhurave:**

IN-se normalisht çon në rritje të madhe në të ardhurat e qeverisë dhe, nëse menaxhohen në mënyrë jo të duhur, këto rritje mund të stimulojnë korrupsionin dhe ndikojnë stabilitetin. Një kulturë e transparencës duhet të inkurajohet, dhe Nisma e Transparencës së Industrive Nxjerrëse (EITI) është një nga disa iniciativa që ofron një platformë për të institucionalizuar menaxhimin efektiv të të ardhurave.

- **Përfshirja e burimeve natyrore me vlerë të lartë në proceset e paqes:**

Adresimi i burimeve nxjerrëse në kontekstin e një procesi paqeje mund të jetë pjesë thelbësore e marrëveshjes së paqes dhe thelbësore për krijimin e paqes së qëndrueshme. Procesi i paqes shpesh ofron mundësinë për të krijuar një rregullim të ri kushtetues që mund të adresojë këto çështje strukturore në një mënyrë që mund të ndihmojë gjithashtu në adresimin e shkaqeve të konfliktit.

Megjithëse mbeten një numër sfidash për t'i bërë projektet me ndikim shoqëror (PSK) efektive për zhvillimin, veçanërisht për përmirësimin e jetesës, PSK-ja e përgjithshme në rajonet minerare dhe të naftës në Shqipëri mund të konsiderohet e dobishme për zhvillim.

Kështu, në rastin e Shqipërisë, debati nuk ka të bëjë me atë nëse iniciativa të tilla janë zhvillimore apo jo, por më tepër cilat janë strukturat më të mira politike për t'i bërë ato më të dobishme.

Një implikim i rëndësishëm i politikës është që kompanitë minerare dhe naftëmbajtëse duhet t'i kushtojnë më shumë vëmendje investimeve të tyre dhe të sigurohen që projektet të ekzekutohen në mënyrë efikase dhe optimale për të mirën e të gjithëve.

Përfundimi është që kompanitë kanë qëllime të fitimit, por sjellja e zhvillimit përmes projekteve sociale mund të arrihet vetëm nëse bëhen përpjekje shtesë për të siguruar zbatimin e mirë të nismave të tilla.

Së fundmi, duke pasur parasysh kufizimet e shembujve të këtij Studimi, kërkimi në të ardhmen mund të zgjerojë gamën e kërimit për të shqyrtuar nëse një kërkim më i zgjeruar do të paraqiste gjetje që mbështesin ato të raportuara në këtë Studim.

Eris Hysi

Studio e Avokatise Haxhia & Hajdari

10. Bibliografi

- Vjetari Statistikor, 2019, INSTAT
- Labour Market, 2016-2017,;
- Structure of Earnings Survey, 2018, INSTAT;
- Women and Men in Albania, 2020, INSTAT;
- The EITI Standard; 2016;
- “Një vështrim mbi treguesit e zhvillimit ekonomik të shqipërisë”, Albanian Investment Council;
- “Labour Standards in Albania”, Institute for Democracy and Mediation in Albania;
- “Civil Society Participation in Decision Making in Albania”, Institute for Democracy and Mediation in Albania;
- “Auditim performance - Procedura dhe rezultatet e marrëveshjeve hidrokarbure në Shqipëri”, Dhjetor 2016, Kontrolli i Lartë i Shtetit;
- Reforma në sektorin minerar në shqipëri, ristrukturimi dhe mundësitë në të ardhmen, Qershor 2009, Banka Botërore
- <http://www.instat.gov.al/al/temat/tregu-i-pun%C3%ABs-dhe-arsimi/pagat/#tab2>
- <http://www.instat.gov.al/al/temat/tregu-i-pun%C3%ABs-dhe-arsimi/kosto-e-pun%C3%ABs/>;
- <http://www.financa.gov.al/renta-minerale/>
- <https://www.monitor.al/rindertimi-ka-zgjuar-interesin-per-prodhimin-e-materialeve-ndertimore-2/>
- <https://www.altax.al/al/lajme/602-industria-e-naftes-dhe-treguesit-e-saj-2019>
- <https://www.albeiti.org/prodhimi-i-naftes/>
- <https://www.monitor.al/ja-mineraret-kryesore-ne-shqiperi/>
- <http://www.akbn.gov.al/wp-content/uploads/2019/05/Zhvillimi-integral-i-industrise-minerare-me-ndikim-minimal-ne-mjedis.pdf>
- <http://www.akbn.gov.al/pershkrim-i-pegjithshem-mini/>
- <http://energija.al/2019/03/04/industria-minerare-modelet-e-reja-te-zhvillimit>
- <https://www.monitor.al/paradoksi-kemi-nivelin-te-larte-te-burimeve-natyrore-per-fryme-por-te-ardhurat-te-uleta/>
- <https://www.infrastruktura.gov.al/burimet-natyrore/>
- <https://www.infrastruktura.gov.al/transparenca-faktor-kyc-ne-mireadministrimin-e-burimeve-natyrore/>
- <https://www.monitor.al/rindertimi-ka-zgjuar-interesin-per-prodhimin-e-materialeve-ndertimore-2/> in connection with <https://ëëë.infrastruktura.gov.al/lejet-minerare-ekzistuese/>
- <http://ata.gov.al/2019/01/27/sondazhi-bashkite-nuk-perfituan-maksimalisht-nga-renta-minerare/?fbclid=IëAR09E7tNMë6NxugN-I3uoGDACAkë-h1Aa9cAiCkxnf2x6uaSTlawZuQYNkI>
- http://albneteti.org/?page_id=800&lang=de
- <http://www.gazetadita.al/cpo-ndodh-me-statusin-e-naftetarit/>
- <https://www.topalbaniaradio.com/v7/statusi-i-naftetarit-serish-protesta-ne-fier/>
- Raporti i Progresit Vjetor 2019, EITI

Ky punim u mbështet nga Fondi Shumëdonator i Mbështetjes Programatike Globale për Industrinë Nxjerrëse (EGPS), i administruar nga Banka Botërore. Gjetjet, interpretimet dhe përfundimet e shprehura në këtë punim janë të autorëve dhe nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht pikëpamjet e Bankës Botërore, Bordit të Drejtorëve Ekzekutivë të saj apo qeverive që ata përfaqësojnë.